

DE

WONDEREN GODS

in de

MINST-GEACHTE SCHEPSELEN.

VIIe. DEEL.

BESCHOUWING

DER

WONDEREN GODS,

IN DE

MINSTGEACHTE SCHEPSELEN;

OF

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

NAAR HUNNE AANMERKELIJKE HUISHOUDING, VERWONDERLIJKE GEDAANTE-VERWISSELING EN ANDERE WETENSWAARDIGE BIJZONDERHEDEN,

VOLGENS EIGENE ONDERVINDING BESCHREVEN, NAAR HET LEVEN NAAUWKEURIG GETEEKEND EN GEKLEURD

DOOR

JAN CHRISTIAAN SEPP.

Zevende Deel.

TE AMSTERDAM,

BIJ J. C. SEPP EN ZOON.

Eminet in minimis Maximus Ille Deus.

V O O R R E D E.

Valt het niet te ontkennen, dat over het algemeen het minste van een boek gelezen wordt de Voorrede; wij mogen wel niet veronderstellen, dat voor ons Werk eene uitzondering gemaakt zal worden, en daar wij toch gaarne wenschten, dat deze weinige regels onder de oogen der Inteekenaren kwamen, gebruiken wij het middel, dat ons reeds vroeger gebaat heeft; wij vlechten namelijk door deze Voorrede heen de Beschrijving der titelplaat, die onze hooggeschatte vriend, de Hoog-Edel-Gestrenge Heer Q. M. R. VER HUELL de welwillendheid had ons te doen toekomen. De Plaat zelve, ofschoon door den allezins verdienstelijken Teekenaar WENDEL op steen gebragt, geeft nog niet volkomen de bijna onnavolgbare keurigheid van de oorspronkelijke teekening terug.

Eer wij evenwel die beschrijving laten volgen, past het ons, onzen welmeenenden dank te betuigen aan zoo vele beoefenaren der Entomologie, als ons zoowel door het toezenden van de vruchten van hun uitmuntend penseel, als van Beschrijvingen en Physiologische bijzonderheden, ten hoogsten te hebben verpligt, en zonder wier vriendschappelijk hulpbetoon wij moeite zouden gehad hebben dit deel zoo wel ten einde te brengen. Zonder hier hunne namen te noemen, waartoe ons de vrijheid niet geschonken is, blijven wij bij voortduring onze pogingen op de baan der Entomologische wetenschap in hunne hooggewenschte medewerking aanbevelen, en wij doen dit met sterker aandrang, nadat gedurende de uitgave van de Afleveringen dezes Deels, aan den Boekhandel en de beoefening der Entomologie door den dood de waardige man ontviel, die zoo vele jaren het hoofd onzer firma is geweest.

Langer dan ons voornemen geweest is, werd de uitgaaf der 50 nummers van dit 7de Deel vertraagd; wij mogen met zekere voldoening onze Inteekenaren voorspellen, dat er minder dan de helft der jaren, aan dit Deel be-

besteed, noodig zullen zijn om een volgende Achtste deel in 't leven te roepen en ten einde te brengen. Wij hebben de Redactie daarvan opgedragen aan den zoo gunstig bekenden Entomoloog, Mr. S. C. SNELLEN VAN VOLLENHOVEN, Conservator aan 's Rijks Museum voor Natuurlijke Historie te *Leiden*, die zulks bereidvaardig heeft aangenomen en zich, zoowel uit zijne eigene portefeuille en aanteekeningen, als ook voornamelijk door de goedgunstige medewerking der Heeren VERHUELL, VAN EYNDHOVEN, DE GRAAF en STEENBERGEN, reeds in het bezit ziet van een Dertigtal teekeningen en beschrijvingen. De Platen zullen door den Heer WENDEL op steen gebragt, en door den Heer TRAP gedrukt worden. Wij meenen dus reden te hebben, de begunstigers van dit ons werk, eene gelukkige toekomst aan te kondigen en de verzekering te mogen geven, dat het volgende Achtste, zich gunstig boven de laatsten onderscheiden zal.

Na deze korte mededeeling gaan wij over tot de

BESCHRIJVING VAN DE TITELPLAAT.

(*Ingezonden door* den HoogEd. Gestr. Heer Q. M. R. VER HUELL.)

Het is genoegzaam bekend, dat de rups van *Euprepia Caja* LINN. zich met verschillende planten en gewassen voedt, en dat sommige, vooral scherpsappige planten invloed uitoefenen op de kleuren des vlinders, uit de rupsen die er mede opgevoed zijn. Tot een voorbeeld daarvan moge strekken, de heerlijke Vlinder uit eene rups, met walnotenbladeren door mijn' overledenen broeder te *Doesborg* groot gebragt, welke ik boven aan de Titelplaat afgebeeld heb. De breede marmer-strepen op de bovenvleugels zijn hier schemerend rozenrood, met lichtere randjes; de ondervleugels hoog karmijn met een oranjegloed; de oogvlakken zwart blaauwachtig met gele randen omzoomd. Men vergelijke met deze afwijking zoowel de Varieteit op de Titelplaat van het Vijfde Deel, als mede de type dezer Vlindersoort, de Vlinder uit de groote Beer rups, I D. 4e St. 2e Verhand.

De aan de linkerhand daaronder afgebeelde Vlinder is *Lycaena Arion* LINN. ♀ (Boisduval No. 116; B. Gerhard. Monogr. der Lycaenen Pl. 33—3 *a. b. c.*) in de maand Augustus 1853 door mij bij *Arnhem* gevangen. Dit voorwerp is donkerder gekleurd dan de stukken uit *Duitschland* in de Verzamelingen voorkomende.

Onder de Arion is eene verscheidenheid van *Lycaena Agestis* Ochs. (B. Gerhard Mon. der Lyc. pl. 26, Fig. *a. b. c.*) voorgesteld met witte, in plaats van oranje randvlekken, welke voor zoo ver mij bekend is, nergens is beschreven, noch afgebeeld. Zij is door mij in 1853 bij *Arnhem* ge-

gevangen, ook door den Heer H. W. DE GRAAF in *Holland*. — Vermeld in de *Bouwst. voor eene Fauna van Nederl.* I D p. 2 en 221. Daar ik met den bovenaangehaalden Schrijver der Monographie van dit Vlindergeslacht instemme, dat het doelmatig is om bepaalde en meer voorkomende afwijkingen door eigen namen te bestemmen, zoo zij het mij vergund eene nederige hulde toe te brengen aan den kundigen natuuronderzoeker en Lepidopteroloog, die de kennis onzer Fauna met eenen loffelijken en onvermoeiden ijver meer en meer uitbreidt, door deze variëtiet den naam van *Lycaena Graafii* toe te kennen.

Op het druivenblad is eene afwijking van *Zerene Grossulariata* voorgesteld door mijnen overledenen broeder in zijnen tuin te *Doesborg* gevangen, geheel verschillende van de varieteit op de Titelplaat van het Zesde Deel en van de type, in het Tweede Deel, Zesde St. Pl. II, maar volkomen gelijkende op eenen Vlinder, onder denzelfden naam bekend, afkomstig uit *Guijana*. Zie CRAMER, *Uitl. Kapellen*, IV D. Pl. 372, Fig. A.

Op de bloemtros van de grashalm, is door mij eene andere, in ons Vaderland zeldzaam voorkomende Vlindersoort afgebeeld, naar een exemplaar mij door de welwillendheid van den Heer A. J. VAN EYNDHOVEN medegedeeld, waarmede deze, mijn geachte vriend mij zeer aangenaam verrastte. Het is *Steropes Aracynthus*, Boisduval (Hesperia Steropes Ochs). Zijn Edele meldt mij, dat deze fraaije Vlinder van het midden van Julij tot in Augustus, doch alsdan afgevlogen, bijna jaarlijks bij enkele exemplaren, vooral wijfjes, voorkomt langs eene sloot nevens een akkermaalsbosch, op zijn landgoed de *Brederite* te *Empe*. Gedurende een verblijf van twintig jaren daar ter plaatse, zag hij ze nergens elders vliegen; in 1853 waren zij zelfs vrij menigvuldig, terwijl daarentegen andere jaren verliepen, dat hij ze niet ontdekte. Deze Vlinders zijn steeds iets kleiner van stuk, doch even sterk geteekend. als die welke Zijn Ed. gelijk andere Entomologen en ook ik zelf, uit *Duitschland* ontvingen.

De Heeren WILLEMSEN en HALLEGRAEFF te *Zutphen* vingen ze eenmaal in 1838, en dat wel zeer toevallig op denzelfden dag dat de Heer VAN EYNDHOVEN het eerste stuk bemagtigde, in het *Beekbergerwald*, een laag gelegen bosch met veel Elzenhout, alleen bij drooge zomers voor den Entomoloog toegankelijk, waarom hij veronderstelt, dat welligt de rups op de eene of andere in laagten groeijende plant leeft. Hij heeft echter tot hiertoe het geluk niet mogen hebben, die rups te ontdekken (vergel. *Bouwst. voor eene Fauna*, bl. 227, No 55 *a*.).

Op de grashalm is de zeldzame vlinder *Hipparchia Statilinus* Ochs. ♀ zittende voorgesteld. Vier stukken van deze vlindersoort, allen min of meer afgevlogen, zijn door mij bij *Arnhem*, omtrent het einde van de maand Augustus 1853 ge-

gevangen in de ravijn van den ijzeren spoorweg, de drie ♀, in teekening overeenstemmende met het stuk door den Med. Doctor VAN MEDENBACH DE ROOY bij *Harderwijk* gevangen, en vermeld in de *Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland*, pag. 225 No. 46 *b*. De eenige ♂ was ten minste aan de onderzijde onbeschadigd. Daar deze soort gelijktijdig met *Hipparchia Semele* vliegt, en beide Vlindersoorten veel op elkander gelijken, ben ik dikwijls teleurgesteld, meenende *Hipparchia Statilinus* te vangen. Het komt mij niet onwaarschijnlijk voor, dat welligt andere liefhebbers *Hipp. Statilinus* over het hoofd hebben gezien.

Niet minder zeldzaam is de daar onder afgebeelde *Pieris Daplidice*, LINN. nu en dan in de provincie *Gelderland* gevangen; (zie *Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland*, p. 218, No. 5 *a*.

Eindelijk heb ik op den wijngaardrank, eene Pijlstaart-rups afgebeeld, tot nog toe bij gemis van den Vlinder die er uit voortkomt, even twijfelachtig als die in het IV D. pl. 33 is afgebeeld, waarmede zij wel veel overeenkomst heeft, ofschoon zij echter door het gemis van het paar oogvlakken op de vijfde geleding verschilt. Het kan niet wel eene afwijking zijn der rups van *Deilephila Elpenor*, die ook op de wijndruif leeft; deze heeft niet alleen die oogvlakken anders gevormd, maar bovendien op de derde geleding de sporen van nog een paar dergelijke vlakken en een omgebogen hoorntje op den laatsten ring; men vergelijke de Afbeeldingen III, D. pl. 17 en Rösel I D. tab. V. Het voornaamste verschil bestaat in den hoorn op de elfde geleding die bij *D. Elpenor* kort en naar beneden omgebogen is, terwijl zij bij onze rups regt en puntig is, waardoor zij meer op de rups van *Deil. Celerio* gelijkt; zie Rösel IV D. tab. VIII. ofschoon in kleur verschillende. Mij komt het waarschijnlijk voor, de rups te zijn van *D. Celerio*, nu en dan in ons vaderland in den staat van rups en in dien van Vlinder aangetroffen.

J. C. SEPP EN ZOON.

INHOUD

DER

VIJFTIG VERHANDELINGEN,

WAARUIT DIT

ZEVENDE DEEL

BESTAAT.

N. 325.

NAAMLIJST

DER

VLINDERS,

AFGEBEELD EN BESCHREVEN

IN DIT

ZEVENDE DEEL.

GERANGSCHIKT NAAR DERZELVER GEZIN EN BENDE.

NACHT-VLINDERS,

VAN HET TWEEDE GEZIN

DER TWEEDE BENDE.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

EERSTE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN *der* EERSTE BENDE.

HET KARMOZIJNE WEESKIND.

P. VII. Tab. I.

§. 1.

Gaven wij bij het einde van het vorige deel te kennen, dat wij dat deel geëindigd hadden door goedgunstige bijdragen van verschillende Liefhebbers, en dat wij in de streelende hoop die bijdragen verder te zullen genieten, het zevende deel aanvangen zouden, zoo is het in dat vertrouwen dat wij hierbij de eerste Verhandeling aanbieden, en dat wel in de huishouding van den fraaijen en niet alleen in ons vaderland, maar in geheel Europa zeldzaam voorkomenden Vlinder, de *Noctua Sponsa*, bij ons genaamd het KARMOZIJNE WEESKIND, waarop wij zullen laten volgen twee kleinere Vlinders, die, alhoewel minder zeldzaam voorkomende, echter niet minder belangrijk zijn, vertrouwende op de verdere deelneming der Liefhebbers, opdat wij niet gedrongen mogen worden door ge-

ringe deelneming, en daardoor voor ons als Uitgevers veroorzaakte schade, het werk te staken, maar zullen kunnen voortgaan en ook dit deel ten einde brengen.

Aan de vriendelijkheid van den WelEdelen Heer A. J. VAN EYNDHOVEN, zijn wij een groot gedeelte der teekening van het Karmozijne Weeskind verpligt, benevens de hierbij gevoegde aanteekeningen, waarvan wij bij dezen een dankbaar gebruik maken.

§. 2.

De bekendwording, zegt de WelEdele Heer VAN EYNDHOVEN, van dezen zeldzamen en als Inlandsch weinig bekenden fraaijen Vlinder, in deszelfs geheele gedaanteverwisseling, ben ik aan een dergelijk gelukkig toeval verschuldigd, als waaraan ik die van de *Bombyx (Harpya) Fagi*, hiervoor op Plaat 37 van het zesde deel afgebeeld, te danken had, en tot welk het buitenleven en de plaats mijner woning, in een van Insekten rijk voorzien oord, wederom grootelijks aanleiding gaf.

§. 3.

Op den 13den Junij 1839, bij het vallen van den avond, mij op eenigen afstand van mijne woning begeven hebbende, om eenige bladeren in te zamelen tot voeding van andere Rupsen benoodigd, ontdekte ik aan de stam van eenen ouden Eikenboom iets dat zich bewoog, en mij weldra bleek te zijn eene vrij groote Rups, die in eenen min of meer met de Span-Rupsen overeenkomenden gang, zich naar omlaag begaf, doch door hare overeenkomst van kleur met die der schors, nu in het duister naauwelijks anders van deze te onderscheiden was. De aangeduide wijze van gaan, gevoegd bij de grootte en gedaante dezer Rups, deed mij dezelve al dra voor die van eene der zoogenaamde Weeskinderen houden, en mij niet weinig verheugd zijn, over eene in dit geval zoo gelukkige als toevallige ontdekking, daar toch deze Rups alsdan tot eene der zeldzame soorten van deze afdeeling van Vlinders moest geacht worden te behooren, die in dit werk nog niet beschreven zijn. Te huis komende werd ik bij nadere beschouwing in mijn vermoeden bevestigd, en toen ik kort daarna het spinsel een

een weinig opende, hetwelk de Rups, die geen voedsel meer had willen nuttigen, aan een stukje bemost eikenhout, een paar dagen nadat ik haar vond, had vervaardigd, en daarin eene Pop zag, welke even als die van het Roode en Blaauwe Weeskind, beide in het eerste deel van dit werk afgebeeld, met een blaauwachtig waas of schimmel was overdekt, kreeg dit vermoeden te meer grond, en verbeidde ik nu slechts met verlangen het oogenblik, hetwelk mij zoude doen zien, aan welke soort van Weeskind deze Rups behoord had.

§ 4.

Niet zeer lang behoefde ik naar het verschijnen des Vlinders te wachten, slechts ruim eene maand nadat ik de Rups gevonden had, zijnde den 22sten Julij, zag ik des morgens den fraaijen Vlinder uit de Pop te voorschijn gekomen, dien ik herkende voor de *Noctua (Catocala) Sponsa*, bekend bij den Hollandschen naam van het Karmozijne Weeskind; zeer verheugd was ik alzoo over deze nieuwe en belangrijke aanwinst, voor de kennis aan eene der schoonste Europesche Nacht-Vlinders, en waarvan maar zelden de Rups in ons vaderland tot nog toe gevonden is. De uitgekomene Vlinder was een Mannetje, van dewelken ik eene afbeelding vervaardigd heb bij Fig. 4 op Tab. III, terwijl Fig. 5 die van een' Wijfjes Vlinder, naar een exemplaar uit de verzameling van den Wel Edelen Heer A. J. D' AILLY is geteekend. Tab.III.Fig. 4. Fig. 5.

Het spinsel slechts luchtig onder het mos van het stuk eikenhout aangelegd, was te onbeduidend om afgeteekend te worden, doch de daaruit genomene Pop heb ik bij Fig. 2 afgebeeld, en bij Fig. 1 de Rups kruipende op een stuk hout. Fig. 1. Fig. 2.

§. 5.

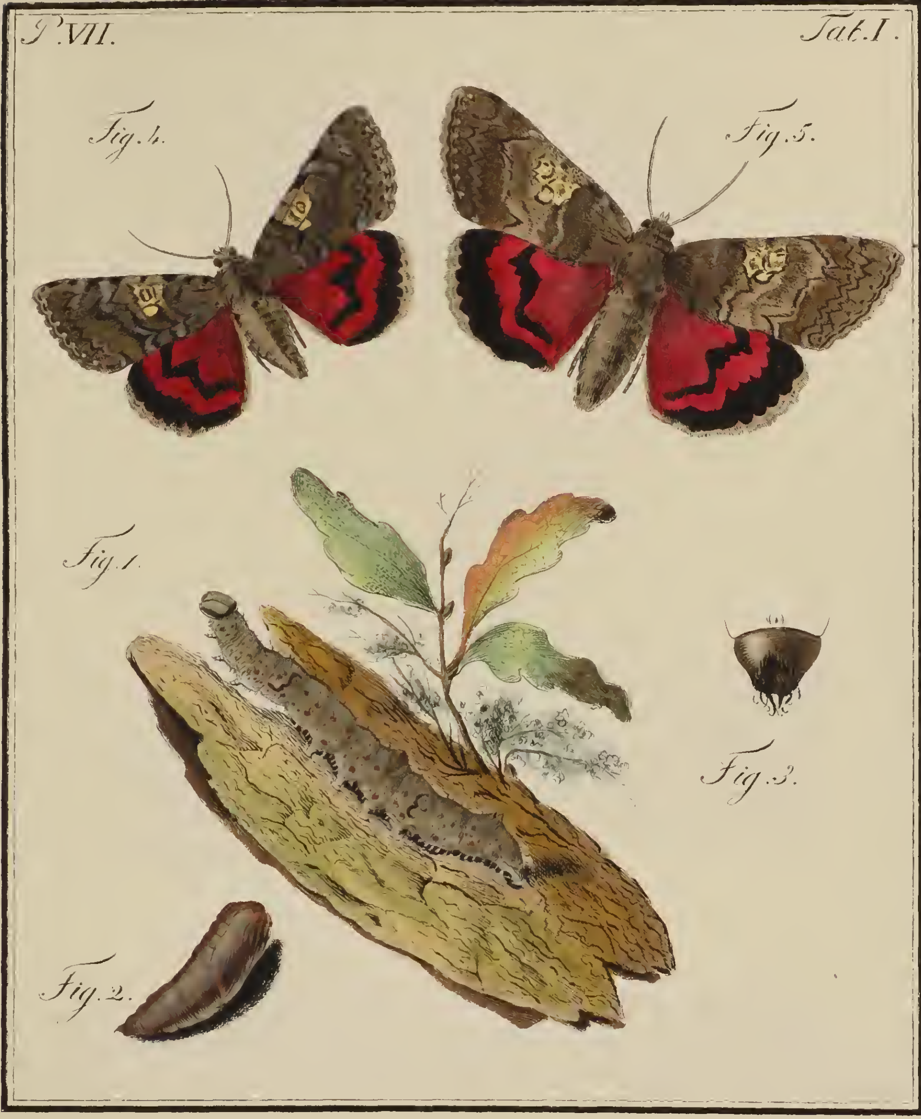
In het volgende jaar hoopte ik mijne onderzoekingen naar dit Insekt daar ter plaatse voort te zetten, maar helaas! de boom aan welken ik de hier beschrevene Rups vond, werd in het voorjaar, met nog andere daar ter plaatse staande Eikenboomen omgehouwen en uitgeroeid, waardoor de Eijeren die waarschijnlijk door de Wijfjes Vlinders daar wel op zullen gelegd zijn, verloren gingen, hoedanig iets voorwaar eene smartelijke gewaarwording mag heeten voor den Liefhebber der

Entomologie, daar ik misschien, zonder dat ongeval, in het volgende jaar meerdere en jongere Rupsjes zoude hebben kunnen bekomen, waarvan ik gaarne ook de afbeelding gegeven had, vooral daar van deze, voor zooveel mij bekend is, geene afbeelding bestaat.

§. 6.

Behalve de afbeeldingen van den Wel-Edelen Heer VAN EYNDHOVEN, Fig. 3. geven wij nog de afbeelding van het staarteinde der Pop, bij Fig. 3, hetwelk wij door tusschenkomst van den Heer TRAP die hetzelve geteekend heeft, te danken hebben aan den Wel-Edelen Heer DE GRAAF te *Leyden*, hebbende zijn WEd. het geluk gehad den 9den Junij dezes jaars 1843, ook eene Rups te vinden buiten *Leyden* op eene Eikenstam, zijnde de kleur als op de plaat afgebeeld, de buik was witachtig met donker paarsche vlekken, die niet scherp eindigden, maar aan de kanten vloeijend uitliepen, welke Rups na nog twee dagen eikenbladen genuttigd te hebben zich heeft ingesponnen, en op den 28 Julij daaraanvolgende, eenen Mannelijken Vlinder heeft voortgebragt.

NACHT-VLINDERS van't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN, BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

TWEEDE VERHANDELING OVER DE NACHT-VLINDERS.

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE DENNENKNOP RUPS.

P. VII. Tab. II.

§. 1.

Daar er meerdere Vlindersoorten, tot het geslacht der Bladrollers (Tortrices) behoorende, op de Dennenboomen gevonden worden, heb ik het Insekt dat ons thans zal bezig houden den naam van *Dennenknop-Rups* gegeven, omdat hetzelve zich met het merg der knop en vervolgens met dat der zeer jonge loten voedt. In het Latijn draagt hetzelve den naam van *Tortrix Buoliana.*

§. 2.

Den 10 Junij ontwaarde ik in den Stads Plantentuin te Rotterdam, dat meest al de jonge loten van een aldaar staande gewone *Pinus Sylvestris*, verdord en kromgebogen waren, zoo als Fig. 1 op Tab. II aan-

Tab. II. Fig. 1.

aantoont; eenigen afbrekende vond ik in sommigen de Rups, in an-
Fig. 2. deren reeds de Pop van dit fraaije Vlindertje. De Rups bij Fig. 2 volwassen afgebeeld, heeft eene donker bruine, niet zeer groote glanzende kop met eene minder donker gekleurde halskraag. Door zich in een te krimpen wordt zij bijna de helft korter, en naar evenredigheid dikker. In hare verborgene levenswijze gestoord is zij zeer vlug, en laat zich, vervolgd wordende aan eene draad zakken. Daar zij in de uitbotsels der Dennen woont, en zich voedt met derzelver merg,
Fig. 3. de loten als kokertjes uithalende, zoo als bij Fig. 3 opgemerkt kan worden, kan dit Rupsensoort, wanneer het menigvuldig voorkomt, onder de schadelijksten van allen welke de Dennenboomen aantasten gerangschikt worden. In het najaar uit het Ei voortkomende, boort het Rupsje dadelijk in de nog teedere knopjes, en brengt aldaar den winter door. Zoodra in het voorjaar de knop begint te groeijen, is de Rups alsdan nog te onmachtig om de weelderig zich ontwikkelende knop, geheel en al, tot boven toe uit te hollen. De groeikracht blijft er in, en wordt zelfs door het gedeeltelijk uitvreten van het merg bevordert, en zal daardoor spoediger opschieten, dan de Rups verteeren kan, doch het gedeeltelijk van merg beroofde loot is verzwakt, en buigt om, zonder zich te kunnen oprigten, en als het zich later tot hout formeert, verkrijgt de jonge boom eenen S. vormigen knak, die steeds kennelijk blijft. Een opmerkzaam oog, kan in een woud van Dennenboomen, hier en daar, eene zoodanige misvormde stam ontdekken. De regt opgaande groei van den boom zal des te meer belet worden, wanneer het Insekt in eene groote menigte aanwezig is, dan juist is in ieder knop eene Rups, en velen der uitbotsels gaan geheel en al te niet en die er overig blijven, groeijen in eenen verminkten staat op. Het is opmerkelijk, dat door eene wijze voorzorg die schadelijke Rups, in weerwil harer verborgene levenswijze, vijanden heeft, daar zij door Sluip-Wespen en andere Roof-Insekten vernield wordt.

§. 3.

§. 3.

Wanneer de Rups hare gedaanteverwisseling moet ondergaan, geschiedt zulks op den bodem der kokervormige holte van het loot, bij Fig. 3 afgebeeld, waarin de Pop zigtbaar is. Bij Fig 4 is de Pop in natuurlijke grootte afgebeeld, en om derzelver gedaante beter te kunnen beoordeelen, bij Fig. 5 vergroot voorgesteld. Behalve een haakvormig uitsteeksel aan het voorhoofd, is iedere ring voorzien van eene dubbele rij zaagvormige tandjes, en het staarteinde met eenige doornspitsen.

Fig. 3 en 4.
Fig. 5.

§ 4.

In het laatst van de maand Junij kwamen de Vlindertjes, de een vroeger, de andere later, uit het Poppenhulsel te voorschijn. De Pop boort zich door middel van het haakje aan het voorhoofd, en de Zaagtandjes op de ringen, geheel en al door de baard die zich tegen de uitbotsels vergaderd heeft heen, en maakt aldaar een rond gaatje, aangewezen Fig. 1 bij *a*. Kort voor dat de Vlinder het Poppenhulsel zal verbreken, neemt de Pop eene sterk gekromde houding aan, als het ware gereed om zich uit te strekken en de wanden waarin zij besloten ligt, te verbreken.

Fig. 1. (*a*)

§. 5.

Fig. 6 stelt het Vlindertje in eene rustende houding voor, met de sprieten achteruit geslagen. Terwijl bij Fig. 7 een Vrouwelijke en bij Fig. 8 een Mannelijke Vlinder vliegende is afgebeeld. Doorgaans zijn de Mannelijke Vlinders kleiner dan de Vrouwelijke, het achterlijf dunner, en van grootere hairborstels voorzien.

Fig. 6.
Fig. 7.
Fig. 8.

§. 6.

Onze Vlindersoort moet niet verward worden met een ander, waarvan de Rups insgelijks in de Dennenknoppen leeft, doch doorgaans

in

in de kroon of middenknop gevonden wordt. Deze Rups is zeldzamer, iets kleiner, meer geel bruin, de voorste ringen dikker. De Vlinder heeft bijna dezelfde grondkleur, doch de witte banden zijn menigvuldiger en door ieder derzelve loopt eene donkere streep, ook vliegt deze Vlinder vroeger en draagt den Latijnschen naam van *Tort. Turionana*, veelmalen voor onze *Buoliana* gehouden, is het waarschijnlijk dat dezelve even schadelijk kan worden.

§. 7.

Behalve in ons Vaderland wordt onze Vlinder in meerdere landen van Europa, b. v. in *Engeland*, *Zweden* en *Rusland*, gevonden, en kan de Rups zoo als bij § 2 gezegd is, groote schade aanrigten, vooral aan de jonge Dennenboomen, die zij bij voorkeur aantasten. Als het beste middel om deze vernieling tegen te gaan, wordt voorgeschreven, de te ver gebogen uitbotsels, welke gemakkelijk te ontdekken zijn, in de maand Mei af te breken, want daar huist eene Rups in, terwijl de gezonde knoppen alsdan naar boven zullen schieten, en de hoofdstam vormen.

§. 8.

Uit de geschiedenis van dezen Vlinder blijkt, dat dezelve slechts eenmaal in het jaar gevonden wordt.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin*der* EERSTE BENDE.

P. VII. *Tab. II.*

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

DERDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

HET ZESPENNIGE VLINDERTJE.

P. VII. Tab. III.

§. 1.

Het sierlijke Vlindertje dat het onderwerp dezer verhandeling zal uitmaken, en waarvan de Rups noch de verdere huishouding, voor zoo veel mij bekend, niet afgebeeld noch beschreven is, behoordt, alhoewel in den vleugelvorm afwijkende, onder de Pterophoriden (Zeller), of *Veder-motjes*, en wel tot het geslacht *Alucita*, welke allen zes veders, in iederen boven en ondervleugel voeren. Vier onderscheidene soorten van dat Vlindergeslacht zijn beschreven onder de namen van *Grammodactyla*, *Hexadactyla*, *Polydactyla en Dodecadactyla*, allen nagenoeg van een en dezelfde grondkleur, alleen door een gering verschil in teekening op de vederen, onderscheiden. Voor zoo ver die kenteekenen zijn na te gaan, is onze Vlinder *Alucita Hexadactyla*, de meest voorkomende in ons vaderland.

Ik heb naar aanleiding van den Latijnschen naam en naar den vorm der Vleugels, den Vlinder den naam van *zes-vederigen Vlinder* gegeven

§. 2.

Volgens Treitschke en Zeller, onthoudt zich de Rups waaruit dit Vlindertje voortkomt, op alle soorten van *Lonicera*, Kamper-foelie. Ten uiterste begerig zijnde dit mij reeds lang bekend Insect geheel te leeren kennen, had ik lang te vergeefs daarnaar getracht, toen eindelijk, boven alle verwachting, mijne weetlust bevredigd werd.

In het laatste van de maand Mei, vloog, omtrent een uur vóór zons ondergang, in mijnen tuin, achter 's Rijks werf te Rotterdam, een menigte dezer Vlindertjes om eene haag van *Lonicera Periclymenum*, zijnde de gewone Kamper-foelie; eenige zetten zich op de uitbottende bloemknoppen neder en bleven daarop eenen geruimen tijd zitten. Ik ontdekte nu, tot mijn groot genoegen, dat zij zich van hare eitjes ontdeden, die als zeer kleine witte puntjes zigtbaar waren, afgebeeld bij Fig. 1 op Tab. III. Den 22 Mei nam ik eene zoodanige, met eitjes bezette bloemtros, en beeldde een eitje vergroot af, Fig. 2. Het was toen nog wit, parel d'amour glanzig met langwerpige vierkante vakjes doorgroefd. Des anderen daags waren de eitjes goudgeel. Fig. 3.

Tab.III.Fig. 1. Fig. 2. Fig. 3.

§. 3.

Den 31 Mei kwamen de Rupsjes te voorschijn, zoo klein, dat zij bijna het ongewapend oog ontsnapten, en ik verpligt was een derzelve vergroot bij Fig. 4 af te beelden. Zij kropen over de bloemknopjes heen, en schenen zich te voeden met de vocht inhoudende tepeltjes, waarmede de knopjes begroeid zijn.

Fig. 4.

Mijne jonge Rupsjes verdwenen weldra; naar alle waarschijnlijkheid hadden zij de knopjes doorboord en zich in het binnenste verborgen, want den 15 Junij, eene bloemtros onderzoekende, vond ik, in de nog niet ontlokene bloemen, de Rupsen terug, tusschen de meeldraadjes en de drekstof der Rups, die zich daar vergaderd had, bij Fig. 5 waar de Rups, in eene opengescheurde bloem zigtbaar is, voorgesteld. Zij voedt zich met de geslachtsdeelen der bloemen, en wanneer deze door haar zijn verteerd, vreet zij door de bloem heen (bij *a*) en gaat eene andere bewonen.

Fig. 5.

§. 4.

§ 4.

Sommigen der Rupsen waren reeds volwassen; van gedaante en grootte als Fig. 6 aantoont, vuil, geelachtig van kleur, met naar evenredigheid kleine kopjes; van voren slank, naar achteren lijviger wordende, vlug in het kruipen, en zich aan een draadje latende zakken. De kop en halskraag en een gedeelte van de tweede ring is bij Fig. 7 vergroot voorgesteld. De oogen, bestaande uit eenige digt op elkander staande donker bruine puntjes, kunnen als onderscheidingsteeken dezer Rupsensoort beschouwd worden. Fig. *6.* Fig. *7.*

Wanneer de tijd der gedaanteverwisseling daar is, wordt zij hoog vleeschkleurig, als bij Fig. 8. Fig. 8.

§. 5.

Omtrent de helft der maand Junij de Rupsen volwassen zijnde, onderzocht ik met alle mogelijke naauwkeurigheid de Kamperfoeliestruiken, hopende de spinzels tusschen de bladeren of verwelkte bloemen te zullen vinden: doch zulks vruchteloos zijnde, moest ik vooronderstellen dat de Rupsen zich verwijderd hadden, om de eene of andere schuilplaats in de nabijheid op te zoeken, waar zij zich ter verandering geschikt hadden. In een doosje, waarin ik eenige van kleur veranderde Rupsen en dorre bladeren besloten had, zag ik dan ook dat sommigen zich tegen de kanten van de doos, anderen, tusschen de dorre bladeren, een luchtig spinzel vervaardigd hadden, Fig. 9 waarin zij na verloop van vier dagen, in een popje veranderden, bij Fig. 10. Fig. *9.* Fig. 10.

Fig. 11 stelt hetzelve vergroot voor, onder de geribde vleugelscheden liggen de veervormige vleugels verborgen. Fig. 11.

Het zonderlinge maaksel van het bovenste gedeelte dezer Pop, deed mij besluiten eene sterkere vergroote afbeelding, bij Fig. 12 daarvan te vervaardigen. Het aardige hoofddekseltje, als ik het zoo noemen mag, en de zonderlinge vorm der oogscheden, waarop de donkere oogen der Rups zigtbaar zijn gebleven, geven een aardig aanzien aan dit gedeelte van de Pop. Fig. 12.

§. 6.

Den 16 Julij kwam het eerste Vlindertje uit het poppen-hulsel voor den dag, in de houding als Fig. 13 vertoont. Dit is de volkomene Fig. 13.

 staat

staat van rust, van het Insect met de sprieten achter uit geslagen. Het spreidt, zoo bij het loopen als vliegen, de vedervormige vleugels uit. Fig. 14. (Fig. 14.)

Om het zonderlinge en sierlijke van dezen Vlinder beter te kunnen beoordeelen, heb ik bij Fig. 15 eenen Vrouwelijken Vlinder, aanmerkelijk vergroot, afgebeeld. Welk een sprekend bewijs van de grootheid Gods, in de minst geachte schepselen! Het onderscheid der kunne bestaat uit een slanker achterlijf, grooter hairborstel, langere en zeer fijn behairde sprieten der Mannelijke Vlinders. (Fig. 15.)

§. 7.

Onze Vlinder komt tweemalen in het jaar voor; het tweede gebroed in den nazomer en herfst, zoodat eenigen den winter over blijven, en in de lente rond vliegen.

Zoowel de teekeningen van dit zes-pennige Vlindertje, als van het hier voor afgebeelde Insekt de dennenknop Rups, benevens de daarbij gevoegde beschrijvingen, hebben wij ontvangen van den Wel Edelen Gestrengen Heer Q. M. R. Ver-Huëll te Rotterdam, en maken bij deze daarvan een dankbaar gebruik, zijnde ons deze voorwerpen te meer welkom, daar zij onder de minst afgebeelde behoren; de dennenknop Rups hebben wij zelve meer malen gevonden, dan de Rups van het zespennige Vlindertje was ons geheel onbekend. Wij hopen in het vervolg, door nog meerdere bijdragen, van Zijn WEdele Gestr. en andere Liefhebbers vereerd te worden, alhoewel het langzamerhand moeijelijker wordt voorwerpen te vinden die nog niet door ons afgebeeld zijn.

NACHT-VLINDERS *van't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

VIERDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS

van het Tweede Gezin der Eerste Bende.

DE WITTE EENSTAART.

P. VII. Tab. IV.

§. 1.

Na in de verschillende deelen van ons werk de afbeeldingen te hebben gegeven van drie soorten uit het slechts kleine geslacht *Platypterix*, de zoogenoemde Éénstaarten, was het ons ten hoogste aangenaam door de goedheid van onzen vriend den Wel Edelen Heer A. J. VAN EIJNDHOVEN, met nog eene vierde soort, als bij ons te lande te huis behoorende, bekend te worden; hij is de kleinste van allen, en nimmer waren wij voor ons zelven gelukkig genoeg den Vlinder of derzelver Rups te vinden; terwijl wij dus in onze afbeeldingen de keurige teekeningen van den Wel Edelen Heer VAN EIJNDHOVEN volgen, geven wij derzelver beschrijving zoo als ZijnEd. de beleefdheid had ons die daar bij mede te deelen.

De latijnsche naam van dit Vlindertje is *Spinula*, komende ons de Hollandsche benaming van DE WITTE EENSTAART niet ongepast voor.

§. 2.

In het begin der maand Augustus 1837 vond ik het eerst de toen mij nog onbekende Rupsjes van dit bevallige Vlindertje in den volwassen staat op eene heg van hagedoorn (*Crataegus Oxyacantha*), *te Empe*, die mij den 30sten Mei van het volgende jaar de Vlindertjes zelve opleverden. Destijds verhinderd geworden zijnde eene volkomene afteekening dezer Rupsjes te maken, was het mij zeer aangenaam op den 5^{den} September 1839 wederom een Rupsje, nu echter op de Sleedoorn (*Prunus Spinosa*), te vinden, dat, hoewel kleiner dan de vorigen, bij meerdere vordering van het saisoen, mij evenwel voorkwam van dezelfde soort als de eerstgevondene te zijn. Ik maakte daarvan nu onmiddelijk eene afteekening zie Fig. 2., en had het genoegen, nadat dit Rupsje den 9^{den} September op deszelfs laatste vervelling gekomen was, hetzelve weldra tot volwassenheid te zien geraken, vertoonende zich nu even als de overigen, gelijk de afbeelding Fig. 3 aantoont. Zijn deze Rupsjes door derzelver kleine gestalte in jongeren leeftijd moeijelijk te vinden, ook in den volwassen staat kunnen zij nog zeer ligtelijk over het hoofd gezien worden.

Fig. 2.

Fig. 3.

§. 3.

Het laatstgevonden Rupsje begon zich den 26sten September aan een takje intespinnen, even als zulks de vorigen, doch ruim eene maand vroeger, hadden gedaan. Dit stevige, glanzige donkerbruine Spinseltje vertoont zich gelijk door mij bij Fig. 4. is afgebeeld, en zulks nadat het Vlindertje hetzelve reeds verlaten had, waardoor het buitenste vliesje zich eenigermate daarvan heeft afgescheiden. Van het aardige, met een blaauw waas overtogen Popje, dat hetzelve naauwkeurig insluit. heb ik bij Fig. 5. eene afbeelding geleverd.

Fig. 4.

Fig. 5.

§. 4.

§. 4.

Wederom in Mei 1840, kwam het Vlindertje uit het laatst gevondene Rupsje te voorschijn, zijnde, even als de vorigen die ik verkreeg, van het mannelyk geslacht. Laat in Mei 1841 had ik het geluk een Wijfjes Vlinder te vangen. Hiervan is door mij bij Fig. 6. eene afbeelding vervaardigd, terwijl Fig. 7. het Mannetje voorstelt, dat door deszelfs meerdere gepluimdheid van het achterlijf, en iets dikkere sprietjes, wel van het andere geslacht te onderscheiden is. De rustende stand dezer Vlindertjes is zeer aardig, en doet ze in dezelve ruim zooveel naar eene soort van bladroller, vooral der zoogenaamde *Vogeldrekjes* gelijken. Men vergelijke de afbeelding fig. 8.

Fig. 6.
Fig. 7.
Fig. 8.

Tot hiertoe de *Spinula* altijd in Mei aangetroffen hebbende, meende ik daaruit te mogen besluiten, dat deze Vlinder slechts eenmaal in het jaar te vinden was. In het begin van Augustus 1843 echter ook een dezer Vlinders, die te *Empe* niet zeldzaam zijn, gevangen hebbende, moest ik daaruit besluiten, dat er nog eene tweede teelt in hetzelfde jaar voortkomt. Mogelijk was het in September gevonden Rupsje van zulk eene afkomstig; doch, zoo als gezegd is, leverden de in Augustus reeds volwassen geworden Rupsen, even als dit, eerst in Mei van het volgende jaar de Vlinders op. Het bestaan eener tweede teelt was mij echter ook reeds uit de volgende omstandigheid vrij duidelijk geworden.

§. 5.

Den 16^{den} Mei van even genoemd jaar had ik namelijk wederom een wijfjes Vlinder gevangen, en met genoegen ontwaard, dat dezelve eenige eitjes gelegd had van binnen tegen het doosje aan, waarin zij was opgesloten geworden. Hierdoor hoopte ik de afbeel-

ding en beschrijving van dit Insekt te meer volkomen voor uw geacht werk te kunnen aanbieden; deze eitjes aanvankelijk geel van kleur, zie bij fig. 1 *a*, worden zeer spoedig rood *b*, en den 31 Mei reeds potloodkleurig *c*, zoodat het uitkomen derzelve, tegen mijne verwachting, wel zeer nabij scheen te zijn. Doch zóó nabij had ik dit evenwel niet gedacht te zullen zijn, dat ik den 2den Junij, daar wederom na ziende, de jonge Rupsjes niet alleen reeds *geboren*, maar zelfs, tot mijn groot leedwezen, alreeds weder *gestorven* zoude vinden, zoo als intusschen werkelijk het geval was. Ik maakte van deze kleine, bijna onzigtbare en koolzwarte diertjes, van welke het staartpuntje nog niet kennelijk te onderscheiden was eene afbeelding *d*, doch vond mij verstoken van de verdere levensloop van dit Insekt bij derzelver opvoeding waar te nemen, hetgeen ik te meer betreurde, toen ik de bovengemelde Vlinder in Augustus ving, die toch wel niet van de voorjaars-teelt kon overgebleven zijn. Met juistheid kan ik dus den loop eener tweede teelt bij dit Insect niet bepalen en mededeelen; doch vermeene, uit aanmerking van den spoedigen wasdom der vroeger door mij gevondene Rupsen, te mogen opmaken, dat de bij mij uit de eijeren gekomene Rupsjes, in het begin van Julij volwassen hadden kunnen zijn geworden, dat daaruit in het laatste dier maand, of begin der volgende, Vlinders hadden kunnen voortkomen, die wederom, naarmate van een meer of minder voorspoedig saisoen, in Augustus of September volwassene Rupsen opleveren, uit welke op den boven vermelden tijd in Mei Vlinders te voorschijn treden. Mogt ik hieromtrent later meerdere zekerheid bekomen, zoo zal ik het gaarne den liefhebbers mededeelen.

Fig. 1. *a*. Fig. *b*. *c*. Fig. *d*.

P. VII.
Tab. II
Fig. 7.
Fig. 6.
Fig. 2.
a
b
d Fig. 1.
c
Fig. 4.
Fig. 3.
Fig. 8.
Fig. 5.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

VIJFDE VERHANDELING

OVER DE

DAG-VLINDERS,

van de TWEEDE BENDE.

DE AEGON VLINDER.

P. VII. Tab. V.

§. I.

Verscheidenheid en overeenkomst, twee voorname hoedanigheden in de tallooze voorwerpen ons door de Natuur aangeboden, vertoonen zich niet slechts in alle hare rijken in het algemeen, maar ook in elk van derzelver afdeelingen; en welk beoefenaar der Insektenkunde was niet dagelijks in de gelegenheid om ze hier vooral ook en wel in het bijzonder bij de Vlinders op te merken. Hoe duidelijk intusschen de meeste soorten zijn afgebakend, zijn er niettemin eenige geslachten, in

wel-

welke de overeenkomst soms de verscheidenheid te zeer overtreft, om niet hier en daar tot onzekerheid in het bepalen der soorten aanleiding te geven; vooral is dit van toepassing op het geslacht der zoogenaamde Blaauwtjes (*Lycaena*) onder de Dag-Vlinders, en blijkt ten duidelijkste uit de verscheidene namen door verschillende schrijvers aan dezelfde voorwerpen gegeven, of door het toebedeelen van denzelfden naam aan soorten, die latere ervaring als standvastig van elkander verschillende, heeft doen kennen. Als een duidelijk bewijs hiervan, kunnen wij in de eerste plaats de *Lycaena Alexis* aanvoeren; deze naam toch werd aan meerdere soorten, andere namen daarentegen aan deze soort, door vroegere en latere schrijvers over de *Lepidoptera* toebedeeld. Ook ons tegenwoordig voorwerp is aan deze naamsverwarring onderhevig, echter minder dan de bovengenoemde.

§. 2.

Zeer nabij aan de *Alexis* verwand, doch doorgaans iets kleiner, is de *Lycaena Aegon*, (OCHSENHEIMER), van welke wij thans in de gelegenheid zijn de afbeelding en huishouding mede te deelen; hij komt, bij ons althans, minder dan de genoemde *Alexis* voor, en de Rups was ons ten eenemale onbekend. Hoogst welkom was ons daarom eene fraaije teekening van den Heer J. DE VRIES, wien wij daarvoor bij dezen onzen vriendelijken dank betuigen, door ons ontvangen, en waarvan wij de afbeelding bij dezen aan de Liefhebberen mededeelen.

§. 3.

§. 3.

Op Tab. V. bij Fig. 1 is de Rups volwassen afgebeeld; de tijd harer gedaanteverwisseling nu gekomen zijnde, veranderd zij, na zich door middel eener draad bevestigd te hebben, in een Popje, als bij Fig. 2 is voorgesteld, dat aanvankelijk helder groen is, doch later donkerder en bruinachtig wordt, en dit vooral aanmerkelijk kort voor het uitkomen des Vlinders.

Tab. V. Fig. 1.

Fig. 2.

§ 4.

Niet zeer lang behoeft men, in den zomer, naar het uitkomen des Vlinders te wachten, komende dezelve ruim veertien dagen, na de verandering der Rups in Pop, te voorschijn. Zeer aanmerkelijk is het onderscheid tusschen de Mannetjes en Wijfjes Vlinder; de eersten, de blaauwen in de vliegende en loopende gestalte, bij Fig. 3 en 4 voorgesteld, ziet men gedurende de maand Julij rondvliegen, op heidegronden daar de *Spartium Scoparium* groeit, echter niet in groot aantal, en zeer zelden de Wijfjes, mede in de vliegende en loopende stand, afgebeeld bij Fig. 5 en 6; de blaauwe gloed, die zich bij deze op de bovenzijde der vleugels van derzelver wortelzijde af, op den bruingraauwen grond verspreid, en zich daarin als het ware verliest, verschilt dikwerf zeer veel bij verschillende exemplaren, zijnde bij sommigen zeer helder en duidelijk, bij anderen slechts flaauw en minder zigtbaar.

Fig. 3. 4.

Fig. 5. 6.

§. 5.

Verschillende planten en lage heesters schijnen de Rupsjes tot voedsel te verstrekken, onder anderen ook de gewone aardbeziën (*Fragaria vesca*). Ons tegenwoordig voorwerp is door den Heer DE VRIES in de maand Junij gevonden, op de bij ons menigvuldig in het wild groeijende Bremstruik (*Spartium Scoparium*).

Schoon daaromtrent niet volkomen zeker zijnde, zouden wij echter vermoeden, dat van de Vlinders die in Julij te voorschijn komen, en Eijeren leggen, de Rupsjes nog weder in dat jaar volwassen zijn, als Popjes den winter doorbrengen, en vroeg in het voorjaar de Vlinders leveren, die dan alzoo tweemalen des jaars zouden voortkomen.

DAG-VLINDERS van de TWEEDE BENDE.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ZESDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN *der* EERSTE BENDE.

HET ROUWDRAGERTJE.

P. VII. Tab. VI.

§. 1.

Den 19 September 1839, in het bosch van een Landhuis nabij *Zutphen* wandelende, viel mijn oog op eenige zeer groote gaten, die in de bladen van *Symphitum Officinale* (Smeerwortel) met witte bloemen gevreten waren; na een dier bladen te hebben omgekeerd, ontdekte ik aan die onderzijde een fraai gekleurd klein Rupsje. Nu meerdere bladen van genoemde plant aan die zijde beziende, vond ik verscheidene zoodanige Rupsjes, nagenoeg alle van gelijke kleur en grootte, gelijk op Tab. VI. bij Fig. 2 is afgebeeld, en alle op of langs de dikke aderen van het blad uitgestrekt stil zittende, doch meestal slechts één op ieder blad. Een echter was van kleur als bij Fig. 1, namelijk geheel witachtig, veroorzaakt, zoo als mij later is gebleken, doordien dit Rupsje hare laatste huidverwisseling nog niet had doorgestaan, hetgeen met alle de vorige reeds het geval was geweest, terwijl het ook daarna diezelfde kleuren bekwam.

Tab. VI. Fig. 2.

Fig. 1.

De groei der Rupsjes ging zeer langzaam. Den 30 September namelijk, toen ik, eenige Rupsjes hebbende verloren, doordien zij zich hadden weten te verwijderen van de bladen die ik hun had voorgezet, en welke juist niet tot de *witte* varieteit, maar tot de gewone *paarsche Symphitum* behoorden, op de voormelde plaats wederom naar eenige anderen zocht, vond ik er nogmaals verscheidene, allen nog van dezelfde grootte als vroeger. Inmiddels had zich echter een der eerstgevondenen tusschen een verdord blad ingesponnen, zie dit spinseltje bij Fig. 3, doch ook mijne overige Rupsjes waren nog bijna niets gevorderd; en zelfs den 7 October, teekende ik aan, dat nog slechts de helft van alle mijne Rupsjes ingesponnen was, bevindende al de overigen zich nog steeds in dezelfde gedaante, niet nalatende evenwel ruimschoots gebruik te maken van het haar gegeven voedsel. Deze bijzonderheid is niet onbelangrijk, doch wordt dezelve ook bij meerdere zoogenaamde Motties-Rupsen, als b. v. bij *Lemmatophila, Gelatella*, waargenomen. Eindelijk echter begaven zich alle ter ruste, zich niet alleen tusschen de verdorde bladen, maar ook aan stukjes hout, en op den bodem van hun verblijf inspinnende, om hare aanstaande verandering te ondergaan.

Fig. 3.

§. 2.

De Popjes waarin mijne Rupsjes veranderden, bleven nu den geheelen winter in hare digte verblijfplaats over, en daarbij geheel onbewegelijk, ook wanneer men ze aanraakte. Ik heb daarvan een afgebeeld bij Fig. 4, en het bijzonder merkwaardige dat van deze Popjes aan te teekenen valt, bestaat dáárin, dat zij, aan hare voorlaatste ring, aan de zijde van de buik, van twee duidelijk te ontwaren uitstekende puntjes voorzien zijn, ter plaatse waar zich vroeger de poten der Rups bevonden, zie bij *a*; blijkbaar bestemd, om bij het uitkomen des Vlinders, het vrij stevige Popvlies, dat bij andere soorten van dit geslacht zeer dun is, in het Spinsel tegen te houden, en dat uitkomen alzoo te bevorderen. Dit toch lijdt geen twijfel, als men deze puntjes met een sterk vergrootglas beschouwt, wanneer men ontdekt, dat zij als met een krans van regtopstaande en stijf naar buiten omgebogene haakjes voorzien zijn, in welke noodzakelijk de fijne draden van het Spinsel zich moeten vasthechten, dat de Pop naauw omsluit. Ik heb van een dezer merkwaardige deelen, eene sterk vergroote afbeelding ge-

Fig. 4.

a.

geleverd bij Fig. 5, waaruit ook blijkt, dat aan het uiteinde der Pop Fig. 5. eenige zeer fijne haartjes geplaatst zijn, die echter tot geen bepaald doel schijnen te kunnen medewerken. Bij andere Vlinderpoppen wordt aan dit uiteinde dikwerf iets dergelijks waargenomen, als zich hier aan beide zijden der Pop vertoont, hetwelk daarentegen door mij bij geene andere soort immer was ontdekt. Welke de reden van deze bijzondere en zeldzame voorziening mag zijn, is ons onbekend, doch voorzeker is dezelve geene overtolligheid, en levert ons deze bijzonderheid wederom een nieuw bewijs op voor de tallooze en onuitputtelijke zorgen des Scheppers, ook voor de geringste zijner schepselen.

§ 3.

Met verlangen het oogenblik verbeidende, hetwelk mij zoude doen kennen, tot welk Vlindertje de door mij gevondene Rupsjes hadden behoord, zoo mogt dit echter eerst op den 10 Junij des volgenden jaars 1840 bevredigd worden; maar toen ook op de meest verrassende wijze, daar ik een allerliefst, mij geheel onbekend, en nog in geene andere Insekten-Verzameling door mij aangetroffen geworden zijnde Vlindertje, uitgekomen vond, hetwelk mij vervolgens uit het werk van HUBNER is gebleken *Funerella* genaamd te zijn, waar men eene getrouwe afbeelding daarvan vindt. Deze naam was het ook reeds door FABRICIUS gegeven, en is door TREITSCHKE behouden, die het toen onder de 1e afdeeling van het geslacht *Yponomeuta* geplaatst heeft, doch die de Rups, welke bij aandachtige beschouwing ook met anderen van dit geslacht overeenkomt, niet heeft gekend, van den Vlinder alleen aanteekenende, dat hij zich „*nicht haufig, in laubwaldern*" in Saxe en Oostenrijk ophoudt. Daarna kwamen ook de overige Vlindertjes achtervolgens uit, tot in het midden van Julij, en alzoo in verband met de vroegere of latere volwassenheid der Rupsjes. Het onderscheid der sexe bleek mij, behalve in de mindere gepluimdheid van het achterlijf der mannetjes, van welk geslacht alleen eene afbeelding door HUBNER is geleverd, voornamelijk en met zekerheid te bestaan, in de verdeeling der kleuren op de ondervleugels, die bij de evengemelden bijkans voor de helft wit, doch bij de wijfjes bijna geheel zwart zijn; terwijl de bovenvleugels in beide geslachten geen merkbaar verschil opleveren, hoezeer bij sommige exemplaren van wijfjes zich eenige fijne witte stipjes op de zwarte tip der vleugels vertoonen, al hetwelk

 uit

Fig. 6 en 7. uit de afbeelding bij Fig. 6 en 7, waar te nemen is. Beide zijn het bevallige voorwerpen, die een sieraad van eene Insekten-Verzameling uitmaken.

§ 4.

Ik heb geene eijeren van dit Vlindertje bekomen, die door de Moedervlinder waarschijnlijk, bij eene enkele tevens, aan de onderzijde der bladen zullen gelegd worden, en ook geene jongere Rupsen dan de hier voorgemelde kunnen waarnemen; doch deze zullen voorzeker zeer spoedig de Vlinders opvolgen, daar ik reeds den 26sten Augustus 1840 wederom Rupsjes. nu ook op de *paarsche Symphitum*, vond, die dezelfde grootte hadden als die, welke ik in September en October van het vorige jaar gevonden had; doch ook nu vond ik ze wederom, altoos gelijk van grootte, tot in October toe. Van deze kwam de eerste Vlinder reeds in Mei 1841 te voorschijn, en het was wederom tot in Julij dat het uitkomen voortduurde, ja zelfs verliet het laatste Vlindertje eerst in het begin van Augustus zijn popvlies. — Zeer opmerkelijk is dus het buitengewoon groote tijdvak, in hetwelk zich dit Insekt, zoowel in den volwassen Rupsen-staat, als in dien van Vlinder voordoet, als voor beide zich tot meer dan twee maanden uitstrekkende, terwijl de eerste leeftijden der Rups daarentegen elkander snel schijnen op te volgen.

De teekening van het Vlindertje dat het onderwerp dezer Verhandeling uitmaakt, benevens de hierbij gevoegde beschrijving, hebben wij ontvangen van den WelEdelen Heer A. J. VAN EYNDHOVEN, waarvoor wij bij deze Zijn WelEd. onzen vriendelijken dank betuigen. De Hollandsche naam ROUWDRAGERTJE, hebben wij van den reeds opgegevene Latijnschen naam *Funerella* ontleend.

NACHT – VLINDERS *van't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ZEVENDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE TWIJFELACHTIGE VLINDER.

P. VII. Tab. VII.

§. 1.

Van het geslacht *Nonagria* welks Rupsen zich alleen in de stengels van riet of andere planten ophouden, treft men bij ons slechts zeer weinige soorten aan; te belangrijker was daarom de ontdekking van onzen vriend den Heer P. W. M. TRAP te Leyden, door ZEd. op onze Tab. VII. en in de hierna volgende beschrijving ons goedgunstig medegedeeld, welker waarde daar te boven nog aanmerkelijk verhoogd wordt, door dat wij hier met eene nog geheel nieuwe soort door ZEd. nasporingen bekend worden. Behalvê toch dat deze Vlinder in geene verza-

meling bij ons te lande, voor zoo verre wij althans weten, wordt aangetroffen, is er ons ook geene afbeelding van bekend. In het zoo uitvoerig Plaatwerk van HUBNER is noch de Vlinder noch de Rups aan te treffen, en van de door TREITSCHKE gegevene beschrijvingen der verschillende soorten van het geslacht *Nonagria*, is er geene op onze soort toe te passen, dan welligt die aan welke door hem den naam van *Despecta* wordt toebedeeld, en die slechts eenmaal naar zijne opgave, en wel in Pommeren door den Natuur-onderzoeker DAHL zoude zijn gevangen, zonder dat van deszelfs vroegere standen als Rups en Pop, iets was bekend geworden. Den naam van TWIJFELACHTIGE VLINDER aan deze soort te geven, kwam ons alzoo niet ongeschikt voor.

§. 2.

Aan de kanten van eene sloot, op eene veenachtige plaats buiten Leyden, zag ik in het hooge riet eene menigte ronde gaatjes, die mij het vermoeden gaven dat zich aldaar Rupsen bevonden, en daarop met ijver beginnende te zoeken, niet afgeschrikt door bij het openen alléén de achtergelatene drekstof te vinden, trof ik eindelijk eene bijna volwassene Rups aan van deze nieuwe soort, zoo als afgebeeld is op Tab. VII. bij Fig. 2. Achtervolgens voortgaande, heb ik mij een' geruimen tijd onledig gehouden met het riet verder te onderzoeken, en eindigde niet dan nadat ik bijna een honderdtal van dezelven had vergaderd, waaruit dus blijkt dat deze soort, hoe weinig

Tab. VII. Fig. 2.

ove-

overigens bekend, toen aldaar zeer gemeen was. Onder allen die ik vond was er echter slechts ééne die nog hare laatste vervelling niet had ondergaan, deze kwam echter, behalve de grootte, overigens volkomen overeen met de anderen.

Fig. 1 stelt de bijna volwassene Rups voor, zoo als zij zich in het riet bevindt, en wel op het oogenblik dat zij reeds een rond gat boven zich gevreten heeft om zich uit het riet in een ander te begeven, iets dat zij zeer dikwijls moet herhalen, omdat één riet op verre na niet genoegzaam is tot haar geheel levensonderhoud, daar zij zich altijd nabij den top bevindt, en met de zich ontwikkelende bladen voedt. Fig. 1.

§. 3.

Hoewel het in den tijd was, dat vele Rupsen zich ongetwijfeld reeds verpopt hadden, zoo heb ik echter geene enkele Pop in het riet aangetroffen, waaruit ik besluit dat zij in de vrije natuur, even als zij in den gevangenen staat deden, zich even onder de oppervlakte der aarde een Spinsel maken. Bij geluk gingen de meeste mijner Rupsen zeer spoedig daartoe over, want ik heb ondervonden hoe moeijelijk het is den aard der vrije natuur aan deze diertjes weder te geven; want alle die niet nagenoeg volwassen waren, stierven in hare gevangenschap; zoodat ik van mijne zoo overgroote vangst slechts omstreeks een vijfde aan Poppen verkreeg, die alle, vijf of zes dagen na het inspinnen der Rups, en wel nabij het einde van Junij, hare gedaante-

verwisseling ondergaan hadden, en zich daarna regt levendig en glanzig vertoonden, als bij Fig. 3, zijnde het staarteinde, met verscheidene haakjes voorzien, afgebeeld bij Fig. 4.

Fig. 3.
Fig. 4.

§ 4.

Vóór dat vier weken van hunnen toestand als Pop ten einde waren, kwamen de Vlinders te voorschijn, de meesten omstreeks 20 Julij, alle waren bijna volkomen gelijk aan elkander ten opzigte der kleur, behalve één wijfje, zie Fig. 6, dat ik daarom ter teekening gekozen heb, ofschoon overigens de vrouwelijke Vlinders dezelfde kleur hebben als de mannelijke, zoo als die bij Fig. 5 geteekend is, want het onderscheid van sexe is alleen naar de dikte van het achterlijf te bepalen. Alle Vlinders vertoonden dezelfde zijde-achtige glans, en behalve dat de aders iets lichter waren, was er geene de minste gefigureerdheid op te vinden, zelfs met het scherpziendst oog niet.

Fig. 6.
Fig. 5.

Mijne pogingen om de Vlinders te doen paren en eijeren van dezelve te verkrijgen zijn geheel mislukt, maar toch meen ik te mogen vooronderstellen dat zij die onder aan de, den winter overblijvende, rietstengels leggen, en dat de Rupsjes eerst laat in April of in het begin van Mei uitkomen, om, even als ik dezelve vond, tusschen de helft en het einde van Junij, hare verandering in Pop te ondergaan, en zich dus eenmaal in het jaar vertoonen.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

P. III. Tab. III.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN, BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ACHTSTE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE GERIMPELDE VLINDER.

P. VII. Tab. VIII.

§. 1.

Met dankbaarheid aan den geëerden Zender, wederom de Heer P. W. M. TRAP te Leyden, zullen wij aan de Liefhebberen de afbeelding mededeelen van eene bij ons zeldzaam voorkomende Vlindersoort, onder den Latijnschen naam van *Lituraria* bekend en door HUBNER afgebeeld, en daarbij voegen die weinige waarnemingen, welke de Heer TRAP van de Rups en hare verdere huishouding heeft kunnen doen, en aan ons zoo als dezelve hier volgen opgegeven heeft.

§. 2.

§. 2.

Het beginsel volgende om den Hollandschen naam der Vlinders zoo veel mogelijk gelijk te doen zijn aan de Latijnsche, heb ik gemeend het eenigzins vreemd klinkende van bovenstaande benaming, over het hoofd te moeten zien, om de voordeelige zijde die het heeft, dat de beide namen als naar elkander verwijzen, en onzen tegenwoordigen Vlinder te noemen *de Gerimpelde Vlinder*; naar gedachte heeft den naam hare oorsprong in het voorkomen des Vlinders, die er inderdaad uitziet als nog slechts een overblijfsel van vroegere gebandeerdheid vertoonende.

§ 3.

Misschien is het door hare zeldzaamheid, misschien ook omdat de Rups zoo moeijelijk te vinden is, dat deze soort zoo weinig aangetroffen wordt; althans mij is het slechts eenmaal gebeurd dat ik eene Rups ben magtig geworden, die mij in handen kwam door dat zij zich, na eenige hevige slagen tegen een tak van eenen Dennenboom, (*Pinus Sylvestris*) aan eene draad liet afzakken. Na dien tijd heb ik, noch eenige mijner vrienden, er een eenigen kunnen vinden, niettegenstaande onze pogingen ter zelfder plaatse aangewend.

Ik

Ik meen dat de afbeeldingen op Tab. VIII, bij Fig. 1 en 2 het onnoodig maken de Rups nader te beschrijven. Meestal werd zij als in de eerste Figuur rustende gevonden, slechts zeldzaam zag ik haar van de Dennennaalden vreten, hoewel het vier weken duurde eer zij zich tot hare verandering schikte.

Tab. VIII. Fig. 1 en 2.

§ 4.

Nadat de Rups reeds eenigen tijd rondgeloopen had, en op de rug paars van kleur was geworden, maakte zij haar Spinsel even onder de oppervlakte der aarde, en veranderde op den 11den October, dat was 5 dagen na het inspinnen, in zoodanige Pop als afgebeeld is bij Fig. 3, en welks staarteinde gezien wordt bij Fig. 4.

Fig. 3.
Fig. 4.

§ 5.

Juist 8 maanden later, en wel op den 11den Junij bekwam ik de Vrouwelijke Vlinder, die afgebeeld is bij Fig. 5, evenwel minder gaaf dan die afbeelding, wijl de linkerkant bij het uitkomen ineengekrompen was gebleven; maar toch vertoonde zij die frissche blaauwgrijze hoofdkleur op de bovenvleugels, die alleen aan versche voorwerpen eigen is, zeer spoedig verkleurt en tot aschgraauw overgaat.

Fig. 5.

§ 6.

§ 6.

Wat aangaat, of deze Vlinder zich een- of tweemaal in het jaar zoude voortplanten, hetgeen ik niet in de gelegenheid ben geweest zelve waar te nemen, zegt TREITSCHKE, dat er twee gedaanteverwisselingen in een jaar plaats hebben, en dat de kapel in Mei en weder in Augustus verschijnt, iets dat met mijne waarneming geenszins strijdt, daar toen de Vlinder in Junij uitkwam, het een van die koude gure zomers was, gelijk wij in den laatsten tijd reeds veelmalen gehad hebben, en de langzame groei, die zou kunnen afgeleid worden uit het nog vier weken lang vreten der Rups zonder te vervellen, gemakkelijk kan worden verklaard door de ongeschiktheid der Dennennaalden om in gevangen staat tot voedsel te dienen, aangezien die zoo spoedig verdroogen en alsdan voor een buitendien door de koude niet zeer krachtvol Rupsje, naauwelijks te verknagen zijn, hetgeen hare groei zeer terughoudt.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* TWEEDE BENDE

P. VII. *Tab. VIII.*

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

NEGENDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN *der* TWEEDE BENDE.

HET KLAVERBLAADJE.

P. VII. Tab. IX.

§ 1.

Wanneer wij in den zomer in den Aardenhout bij *Haarlem* naar Insekten zochten, zagen wij meermalen het Vlindertje vliegen, waarvan wij op de hier bijgevoegde Tab. IX de afbeelding geven, maar het Rupsje bleef ons steeds onbekend; door de vriendelijkheid van den Wel-Edelen Gestrengen Heer Q. M. R. VER-HUELL, te *Rotterdam*, hebben wij hetzelve evenwel leeren kennen, en zullen nu het volgende, met dankbaarheid aan den geëerden zender, aan de Liefhebbers mededeelen.

 LIN-

Linnæus noemt dezen Vlinder *Notata,* in navolging daarvan is dezelve bij houttuyn den Geteekenden genaamd, dan de meer algemeene aangenomene Latijnsche naam is *Notataria.*

§ 2.

Ofschoon het fraaije Vlindertje (aldus zegt de Heer ver-huell) door mij in de bosschen van *Gelderland*, vooral in drooge, heiachtige streken, alhoewel niet zeer menigvuldig, dikwijls is waargenomen, zoo was de Rups, waaruit het voortkomt, mij steeds onbekend gebleven, tot dat ik toevallig, in het laatst van de maand Julij, in de omstreken van *Arnhem* een donker gekleurd Rupsje ontdekte, zittende aan een' Beukentak, dat door de gelijkheid van kleur met de schors moeijelijk te ontdekken is. Bij eene nadere beschouwing, bleek mij het Rupsje sierlijk en met ringen omgeven te zijn, en ik bewaarde het nu zorgvuldig in een doosje, in de hoop den Vlinder die er uit geboren moest worden te leeren kennen. Toen mijne nieuwsgierigheid voldaan was, erkende ik het Vlindertje dat ik gewoon ben het *Klaverblaadje* te noemen.

De donkere vlakjes, op het midden der bovenvlerken, bootsen, vooral bij sommigen derzelven, nog wel een klaverblaadje na.

In het Latijn draagt het den naam van *geom. Notataria.*

§ 3.

Weinig kan ik over de levenswijze der Rups aanteekenen bij

Fig.

Fig. 1 op Tab. IX afgebeeld, alzoo zij volgroeid zijnde, slechts een paar dagen met Wilgenbladeren door mij gevoed werd, die zij zich even gretig als de Beukenbladeren liet welgevallen. Tab. IX. Fig. 1.

Alleen is de Rups traag in al hare bewegingen, en zit doorgaans in de houding, als zij afgebeeld is.

§ 4.

Na dat de Rups eenigen tijd had rondgekropen, begaf zij zich in de aarde, en na verloop van een paar maanden vond ik haar in een bolletje aardkorrels ligt te zamen geweven, in een Popje als bij Fig. 2 veranderd, waarvan het staarteinde gevorkt is, zoo als Fig. 3, sterk vergroot, aantoont. Fig. 2. Fig. 3.

§ 5.

Het Popje gezond zijnde, en door bewegingen teekens van leven gevende, stelde ik nu en dan aan de lucht bloot, bij zacht regenachtig weder, en verwachtte met ongeduld den Vlinder. Niet voor den 18den Junij des volgenden jaars kwam hij te voorschijn; mogelijk is dat lang uitblijven toe te schrijven aan het gure en koude weder dat het voorjaar van 1845 kenschetste.

Ik kende nu de Rups van een' onzer fraaiste Vlinders. Het was een wijfje, bij Fig. 4 in eene zittende houding met de vlerken uitgebreid, als vliegende is afgebeeld. Het is zeer vlug, en bij Fig. 4.

de minste stoornis, ook bij den dag, klapt het met de vlerken, alvorens weg te vliegen.

Fig. 5. Fig. 5 is een mannelijke Vlinder, te onderkennen aan het dunner achterlijf, terwijl de verschillende afwijkingen, in kleuren en teekening der vlerken, geene geslachtsonderscheiding uitmaken, daar sommige Wijfjesvlinders even zoo donker gekleurd als de Mannelijken zijn.

Wij twijfelen niet of dit Vlindertje vertoont zich maar eenmaal in het jaar, wij zagen het nooit anders vliegen dan in den Zomer, en dit blijkt ook uit het bovenstaande; zijnde de Rups door den zeer geëerden zender gevonden in het laatste der maand Julij, en de Vlinder kwam in Junij des volgenden jaars te voorschijn, hebbende alzoo nagenoeg tien maanden in het Popvlies besloten gelegen.

NACHT VLINDERS *van t* Tweede Gezin *der* TWEEDE BENDE

S. VII *Tab. IX*

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

TIENDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN *der* EERSTE BENDE.

DE ORANJE-O-VLINDER.

P. VII. Tab. X.

§ 1.

Met dankbaarheid aan den geëerden zender, den Wel-Edelen zeer geleerden Heer H. C. VAN MEDENBACH DE ROOY, Med. Doct. en Vroedmeester, te *Nykerk* op *de Veluwe,* groot liefhebber en verzamelaar van Insekten, zijn wij in de gelegenheid gesteld, de afbeelding mede te deelen van eene fraaije Rups en Vlinder, door ZWEd. gevonden op een *Pelargonium*, en aan ons, nu twee jaren geleden, in de maand Augustus gezonden. Wij twijfelden niet of de Rups hadt hare volle grootte bereikt, en zonden dezelve aan den Wel-Edelen Gestrengen Heer VER-HUELL, te *Rotterdam*, met verzoek daarvan, en vervolgens van de Pop en den Vlinder, eene afteekening te vervaardigen, en aan ons met de daarbij te maken waarnemingen

terug te zenden, hetgeen wij ook het genoegen hadden een jaar daarna te ontvangen.

§ 2.

Het Insekt, aldus schrijft de Heer VER-HUELL, welkers huishouding het onderwerp dezer verhandeling zal uitmaken, kan zoo in den staat van Rups, als in die van Vlinder, onder de fraaisten, en tevens zeldzaamsten, die in ons vaderland voorkomen gerangschikt worden. Bij den eersten opslag heeft de Vlinder eenige overeenkomst met den goudlakens-Vlinder I[e] Deel, vierde Stuk, derde Verhandeling, en zoude gevoeglijk met eenen dergelijken naam bestempeld kunnen worden, daar zijne grondkleur nog hooger oranje is. Het was derhalven moeijelijk eenen geschikten naam voor onzen fraaijen Vlinder te vinden, eindelijk bragt mij het ovale sieraad de letter O gelijkende, op het midden der bovenvlerken, dat alle Vlinders, van deze soort gemeen hebben, op het denkbeeld, dat de naam van *Oranje-O-Vlinder* mogelijk, zoo geheel en al niet ongepast zoude kunnen zijn, te meer, daar reeds een Vlinder de naam van OO om dezelfde reden, draagt.

§ 3.

Omtrent de levenswijs der Rups valt niet veel aan te teekenen, alzoo dezelve mij in de maand Augustus, volwassen is toegezonden, gevonden op een takje *Pelargonium* en waarop ik haar heb afgebeeld op Tab X, Fig. 1. Ik heb evenwel waargenomen, dat zij zich onder de bladeren schuil houdt, en bij de minste stoornis, met den kop naar binnen gebogen, eene stand, als bij Fig. 2 aanneemt, en voorts traag in hare bewegingen is. Reeds des anderen daags, na de ontvangst der fraaije Rups, begon zij, zonder merkbaar van kleur te veranderen, onrustig rond te kruipen, en verdween eindelijk in de aarde om van gedaante te verwisselen.

Tab. X. Fig. 1.
Fig. 2.

§ 4.

In het najaar onderzocht ik zorgvuldig de aarde en vond, tot mijn

mijn groot genoegen, eene gezonde Pop in een bolletje te zamengesponnen aardkorrels; de kleur en gedaante dezer Pop is bij Fig. 3 afgebeeld, en daar ik meermalen heb aangevoerd, dat meest alle Poppen waaruit Vlinders, tot het geslacht *Noctua* behoorende, voortkomen, veel overeenkomst met elkander hebben, en de staarteinden, de eenige kenteekens uitmaken, geef ik, van onze Pop, bij Fig. 4 eene sterke vergrooting van dat deel, van boven gezien, dat uit twee vrij lange, aan het benedeneinde naar binnen gebogen dorens bestaat.

Fig. 3.

Fig. 4.

§ 5.

Zeer verlangend, den Vlinder te leeren kennen, welken eene zoo sierlijke Rups zoude voortbrengen, droeg ik alle mogelijke zorg voor de Pop; de aarde van tijd tot tijd vochtig makende, en de suikerflesch, waarin dezelve lag, aan de lucht bij eene zachte regen bloot stellende.

Omtrent het midden van de maand Julij des volgenden Jaars, begon de Pop meer teekens van leven te geven, en wentelde zich dikwijls om, terwijl de vleugelscheden, van dag tot dag donkerder werden, voorteekens dat de Vlinder eerlang zijn omhulsel zoude verbreken.

Eindelijk den 18den Julij tegen den avond, zag ik tot mijn genoegen, eenen fraaijer gekleurden Vlinder, dan ik verwacht had, daar men doorgaans de met bonte kleuren prijkende Rups, eenen Vlinder van min aanzienlijke kleuren ziet voortbrengen. Ik herkende nu een Vlindersoort door mij voorheen, echter zelden, in de Geldersche bosschen gevangen; de Rups was mij evenwel steeds onbekend gebleven.

De pas geboren Vlinder was van het mannelijk geslacht, bij Fig. 6 in eene vliegende houding afgebeeld, waardoor de fraaije, met een breede zwarte band, versierde ondervleugels zigtbaar zijn. Uit mijne verzameling, nam ik een wijfje, in eene zittende houding, met den kop neergebogen en de sprieten verborgen, bij Fig. 5, zijnde dit de houding welke mijn pas uitgekomen Vlinder aangenomen had. Weinig schijnt dit Vlindersoort onderling in kleurschakering te verschillen; al de exemplaren mijner verzameling, zijn aan elkander gelijk, het is evenwel mogelijk, dat vooral de breede buitenrand der bovenvlerken der wijfjes minder donker is, dan

Fig. 6.

Fig. 5.

die der mannetjes, doch de meerdere dikte van het achterlijf der wijfjes toont een zekerder geslachtskenmerk aan, terwijl de sprieten der beide kunnen draadvormig zijn.

§ 6.

Dat deze Vlinder, zich slechts eenmaal 's jaars vertoont, blijkt genoegzaam.

Hubner noemt onzen tegenwoordigen Vlinder *Noctua Rutilago*, en heeft de Rups er van op *Ononis Spinosa* afgebeeld, welke Heester ook door treitscke als haar voedsel wordt opgegeven; deze echter verwerpt den naam van hubner, dewijl de Vlinder reeds vroeger door fabritius als *Marginata* beschreven was, onder welken naam hij denzelven dan ook in het geslacht *Heliothis* heeft opgenomen. Of nu de Rups zich behalven met de *Ononis Spinosa* werkelijk ook met *Pelargonium*-bladen voedt, blijkt noch uit de mededeeling van den Heer de rooy, noch uit die van den Heer ver-huell met volkomen zekerheid, wij betwijfelen zulks echter geenzins, houden het althans voor veel waarschijnlijker, dan dat men haar volgens borkhausen ook op Wilgenboomen zoude aantreffen.

Dat deze Vlinder inderdaad onder de zeldzame bij ons mag gerangschikt worden, en vooral dat deszelfs Rups nog nimmer hier te lande ontdekt werdt, doet ons deze bijdrage van den Heer de rooy voor ons werk op te hooger prijs stellen.

NACHT VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

P. VI *Tab. V.*

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ELFDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der TWEEDE BENDE.

DE SPAANSCH-GROENE VLINDER.

P. VII. Tab. XI.

§. 1.

Het Vlindertje op onze Elfde Plaat voorgesteld moge, om deszelfs bleeke kleur, den naam *Geometra Aeruginaria* eenigzins oneigenaardig dragen, wij hebben echter gemeend dien daarvoor in onze taal te moeten behouden, en noemen het dien ten gevolge de *Spaansch-Groene Vlinder*.

Aan de vriendelijkheid van den Wel Edelen Heer A. J. VAN EYNDHOVEN zijn wij de afbeeldingen en de hierbij gevoegde waarnemingen verschuldigd, waarvoor wij Zijn Wel Ed. onzen dank betuigen, zullende die waarnemingen hier laten volgen, zoo als wij dezelve ontvangen hebben.

§. 2.

De Rupsen der *Geometra Aeruginaria* werden door mij steeds gevonden in de maanden September of October op het zoogenaamde Eiken Akkermaalshout, bijna overal waar dit in den omtrek van Zutphen aangetroffen wordt, meer dan op Eikenboomen, en wel altijd in den volwassen staat, althans na de laatste vervelling, kunnende ik mij niet herinneren daarvan ooit jonge Rupsen gevonden te hebben; meest vond ik die in de op bijgaande Plaat afgebeelde standen, van welke op Tab. XI. Fig. 1. de rustende voorstelt, en Fig. 2. die, in welke de Rups bezig is deszelfs voedsel te gebruiken, waartoe zij zich alleen van de vleezige deelen van het blad bediend, latende de aderen daarvan meest allen onaangeroerd, zoo als dit op de Plaat is voorgesteld. In kleur en teekening zijn deze Rupsen genoegzaam aan elkander gelijk, zijnde alleen die uit welke Wijfjes-Vlinders zullen komen, iets grooter of dikker dan de anderen.

Tab. XI. Fig. 1. Fig. 2.

§. 3.

§. 3.

Tusschen een paar Eiken bladen spint zich vervolgens de Rups in, door middel van eenige weinige draden de bladen aan elkander hechtende, en veranderd vervolgens in een glanzig groen Popje als bij Fig. 3. voorgesteld, waaraan gemeenlijk het afgelegde Rupsenvel blijft hangen; en brengt in dien staat den Winter door. Fig. 3.

§. 4.

De Winter en de daarop volgende Lente voorbij zijnde, worden tegen het einde der maand Junij de vleugelscheden witachtig van kleur, naderende nu de tijd dat het bevallige Vlindertje te voorschijn zal komen, waarna deze laatste gedaanteverwisseling spoedig plaats grijpt. Fig. 4. op de Plaat stelt het Mannetje voor, kenbaar vooral aan zijne gevederde sprieten, en Fig. 5. het Wijfje met draadvormige sprieten, terwijl er nog al eenig onderscheid in kleur bij deze Vlindertjes valt op te merken, zijnde het eene veel sterker geteekend en meer naar het blaauw hellende dan het andere. Fig. 4. Fig. 5.

Intusschen verliest deze kleur nog veel eerder dan bij andere groenkleurige Meeters en andere Vlindersoorten haar schoon, nadat men

dezelve eenigen tijd bewaard heeft, en zelfs het zonlicht schijnt reeds bij het leven dezer teedere diertjes daarop veel invloed uit te oefenen, daar het mij de onderscheidene malen, dat ik deze Vlindertjes ving, een paar maal gebeurde, daaronder een geheel witte aan te treffen, welke echter bij eene naauwkeurige vergelijking niet anders dan eene verbleekte en afgevlogene *Aeruginaria* bleek te zijn, hoezeer LINNÆUS daarvan eene afzonderlijke soort bestemd, onder den naam van *Lactearia*, iets hetwelk TREITSCHKE ook teregt vermeent te moeten nalaten, wiens schrijven echter dat de Rups zich ook op Berken zoude onthouden, door mij niet kan bevestigd worden, hebbende ik dezelve, zooveel ik mij kan herinneren, nimmer anders dan op Elken gevonden.

§. 5.

De eijeren van dit Insekt heb ik tot hiertoe nimmer mogen bekomen, hoogstwaarschijnlijk zullen dezelve ook licht grijsachtig van kleur en van langwerpig ronde of ovale gedaante zijn, welk laatste toch alle Spanrups-Vlindersoorten met elkander schijnen gemeen te hebben.

Pl. VII. *Tab.* XI.

C. Sepp ad viv. del. et sculpsit.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

TWAALFDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

HET GEVLAMDE MOT-VLINDERTJE.

P. VII. Tab. XII.

§. 1.

Wanneer wij met het gewapend oog onze aandacht vestigen op de kleinste Vlindertjes, in ons Vaderland voorkomende, worden wij getrokken door derzelver schitterende kleuren-gloed en sieraden, dikwijls Goud, Zilver of Paarl-d'amour nabootsende, vo'ortreffelijker dan vele der grootste Vlinders. Zijn zij daardoor niet even zoo vele sprekende bewijzen van de grootheid Gods, in de minst geachte schepselen? en wanneer wij daarmede in verband brengen de schade, welke sommigen der Rupsen waaruit dezelve voortkomen, aan plantgewassen kunnen

 toe-

toebrengen kan het niet anders, uit dit dubbel oogpunt beschouwd, dan belangrijk zijn, de geheele huishouding dezer kleine Insekten na te gaan en te ontvouwen, om daaruit, zoo mogelijk, middelen op te sporen ten einde de vernieling, die zij aanrigten te kunnen tegen gaan, en tevens aan te toonen, dat groot en klein, slechts uit onderlinge vergelijking bestaat, en de kleinste Rupsen even bewonderingwaardige eigenschappen bezitten als de grootere.

Het Vlindertje dat tot onderwerp dezer verhandeling zal dienen, biedt ons een voorbeeld aan der beide hier boven aangehaalde redenen, zoo als nader blijken zal.

Ik heb ons Vlindertje de naam van *gevlamd* gegeven, omdat de groote bruine streep, in het langs over de vlerken loopende, te vergelijken is met eene vlam, waaruit zijstralen schijnen voort te komen.

§. 2.

Zoodra de naderende Lente het nieuwe groen der planten doet ontspruiten, verlaat het Rupsje het ei en spint de uitbotsels van verschillende soorten van *Hesperis*, en volgens RÖSEL I D. T. X ook Salade en Knolsoorten te zamen, zich voedende met de teedere blaadjes en bloemknopjes; wanneer derhalven dit Rupsensoort in zulk een groot aantal, als ik hetzelve in mijnen tuin heb waargenomen, de moestuinen aanvalt, zoude het zeer schadelijk kunnen zijn. Het Rupsje heeft, jong zijnde, eene vuil groene geelachtige kleur. Omtrent het einde van de maand April is het volwassen, en van grootte en gedaante als Fig. 2, aan de binnenkant der te zamen getrokken bladeren in een dun weefsel zich ophoudende als Fig. 1, is het niet te ontdekken, dan nadat de bladeren van elkander zijn gescheiden, wanneer het zich aan een draadje tracht te redden. Dit Rupsensoort komt zeer on-

Fig. 2.
Fig. 1.

ongelijk uit het Ei te voorschijn, gedurende de maanden April en Mei worden Rupsen en Vlinders gelijktijdig aangetroffen. Ter betere kennis van deze Rups heb ik haar gedeeltelijk bij Fig. 3 vergroot afgebeeld. Fig. 3. De kop en halskraag zijn met zwarte vratjes, waaruit hairtjes ontspruiten, versierd, dergelijke sieraden treft men op iedere ring aan.

§. 3.

De tijd der gedaanteverwisseling daar zijnde, vervaardigt de Rups een spoelvormig, als een netje van bruine draadjes gevlochten Spinzel, tegen een blad of wel tegen eenen nabij zijnden boom of schutting, Fig. 4, Fig. 4. en verandert na verloop van drie dagen in een zoodanig langwerpig Popje, als Fig. 5 aantoont, sommigen groen met donkere zijden streepen, Fig. 5. anderen bruinachtig. De gedaante van het voornaamste gedeelte der Pop, is uit Fig. 6 beter te beoordeelen, vooral zijn de beide, bij Fig. 6. de schede der Thorax uitstekende tepeltjes bij Fig. 7, het bovenste Fig. 7. gedeelte der Pop van achteren voorstellende, opmerkelijk.

§. 4.

Na verloop van ongeveer drie weken, verlaat het Vlindertje het Poppenhulsel, ontlast zich van een dropje melkwit zuiveringssap, wanneer de vleugels volgroeid zijn. Bij Fig. 8 is hetzelve zittend afgebeeld, Fig. 8. met de sprietjes tegen elkander naar voren uitgestrekt, het bovenlijf verheven, op de uitgestrekte voorpoten rustende. In eene vliegende houding, bij Fig. 9, vergroot afgebeeld, zijn de sieraden Fig. 9. der gevlamde vlerken, duidelijker aangetoond. Het onderscheid der kunne is alleen aan het achterlijf der beide geslachten kennelijk. Fig. 10 stelt een der Palpen vergroot voor. Fig 10.

§. 5.

Daar deze Vlindertjes in eene suikerflesch opgesloten, weldra paarden, en bijna met het bloote oog, onopmerkbare kleine eitjes, met een lijmig vocht tegen de bladeren hechten bij Fig. 11, ben ik in de gelegenheid gesteld geworden, een zoodanig Eitje bij Fig. 12 vergroot af te beelden. Deze eitjes komen na verloop van acht of negen dagen uit, en de Rupsjes volgen de boven beschreven levenswijze. Dit tweede gebroed vliegt tot het einde van October rond. Het schijnt dat sommigen dezer Rupsjes den Winter in een te zamen gerold gedeelte van een blad doorbrengen, daar ik den 1sten November Hesperis bladeren onderzoekende, kleine Rupsjes, welke met het gewapend oog de zwarte vratjes reeds vertoonden, op die wijze gevonden heb, zonder eitjes te kunnen ontdekken. Het kan derhalve mogelijk zijn, dat zij, en als Rups, en als Ei, den Winter doorbrengen. Van daar dat in het voorjaar Vlinders en Rupsen gelijktijdig gevonden worden.

Fig. 11.
Fig. 12.

Het is ons een aangenaam gevoel door de mededeeling van het bovenstaande en door de afbeeldingen op onzen Plaat XII, verpligte hulde toe te brengen aan het kunsttalent van onzen vriend den Hoog Ed. Gestr. Heer Q. M. R. VER-HUELL, die ons daardoor weder een bewijs te meer zijner vriendelijke bereidwilligheid heeft gegeven niet alleen, maar tevens eene proeve geleverd, dat ook de kleinste voorwerpen, tot het gebied der Nat. Historie behoorende, door ZEd. niet te gering geschat worden, om ze met de meest mogelijke keurigheid en naauwgezetheid af te beelden.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

DERTIENDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE BOKSBAARD VLINDER.

P. VII. Tab. XIII.

§. 1.

Het Insekt dat het onderwerp van deze Verhandeling zal uitmaken, komt als Vlinder niet zelden in ons Vaderland en vooral in Gelderland voor, alwaar ik dezelve in de voegen van vensterramen, deuren en andere donkere hoeken, gedurende de maand Julij zeer dikwijls verscholen heb gevonden. Meer zeldzaam is de Rups waaruit de Vlinder voortkomt, zoo dat het mij, in weerwil van alle opsporingen, nimmer is mogen gelukken dezelve te vinden. Het kan derhalve den Liefhebber niet onwelkom zijn, de huishouding van dit Insekt te lee-

 ren

ren kennen. Het draagt in het Latijn den naam van *Noctua* (*Amphipyra*) *Tragopoginis*, naar alle gedachten afgeleid van het kruid *Tragopogon Pratense* (*Boksbaard*), waarmede zich de Rups, benevens eenige andere soorten van kruiden en gewassen, voedt.

De naam van *Boksbaards Vlinder* is mij derhalve het geschiktste voorgekomen.

§. 2.

Door de goedheid van den WelEd. Zeer Geleerden Heer VAN MEDENBACH DE ROOY, Med. Doct. te *Nijkerk*, werd de Rups bij Fig. 1. op Tab. XIII volwassen afgebeeld, door tusschenkomst van de Uitgevers, mij toegezonden, omtrent de helft van de maand Junij, op Pieterselie gevonden. De Rups liet evenwel dit kruid onaangeroerd, en van de menigte bladeren van verschillende kruiden en gewassen haar voorgelegd, verkoos zij het blad van de Ridderspoor (*Delphinium elatum*), waarop ik haar heb afgebeeld. Het is waarschijnlijk dezelfde Rups bij RÖSEL, IIIde Deel, Tab. 71, afgebeeld, die haar in de maand Junij op een Pruimenboom vond, terwijl zij even gretig Kwetzenbladeren nuttigde, en KLEEMAN vond haar op een Wilgenboom, ofschoon BOISDUVAL opgeeft, dat de Rupsen tot het *Genus Amphipyra* behorende, zich uitsluitend met kruiden en gewassen voeden. Evenwel is het meer dan waarschijnlijk, dat onze Rups zich niet tot eene en dezelfde plant bepaald.

Fig. 1. Tab. XIII.

Van hare levenswijze heb ik weinig kunnen opteekenen, alzoo zij zich des anderen daags reeds ter verandering schikte. De vijf witte liniën op eenen heldergroenen grond, waarmede de Rups van den kop tot aan de staart overtogen is, geven haar een sierlijk voorkomen. Zij is tamelijk snel in hare bewegingen, en hield zich meestal bij de stelen der bladeren op, zich zoowel over dag als des avonds voedende, eene eigenschap niet zoo algemeen bij de Rupsen der *Noctuae*.

§. 3.

§. 3.

Het Spinsel dezer Rups, Fig. 2, heb ik van de onderzijde gezien, voorgesteld, alwaar eenige verdorde bladeren in geweven zijn, welke op de aarde in de suikerflesch lagen, zoodat de Rups zich op de oppervlakte der aarde een digt weefsel vervaardigt, geheel met aardklompjes overtogen, waardoor het zeer moeijelijk te onderkennen is. Fig. 2.

§. 4.

Na verloop van eenige dagen het Spinsel voorzigtig openende, vond ik er een Pop in, bij Fig. 3 afgebeeld, van eene bruinroode kleur, die zich zeer levendig bewoog en glanzig was. Fig. 3.

Vroeger maakte ik gewag dat het beste kenteeken der zoo veel op elkander gelijkende Poppen der *Noctuae*, in de verschillende gedaanten en vormen van het staarteinde bestond, om die reden heb ik zulks bij Fig. 4 vergroot vertoond. Fig. 4.

§. 5.

Den 18 Julij had ik het bijzonder genoegen de uitgekomen Vlinder te mogen beschouwen, welke ik dadelijk herkende als *Amphipyra Tragopoginis*. In den eersten opslag is de eentoonige kleur bruinachtig grijs, niet zeer bevallig, waarmede de geheele Vlinder overtogen is; doch de schoone gloed die over de vleugels, zeer digt met vederstof bedekt, verspreid is, en die de heerlijkste purper, rood, blaauw en goudgloed aanneemt, wanneer de stralen der zon in eene schuinsche rigting over hem vallen, geven het Insekt eenen luister die onmogelijk met doode verwen kan worden nagebootst.

Fig. 5. stelt den Vlinder in eene zittende houding voor, de lange haarvormige sprieten naar achter geslagen, terwijl Fig 6. denzelven vliegende voorstelt. Fig. 5. Fig. 6.

Het onderscheid der kunne is naauwelijks uit de meerdere dikte van het achterlijf der wijfjes te onderkennen, daar beide geslachten volkomen op elkander gelijken. Vele Vlinders van een en dezelfde soort verschillen dikwijls onderling in kleur en versierselen, onze Vlinder evenwel nimmer, alleen zijn de pas uit het Popvlies gekomen Vlinders donkerder van kleur, dat toegeschreven kan worden, dat de dikke vederstof door het vliegen zich eenigzins loslaat.

§. 6.

Ik zoude moeten vooronderstellen, dat onze Vlinder zich slechts eenmaal 's jaars vertoont, de eijeren overwinteren, of ook wel dat die in het najaar uitkomen en de Rups overwintert. Eene nadere kennis van dit Insect zal over dit gedeelte der Huishouding moeten beslissen.

De Rups die het onderwerp van deze Verhandeling uitmaakt, ontvingen wij in de maand Junij des gepasseerden jaars 1845 van den WelEdelen Zeer Geleerden Heer M. C. VAN MEDENBACH DE ROOY; Med. Doct. te *Nijkerk op de Veluwe*, en zonden dezelve aan den WelEdelen Gestrengen Heer VER-HUELL, te *Rotterdam*, met ons vriendelijk verzoek daarvan, volgens ZijnEd. gewone accuratesse en fraaije uitvoering, de afteekening te vervaardigen, vervolgens van de Pop en Vlinder, en alsdan de teekeningen en de door ZijnEd. gedane waarnemingen ons terug te zenden. Wij maken nu van een en ander een dankbaar gebruik, zoowel aan den geëerden zender der Rups als aan den teekenaar, en houden ons in HunEd. goedwillig aandenken, ook in dat van andere Liefhebbers, aanbevolen.

NACHT VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

P.VII. Tab XIII

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

VEERTIENDE VERHANDELING.

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der TWEEDE BENDE.

HET PAPEGAAITJE.

P. VII. Tab. XIV.

§. 1.

Ofschoon het zeer fraaije Vlindertje dat het onderwerp dezer verhandeling zal uitmaken, in boschachtige streken van Gelderland hier en daar wordt aangetroffen, zoo is de Rups waaruit hetzelve voortkomt nog nimmer door mij gevonden; mogelijk heb ik die ook wel voor de Rups der *Geom. Ruptata*, de kleine Wortelhout Vlinder II D. Tab. XIV afgebeeld aangezien, en zonder naauwkeurig onderzoek

verwaarloosd. Toen ik den 12 Augustus in de omstreken van Arnhem aan de onderzijde van een eikenblad eene Rups vond en mijne opmerking viel op de twee doornspitsen, a. Fig I, aan het staarteinde, noopte mij dit er eene teekening van te maken, ten einde mij te overtuigen of het werkelijk eene andere Rupsensoort was dan de boven aangehaalde. Ik werd in mijne verwachting niet te leur gesteld, en had het genoegen de Rups van een onzer sierlijkste Vlinders te leeren kennen en den Liefhebbers aan te kunnen bieden.

Tab.XIV. a. Fig. 1.

De Vlinder draagt in het Latijn den naam van *Geometra Psittacata*, dat als Papegaai-gelijkende zoude kunnen overgezet worden. De schoone groene met bruin geschakeerde kleuren waarmede het Insect pronkt, die aan de vederen van dien vogel doen denken, hebben het dien naam gegeven, redenen waarom ik de benoeming van het PAPEGAAITJE niet ongeschikt heb gevonden.

§. 2.

Fig. 1.

Bij Fig. 1. is de Rups volwassen afgebeeld, in de houding zoo als zij gevonden wordt; meest over dag rustig blijvende, is het niet dan gedurende de nacht, dat zij op de wijze der Span-Rupsen voortkruipt en voedsel geniet, De voornaamste kenteekenen dezer Rupsensoort zijn de twee boven aangehaalde doornspitsen. Naar alle gedachten zijn de Rupsen waaruit de Wijfjes Vlinders voortkomen grooter. In weerwil van alle nasporingen kon ik geene meer magtig worden om mij er van te overtuigen.

§. 3.

Den 20sten Augustus verkoos mijne Rups verdorde bladeren en vervaardigde een geelachtig Spinsel uit eenige losse draden Fig. 2, en veranderde na verloop van drie dagen in een zoodanig Popje, als bij Fig. 3. is afgebeeld, hetzelve was zwart gestippeld, met een blaauwachtig waas overtogen, en niet zeer levendig van aard. Het staarteinde heb ik bij Fig. 4. in het zwart, daar de eigenlijke kleur donkerbruin is, vergroot voorgesteld.

Fig. 2.
Fig. 3.
Fig. 4.

§. 4.

Den 14den September, nadat de Pop eenigzins donkerder van kleur was geworden, kwam de schoone Vlinder te voorschijn, zijnde een Mannetje, de vlerken als een Dag-Vlinder toegeslagen en de sprieten achterovergebogen. Fig. 5. Het is bijzonder vlug en levendig, en begeeft zich bij de minste stoornis op de vlugt, loopende eerst met toegeslagen vleugels, op de lange poten snel voort. Fig. 6. vertoont dit Vlindertje vliegende, terwijl ik uit mijne verzameling eenen vrouwelijken Vlinder bij Fig. 7 heb afgebeeld.

Fig. 5.
Fig. 6.
Fig. 7.

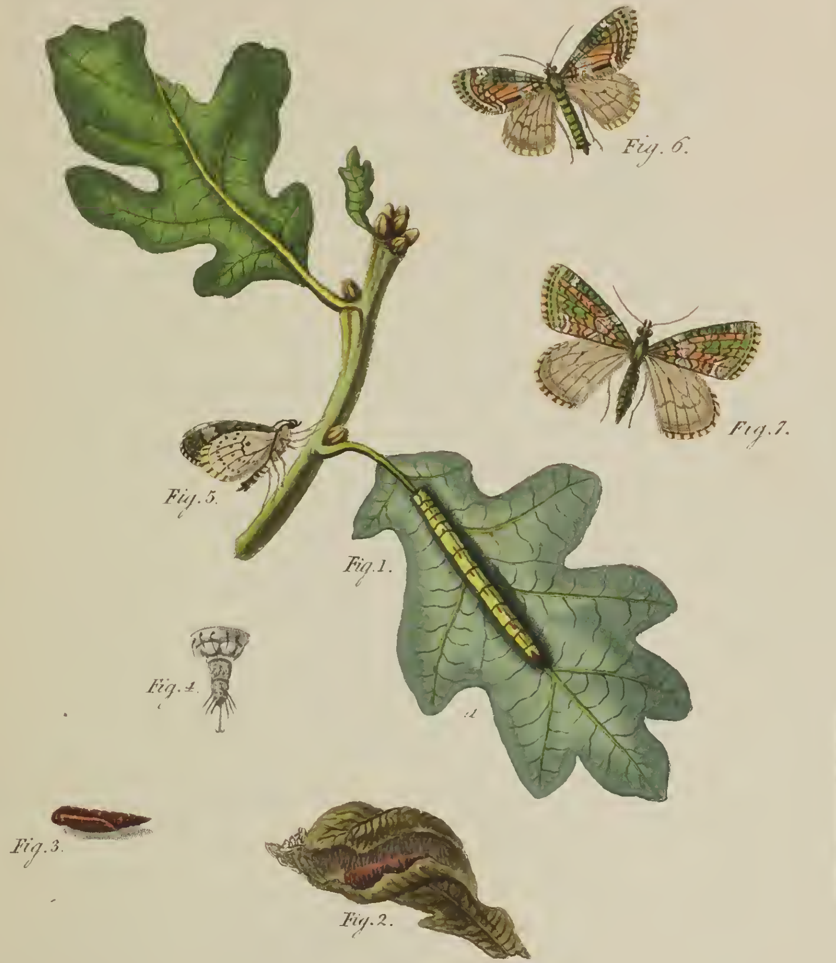
Het onderscheid der kunne is voornamelijk aan het gepluimde staarteinde der Mannetjes te onderkennen, ook zijn deze doorgaans kleiner, en donkerder gekleurd dan de Wijfjes.

§. 5.

Het is waarschijnlijk, dat deze Vlindersoort tweemalen in het jaar zich vertoont en de eijeren of jonge Rupsen van het tweede broedsel den Winter doorbrengen.

Met dankbaarheid aan den geëerden zender, den WelEdelen Gestrengen Heer Q. M. R. VER-HUELL te *Rotterdam*, voor de toezending van de teekening en daarbij gevoegde waarnemingen, deelen wij het een en ander den Liefhebberen mede; zelve nooit het geluk gehad hebbende noch Rups, noch Vlinder van dit voorwerp aan te treffen, zullen wij hier nog bijvoegen, hetgeen in het werk van *Borckhausen* deswegens is opgeteekend: dat men namelijk deze Rups vindt op verschillende boomsoorten, als Linden, Appelen, Peren enz, dat men dezelve dikwijls met meer groen versierd aantreft dan onze afgebeelde en met violetachtige rugstrepen, en dat zij tweemaal in het jaar in de maanden Mei en Julij voorkomt, en de Vlinder in de volgende maanden tegen boomstammen zittende, gevonden wordt.

P. VII. *Tab.* XIV.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

VIJFTIENDE VERHANDELING.

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der TWEEDE BENDE.

DE BOSCH-METER.

P. VII. Tab. XV.

§. 1.

De Latijnsche benaming *Sylvestraria*, van den Vlinder afgebeeld op de hierbij zijnde Plaat, doet ons reeds veronderstellen dat dezelve zich in Boschachtige streken onthoudt, en wij de Rups vermoedelijk op Boombladeren aantreffen. Bij vergelijking van den voorgaanden afgebeelden Vlinder, het *Papegaaitje*, die met vele kleuren versierd is,

is onze tegenwoordige te minder schitterende, als zijnde bijna eenkleurig grijs, met zeer weinige figuren of schakeringen op de vleugelen, en dit is misschien de reden dat dezelve zeer lang onopgemerkt gebleven is; naar gedachten is de Vlinder aangezien voor eene andere soort die beschadigd en afgevlogen was, althans noch bij RÖSEL, noch bij ESPER, noch bij BORCKHAUSEN vindt men denzelven aangeteekend; doch door HUBNER en door OCHSENHEIMER is de Vlinder vermeld, en de bewonderenswaardige levenskracht der zeer kleine teedere Rupsjes die zes maanden zonder voedsel kunnen blijven leven, verdient wel onze opmerking, en toont ons alweder de wonderen Gods in de minst geachte schepselen.

In navolging van de Latijnschen benaming *Sylvestraria*, noemen wij dezen Vlinder DEN BOSCH-METER.

§. 2.

Eenige Jaren geleden vonden wij, omstreeks de helft van de maand Augustus, op eenen Lindenboom, eenige zeer kleine Rupsjes, en deden dezelven in een suikerglas met een takje Lindenbladen, en voorzagen haar dagelijks van versche bladen, zoo lang die te bekomen waren, dan tot ons leedwezen bemerkten wij dat zij zeer weinig in grootte vorderden, maar zeer klein en dun bleven, en eindelijk geene bladen meer

meer voorhanden zijnde, bleef onze begeerte, hen volwassen en den Vlinder te zien, onvoldaan, en wij twijfelden nu of die wel voldaan zoude worden, omdat veelal in den gevangen staat, de Rupsen die overwinteren sterven voor dat het nieuwe voedsel in het voorjaar weder verschijnt. Wij moesten nu deze nog zeer kleine schepseltjes aan hun lot over laten tot de maand April des volgenden jaars, toen er weder kleine Lindenblaadjes te voorschijn kwamen, en hadden het genoegen nog weinigen levende weder te vinden, die dadelijk aan de hun gegevene blaadjes begonnen te vreten, en spoedig konden wij nu bemerken, dat zij in grootte toenamen, alhoewel het groeijen toch nog zeer langzaam voortging, zijnde zij omstreeks half Junij eerst volwassen, zoo als dezelven op Tab. XV, bij Fig. 3 en 4 afgebeeld zijn; zijnde de laatsten de houding zoo als zij veeltijds in rust zich vertoonden.

Tab. XV. Fig. 3. en 4.

§. 3.

Het grootste gevaar van te sterven was, nu zij volwassen waren, voorbij, en de tijd harer gedaante verwisseling gekomen zijnde, begonnen twee der voorspoedigsten den 20 Junij daartoe een spinseltje uit eenige weinige aardkorreltjes gereed te maken, boven op de aarde, en veranderden daarin tot Pop, zoo als die bij Fig. 5 is afgebeeld.

Fig. 5.

§. 4.

Zoo langzaam als het met den groei der Rupsen gegaan was, des te spoediger kwamen nu de Vlindertjes te voorschijn, daar dezelven, drie weken na het inspinnen der Rupsen, reeds het Popvlies verlieten, en als vliegende diertjes zich vertoonden, afgebeeld bij Fig. 6 het Mannetje, en bij Fig. 7 het Wijfje.

Fig. 6.
Fig. 7.

§. 5.

Tot het nagaan der geheele huishouding van dit Insekt, ontbraken ons nu nog de Eijeren; om die, ware het mogelijk, ook te bekomen, plaatsten wij alle de Vlinders die wij hadden, zijnde vijf stuks, bij elkander. die zeer spoedig paarden, en waarna de Wijfjes dadelijk zich van hare Eijeren begonnen te ontdoen, leggende dezelve enkel hier en daar in de flesch daar zij in waren, zoowel op de Lindenbladen door ons er bijgevoegt, als tegen het glas; deze Eijeren waren geelachtig van kleur en zeer klein, als bij Fig. 1, met ribbetjes overlangs en daar tusschen weder geribd, zie Fig. 2; weinige dagen daarna werden zij roodachtig, en den 25sten Julij kwamen de jonge Rupsjes te voorschijn, zijnde ruim eene maand nadat de vorige Rupsen in Poppen veranderd waren, en van hunne geboorte tot de Popwording, verloopt een tijd van elf maanden, waarvan zij ruim zes zonder voedsel doorbrengen, hetgeen volkomen doet kennen, hoeveel maal dit Insekt zich in het jaar vertoont.

Fig. 1.
Fig. 2.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede GEZIN *der* Tweede BENDE.

P.VII. *Tab.XV.*

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ZESTIENDE VERHANDELING.

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN DER EERSTE BENDE.

DE PYRAMIDE RUPS-VLINDER.

P. VII. Tab. XVI.

§. 1,

Sommige Vlinders worden genoemd naar het eene of andere teeken waarmede zij versierd zijn, als de *C-album*, *Tau*, *Psi*, *Gamma*, enz., anderen daarentegen naar teekenen die de Rupsen eigen zijn, als *Fascelina*, *Dromedarius*, enz.; zoo draagt de Vlinder die wij thans voor ons hebben den naam van *Pyramidea*, zijnde naar de gedaante der Rups daar dezelve uit voortkomt, hebbende deze op het achtereinde eene verhevenheid, naar

 eene

eene pyramide gelijkende, hierin veel overeenkomende met de Rups van den gevlamden Vlinder (*Versicolora*) P. V. Tab. 4, zijnde niet zoo als van de Pijlstaart Rupsen, een regt of krom horentje, maar eene verhevenheid, naar boven in een puntje eindigende; in navolging hier van, wordt de Vlinder genoemd DE PYRAMIDE RUPS-VLINDER.

§. 2.

Tab. XVI, Fig. 1. In het jaar 1786 vonden wij in de maand Mei eene Rups van deze soort volwassen, zoo als dezelve afgebeeld is op Tab. XVI, Fig. 1. Na dat wij die Rups nog eenige dagen gevoed hadden, vervaardigde zij een spinsel, door een paar bladen op of tegen elkander te hechten, en veranderde daar tusschen, drie of vier dagen daar na tot Pop, zoo als dezelve op de Plaat bij Fig. 2. Fig. 2 voorgesteld is.

§. 3.

Daar ons nu uit het werk van RÖSEL bekend was, dat de Vlinder drie of vier weken na de verandering der Rups tot Pop geboren wordt, hoopten wij die dan ook weldra te zien, dezelve kwam ook na eene maand in het Popvlies besloten te zijn geweest, te voorschijn, dan was geheel kreupel, het geen de oorzaak is, dat deze afbeelding onuitgegeven is blijven liggen, hopende wij wel eens weder eene Rups te bekomen. Deze hoop bleef echter zeer lang onvoldaan, en wij waren daardoor bijna onze Rups vergeten, tot dat wij nu, zestig jaren later, zijnde 1846, weder twee Rupsen ontvingen, door de vriendelijkheid van den Wel-Edelen zeer Geleerden Heer H. C. VAN MEDEN-

BACH

BACH DE ROOIJ, *Med. Doct.*, te *Nijkerk op de Veluwe;* dan de eene Rups kwam ons voor ziek te zijn, zij wilde ook in het geheel niet vreten, het geen de andere met graagte nog weinige dagen deed, zij spon zich echter in, dan een paar dagen daarna kwam er geen Vlinder, maar een Vliegen-Pop uit te voorschijn, waaruit ook weldra de Vlieg verscheen, afgebeeld bij **Fig. 4**, een weinigje vergroot voorgesteld, de natuurlijke grootte is echter daarbij aangewezen; dezelve is geteekend door een onzer Vrienden een bijzonder Liefhebber van deze Insekten-orde, en opgegeven te zijn de *Masicera Agilis.* Fig. 4.

§. 4.

De andere door ons ontvangene Rups was en bleef gezond, en spoedig haren vollen wasdom bereikt hebbende, schikte zij zich den 14 Junij ter gedaanteverwisseling, en veranderde den 18 Junij tot Pop, waaruit den 28 Julij een fraaije Vlinder te voorschijn kwam, afgebeeld in de loopende stand, Fig. 3, en in de vliegende gedaante Fig. 5; het was een Wijfje, zijnde het onderscheid der kunne alléén, en dan nog wel moeijelijk, aan het achterlijf zigtbaar, dat bij de Wijfjes iets breeder is en spitser uitloopt dan bij de Mannetjes, bij welke het uiteinde zich eenigzins gepluimd vertoont. Fig. 3 en 5.

§. 5.

Van de verdere huishouding van dit Insekt, kunnen wij volgens eigen ondervinding niet meer mededeelen, doch volgens RÖSEL en ESPER, legt de Vlinder weldra de Eijeren, en komen de jonge Rupsjes hier uit vóór den winter te voorschijn, en na dan een of twee maal van huid verwisseld te hebben,

bren-

brengen zij het gure jaargetijde als Rups door, om in het voorjaar, bij het weder verschijnen van jeugdig groen, op nieuw te herleven en met het grooter worden der bladeren ook hunne volle grootte te bereiken, het geen dan weder in Mei of Junij plaats heeft; alzoo vertoont zich deze Vlinder maar eenmaal in het jaar.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

P.VII. Tab. XVI.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ZEVENTIENDE VERHANDELING.

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN DER EERSTE BENDE.

HET ZEEFJE.

P. VII. Tab. XVII.

§. 1.

Onder de Insekten waarvan men de geheele huishouding het moeijelijkst kan nasporen, behooren voorzeker diegenen welke hun voedsel op Heidevelden vinden, vooral wanneer hunne kleur, gelijk dikwijls het geval is, met die der gewassen overeenkomt. Daaraan zal het dan wel toe te schrijven zijn, dat vele Vlinders aldaar huisvestende, en hunne geheele gedaanteverwisseling ondergaande, bij ons nog steeds onbekend zijn gebleven.

Daar de lust tot ontginning der woeste gronden, ook tot in de nabijheid mijner woonplaats gekomen is, maakte ik van die gelegenheid gebruik om

de daglooners die daaraan werkzaam waren, tegen eene toegezegde belooning aan te sporen, om alle Rupsen, zonder onderscheid, die zij vonden mij te doen toekomen; dien ten gevolge ontving ik met weinige dagen onderscheidene Rupsen, waarbij eenige mij geheel onbekende. Onder dezelven bevonden zich een tweetal, waarvan ik op de hier bijzijnde Plaat XVII, Fig. 1 en 2 de afbeelding geef.

P. XVII, Fig. 1, 2.

§. 2.

Bij ontvangst der twee gemelde Rupsen, hadden deze hare volle grootte nog niet bereikt, zij verwisselden nog eenmaal van huid, plaatsten zich hiertoe vooral tegen het gaas waar mede de flesch daar zij in waren gedekt was, en bleven een paar dagen rustig zitten; na de huidverwisseling keerden zij tot hun voedsel terug, niets van de afgestroopte huid achterlatende.

§. 3.

Ik gaf hun de gewone Heide (*Erica vulgaris*) tot voedsel, en hoewel ik niet konde bespeuren dat zij er met graagte van gebruikten, hebben zij daarmede toch hunnen vollen wasdom bereikt. Zij waren zeer traag in hare bewegingen, en rolden zich bij de minste aanraking ineen.

§. 4.

Het was in het begin der maand Junij dat ik dezelve ontving, en in het laatste der maand zag ik een derzelven ineen gekrompen zonder eenig spinsel onder in de flesch liggen; vreezende dat dezelve in dezen toestand tot geene verandering zoude komen, werd ik echter na verloop van vijf dagen verblijd eene gave Pop te vinden, afgebeeld bij Fig. 3.

Fig. 3.

§. 5.

§. 5.

De Pop geheel overeenkomende met die door ROSEL afgebeeld Deel 4, Tab. 21, Fig. 6, deed mij vermoeden dat er de Vlinder mede aldaar beschreven, de *Euprepia Grammica* zoude uitkomen, daar ook deze Pop geheel het puntig staarteinde miste, en de Rups met de afbeelding in vorm en kleur, ook zeer veel overeenkomst had. Bij KLEMAN, vervolg op het werk van ROSEL, Tab. 20, vindt men de afbeelding eener Rups *Euprepia Russula*, in kleur en vorm met de mijne veel overeenstemmende, doch de Pop is geheel verschillende.

Niet weinig werd ik verrast toen ik op den 16den Julij, zestien dagen na de verandering der Rups in eene Pop, eene geheel onverwachte Vlinder zag geboren worden, afgebeeld in den rustenden stand bij Fig. 4 en in eene vliegende gedaante bij Fig. 5.

Fig. 4.
Fig. 5.

§. 6.

Hoewel de Rupsen in denzelfden leeftijd waren, heeft de tweede zich eerst den 13den Julij ter verandering gezet, makende slechts een gering weefsel, doch deze stierf zonder in Pop te zijn veranderd.

Slechts eenen Vlinder hebbende, kan ik het onderscheid der kunne niet bepalen.

§. 7.

De Latijnsche benaming van den Vlinder is *Euprepia Cribrum;* dat hij onder de zeldzame behoord zal wel niet worden betwijfeld, daar de Rups, voor zoo verre mij bekend is, nog nooit in ons Vaderland is gevonden, en de Vlinder zeldzaam gevangen. Ingevolge van dezen Latijnschen naam zoude ik ons voorwerp noemen: HET ZEEFJE.

Onze

Onze Vriend, de Wel-Edele Zeer Geleerde Heer H. C. VAN MEDENBACH DE ROOY, *Med. Doct.*, te *Nijkerk op de Veluwe*, van wien wij bovenstaande mededeelingen ontvingen, heeft zich door zijne zoo zorgvuldig genomen maatregelen waarschijnlijk een nieuw, welligt ruim veld van ontdekkingen geopend, waarvan wij ons ook voor ons werk goede vruchten mogen beloven. Inderdaad is de huishouding eener zelfs in geheel *Europa* zeldzame Vlindersoort als de *Cribrum*, eene belangrijke aanwinst te noemen, en de Rups was tot heden geheel onbekend. Wij brengen dus den Geëerden Zender met genoegen onzen dank, onder aanbeveling tot Z. W.-E. verdere bijdragen van hetgeen nog onbekend van de Heidevelden of van elders aan Z. W.-E. mogt voorkomen.

Als eene bijzonderheid kunnen wij hier nog bijvoegen, dat van deze Vlindersoort, in den afgelopen zomer, in het midden der maand Julij 1847, een zeer fraai exemplaar bij *Bloemendaal* buiten *Haarlem*, door onzen vriend, den Heer W. A. LODEESEN is gevangen; dit en een ander voor weinige jaren, door den Heer A. J. D'AILLY gevonden, zijn de beide eenige Vlinders van deze soort, die voor zoo verre ons bekend werd, hier te lande immer aan eenigen Liefhebber waren in handen gekomen.

P. VII. *Tab.* XVII.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ACHTTIENDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN *der* EERSTE BENDE.

DE SLIJKKLEURIGE-VLINDER.

P. VII. Tab. XVIII.

§ 1.

Spoediger nog dan wij durfden verwachten, mogten wij, hetgeen wij bij onze laatst-vorige aflevering als veronderstelling aanvoerden, verwezenlijkt zien; reeds nu toch zijn wij in de gelegenheid gesteld door de goedheid van den Wel-Edelen Heer H. C. VAN MEDENBACH DE ROOY, *Med. Doct.* te *Nykerk op de Veluwe,* andermaal de huishouding van eenen Vlinder, wiens Rups in de Heidevelden of althans op eene der aldaar groeijende planten tehuis behoort, aan onze Lezers mede te deelen; dit is ons vooral ook daarom te aangenamer en welkomer, dewijl de hier bedoelde Rups, even als de

vorige der *Euprepia Cribrum*, tot dusverre ook nog onbekend, en de Vlinder zelf, voor zoo veel ons bewust is, nog nimmer alhier door eenig' Liefhebber is gevonden.

Bij de teekeningen, die de Heer DE ROOY er ons van toezond, had Zijn Wel-Ed. de goedheid ons het volgende mede te deelen.

§ 2.

Bij de beschrijving van den vorigen Vlinder, *Euprepria Cribrum* gaf ik te kennen, dat mij nog meerdere Rupsen, op de Heidevelden gevonden, waren toegekomen, onder dezelven bevond zich ook die, welke het onderwerp dezer verhandeling zal uitmaken.

§ 3.

In de eerste dagen van de maand Junij, werden mij een aantal dezer Rupsen gebragt, allen gevonden op de Heidevelden. Sommigen derzelve hadden bijna hunnen volkomen' wasdom bereikt, anderen moesten nog voor de laatste maal van huid verwisselen. De eersten begaven zich spoedig in de aarde, om aldaar hunne gedaanteverwisseling te ondergaan, de laatsten zijn meestal vóór dien tijd gestorven, het kwam mij alzoo voor, dat, alhoewel op de Heidevelden gevonden, de Heide zelve hun gewoon voedsel niet was, maar eene andere plant, welke mede aldaar zal gevonden worden. De kleur dezer Rupsen was zeer verschillend, hoewel de teekening zeer gelijk is, eenigen hadden eene paarsche streep langs de benedenzijde des ligchaams, gelijk bij Fig. 1 op Tab. XVIII te zien is, bij anderen was die geheel wit, als Fig. 2. Bij rustige houding zitten zij gewoonlijk met de nek eenigzins achterwaarts gebogen; over het algemeen is de Rups zeer traag in hare bewegingen, en krult zich bij de minste aanraking ineen.

Tab. XVIII. Fig. 1. 2.

§ 4.

§ 4.

Nadat de Rupsen eenigen tijd in de aarde gekropen geweest waren, onderzocht ik wat er van geworden was, en ontdekte dat er een dertiental zich een dik aardachtig weefsel gemaakt hadden, zooals bij Fig. 3 een is afgebeeld, en dat zij in gave Poppen veranderd waren, gelijk Fig. 4 er een voorstelt. Fig. 3. Fig. 4.

§ 5.

Het duurde een' geruimen tijd, eer dat de Vlinders te voorschijn kwamen, zoodat ik bijna vreesde dat dezelve niet voor den Winter zouden verschijnen, toen ik op den 28sten Augustus met genoegen ontwaarde, dat er een gave Vlinder was uitgekomen, zooals dezelve in eene rustende houding bij Fig. 5 is afgebeeld. Twee dagen later kwam er weder een te voorschijn, waardoor ik tot mijn genoegen het geslachtsonderscheid kon ontdekken, daar de eerste van het Mannelijke en de tweede van het Vrouwelijke was; het onderscheid der kunne is reeds aan de sprieten kennelijk, hebbende het Mannetje gekamde, daarentegen het Wijfje draadvormige; nog meerder is het zigtbaar aan de ondervleugels, zijnde die van het Mannetje wit en van het Wijfje grijsachtig gekleurd. Bij Fig. 6 vindt men de afbeelding in vliegende gedaante, en bij Fig. 7 die van het Wijfje in zittende houding. Het mogt mij slechts gelukken van alle mijne Poppen drie Vlinders te erlangen, daar de overigen verdroogd zijn, welligt ten gevolge dat de Rupsen niet hun gewoon voedsel hebben genoten, maar met de Heide zich moesten behelpen. Fig. 5. Fig. 6. Fig. 7.

Ook bij dezen Vlinder blijkt het, dat fraaije Rupsen niet altijd mooije Vlinders opleveren; de Rups toch prijkt met schoone heldere kleuren, daar de Vlinder, hoewel bij naauwkeurige beschouwing

wing niet ontbloot van schoonheid, echter niet bij de fraaisten kan gerekend worden, wel behoort zij onder de zeldzaamst in ons Vaderland voorkomende.

§ 6.

Deze Vlinder is zoo door BORCKHAUSEN en TREITSCHKE, als door HUBNER beschreven en afgebeeld onder den naam van *Lutulenta*, en door TREITSCHKE in zijn geslacht *Agrotis* opgenomen. Waarschijnlijk geeft de kleikleur aanleiding tot dien naam, en nademaal er mij geen Hollandsche voor bekend is, zoude ik in navolging van den Latijnschen, denzelven noemen, DEN SLIJKKLEURIGEN VLINDER.

§ 7.

Eijeren heb ik niet bekomen, welligt overwinteren dezelven, en komen in het voorjaar de jonge Rupsjes te voorschijn, en daar de Vlinder zich eerst in de maand Augustus vertoont, meen ik daaruit te mogen besluiten, dat dezelve slechts eenmaal in het jaar gevonden wordt.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

P. VII. *Tab.* XVIII.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

NEGENTIENDE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN *der* TWEEDE BENDE.

DE SPRINGKRUID-VLINDER.

P. VII. Tab. XIX.

§ 1.

In het laatst van Augustus of begin van September 1839, vond ik het eerst eene Rups van dezen fraaijen en mij toen nog geheel onbekenden Vlinder, gelijktijdig met eenigen van *N. Lucipara* (afgebeeld 4e Deel, Tab. XIX.) op *Impatiens Nolimetangere*, of het zoogenaamde *Europisch Springkruid*, in eene drooge sloot, niet ver van mijne woning te *Empe*, bij *Zutphen*, groeijende, en welk bevallig en teeder gewas door mij op nevensgaande Tab. XIX, met de Rups bij Fig. 2 is afgebeeld. Dezelve scheen mij toe volwassen te zijn, zoo als ook bleek, daar zij weldra, tusschen eenige verdorde bladeren, in een aardig Popje veranderde, afgebeeld bij Fig. 3, hetwelk den daarop volgenden Winter bleef overliggen, en mij in Junij

Tab. XIX.
Fig. 2.
Fig. 3.

1840

1840 den keurigen en niet minder teederen Vlinder opleverde, op welken mede de naam van *Nolimetangere* (roer mij niet aan) wel toepasselijk gemaakt kan worden, doch mij toen bleek *G. Silaceata* te zijn, terwijl het mij voorkomt dat die van *Springkruid-Vlinder* daarvoor in onze taal niet ongepast kan worden geacht, daar ik nimmer denzelven op eenig ander gewas, en ook op het genoemde kruid, behalve de *N. Lucipara* (die echter ook op andere gewassen voorkomt) nimmer eene andere Rupsen-soort vond.

§ 2.

In het begin van Augustus 1840 mij opzettelijk weder ter bovengemelde plaatse begeven hebbende, om meerdere Rupsen dezer mij nu bekend geworden Vlinder-soort op te sporen, vond ik ook verscheidene derzelven toen nog jong en van grootte als bij fig. 1 of nog wat kleiner, en zulks kort bij elkander en alleen op het genoemde kruid, zoodat het mij voorkwam, dat de eijeren ook, in grooter of kleiner aantal bij elkander, door den Vlinder gelegd worden. Spoedig daarop namen mijne Rupsjes in grootte toe, vervelden, en vertoonden zich toen weder als de bovengenoemde 2e figuur, zijnde allen eveneens van gedaante en kleur, die het niet veroorlooft deze Rupsen in het wild ligtelijk te ontdekken, waartoe alleen het vinden van versch afgevreten blaadjes aanleiding kan geven. Het met vier witte vlekjes kennelijk geteekende kopje, hetwelk zich na deze laatste vervelling opdoet, is voorts bijna het eenige bepaalde kenmerk, waardoor deze Rupsen van andere dergelijken te onderscheiden zijn. Omstreeks den 20sten Augs. waren alle mijne Rupsen wederom onder eenige ruigte in Popjes veranderd, hoezeer ik den 26sten ook nog eene volwassene Rups vond. — Uit deze Popjes heb ik in 1841 eenige fraaije exemplaren van mannetjes en wijfjes Vlinders bekomen, van welke de eersten den 30sten Mei en de overigen in Junij uitkwamen, terwijl ik er ook nog eenigen ving, zoodat toen dit Insekt hier niet onder de zeldzaamheden scheen te behooren. Van het eerstgenoemde geslacht wordt een Vlinder bij Fig. 4, van het andere een bij Fig. 5, beide als vliegende voorgesteld. In den rustenden stand bevinden zich, gelijk bij meerdere soorten van Meters of Spanners, met name bij de vroeger door mij afgebeelde

Fig. 1.

Fig. 4.

Fig. 5.

de *Albicillata*, de bovenvleugels nevens elkander liggende, en blijven alzoo de ondervleugels geheel voor het oog des beschouwers verborgen.

§ 3.

Ik heb voorts in onderscheidene volgende jaren dezen Vlinder niet weder, dan slechts bij een enkel exemplaar ontmoet; ook vond ik het kruid, waarop zij tehuis behoort, niet meer zoo menigvuldig en elders bijna geheel niet groeijende. Eerst in het begin van September 1847 vond ik wederom eene Rups, die zich ook op bovengenoemde wijze verpopte, waaruit volgt, dat het Insekt verre is van onder de *gemeenen* gerangschikt te kunnen worden; terwijl het in alle gevalle, zij het ook niet door schitterende kleuren, evenwel door derzelver hoogstbevallige teekening, een sieraad eener Insektenverzameling mag worden genoemd. Ik ben tot hiertoe niet in de gelegenheid geweest eene afbeelding der eijeren van hetzelve te kunnen geven.

§ 4.

Ten slotte moet ik hier nog aanmerken, dat de Vlinder, die in het werk over de Europesche Vlinders van HUBNER, onder N°. 303 van de *Geometrae* is afgebeeld, door TREITSCHKE als *Variëteit* van onzen Vlinder is aangeteekend; en dit moet ook wel zoo zijn, want nimmer zag ik nog eenen, die, gelijk deze, ten eenemale het geel of wit op de vleugels miste. Maar ook de aldaar onder N°. 477 afgebeelde Wijfjes-Vlinder van *Silaceata* is eene Variëteit, daar ik ook nog nimmer waargenomen heb, dat de gele band, nabij aan de wortels der bovenvleugelen, zich, door het zwarte middelveld derzelve heen, met de buitenste gele band vereenigde. Alleen N°. 478, de Vlinder van onderen, is geheel overeenkomstig met mijne exemplaren. — Voorts is door HUBNER op de *Rupsen*-platen (Larv. Lep. V. Geom. II. Aequiv. M. b. fig. 1, *a* en *b*) eene Rups op *Abeelen* afgebeeld, die van *G. Silaceata* heet te zijn. Dit is echter zoo niet. Mogelijk is het die van *G. Ligustraria* (mij tot heden onbekend). De afbeelding van deze Rupsen-soort althans (op dezelfde

zelfde platen, Aequiv. L. a. fig. 2, *a b*) is ook abusief, als zijnde die van *G. Quadrifasciaria*, terwijl fig. 1, *a* daarentegen die van *Ligustraria* zoude moeten voorstellen. Doch *deze laatste* is geene anderen dan die van onze *Silaceata*, zoo als mij, die de Rupsen nu meermalen heb bezeten, en altoos en alleen op het, *ook bij die Rups* afgebeelde kruid, *Impatiens Nolimetangere* heb gevonden, stellig gebleken is; hoezeer gemelde afbeelding niet geheel naauwkeurig is, als zijnde de Rups vooral niet zoo slank van ligchaamsbouw voorgesteld, als zij werkelijk is.

De fraaije teekening, naar welke onze Tab. XIX, de *Cidaria (Geometra) Silaceata* voorstellende, vervaardigd is, zijn wij weder aan de goedheid van den Wel-Edelen Heer A. J. VAN EYNDHOVEN verschuldigd; met dezelve en vooral met de daarbij gevoegde aanteekeningen, heeft Zijn Ed. zich te meer aan ons verpligt, door deze niet dadelijk bij de eerste ontdekking van dit fraaije Vlindertje, maar eerst later ter neder te schrijven, toen Zijn Ed., na bij herhaling de Rupsen gevonden en meerdere Vlinders daaruit bekomen te hebben, daardoor in de gelegenheid was ook zijne aanmerkingen omtrent de afbeeldingen van HUBNER daarbij te voegen; aanmerkingen, met welke wij ons, na eene naauwkeurige vergelijking der door Zijn Ed. geciteerde afbeeldingen, volkomen gelooven te mogen vereenigen; alhoewel, volgens opgave van TREITSCHKE, de Vlinders dezer soort zoo in kleur als teekening onderling nog al verschillen, waardoor alzoo de eene als het ware eene variëteit der andere kan heeten en vergissingen zeer ligt mogelijk worden.

P.VII. *Tab.* XIX.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN.

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

TWINTIGSTE VERHANDELING.

OVER DE

DAG-VLINDERS,

van de EERSTE BENDE.

DE ARTEMIS-VLINDER.

P. VII. Tab. XX.

§. 1.

Meermalen reeds spraken wij van het moeijelijke dat er in gelegen is, om Dag-Vlinders in hunne geheele huishouding na te gaan, vooral veroorzaakt door de gebrekkige kennis die wij aan deze Vlinder-afdeeling in haren eersten staat, dat is als Rupsen bezitten. Niettemin waren wij gelukkig genoeg ruim dertig er van in ons werk te kunnen opnemen, en alzoo omstreeks de helft van alle in ons Vaderland voorkomende Dag-Vlinders, welker getal zich tot bijna

 tach-

tachtig bepaald, op onze gewone wijze aan de beoefenaars der Entomologie te leeren kennen. — Een dergelijk overzigt levert zekerlijk in vergelijking tot de Nacht-Vlinders, geenszins eene zoo ongunstige verhouding als wij ons wel eens voorstelden, niettemin is het ons aangenaam door het bekendmaken van eenen nog niet door ons opgenomen Dag-Vlinder die verhouding weder gunstiger te kunnen doen uitkomen.

§. 2.

De door ons bedoelde Vlinder is de *Papilio Artemis*, behoorende tot de zoogenaamde bastaard *Paerl d'Amour-Vlinders*, dat is tot die welker menigvuldige vlekken op de onderzijde der vleugels zich geheel zonder glans vertoonen, en door TREITSCHKE, als een afzonderlijk genus *Melitaea* zijn opgenomen.

§. 3.

Onder de zeldzaamheden kan deze Vlinder, bij ons althans, geenszins worden gerangschikt; hij komt integendeel vrij menigvuldig en algemeen voor, en in de maanden Mei en Junij vingen wij deze soort jaarlijks niet alleen, maar bijkans overal zoo wel op hooge zandgronden als in lage en moerassige streken, en toch heeft het ons slechts een enkele maal mogen gelukken de Rups te ontdekken. — Eenige zomers geleden vonden wij namelijk, in het begin der maand Mei, twee bijna volwassene, op eene lage, vochtige grond in de Provincie *Utrecht*, op de *Scabiosa Succisa*, eene plantensoort ons als het voedsel dezer Rupsen bekend, en waarop wij dus reeds meermalen, doch steeds zonder vrucht, naar dezelve gezocht hadden.

Zoo

§. 4.

Zoo spoedig mogelijk maakten wij ons deze aangename ontdekking ten nutte, door het vervaardigen eener naauwkeurige teekening dezer ons toen nog wel niet bekende Rupsen, doch dien wij, bij eene vergelijking met de Plaat er door HUBNER van gegeven, werkelijk als die der *Artemis* leerden kennen; wij hebben die zoo van ter zijde als op de rug te zien voorgesteld op onze Plaat XX, Fig. 1 en 2, welke afbeelding wij gelooven duidelijk genoeg te zijn, om eene verdere beschrijving te kunnen ontbeeren. Bij gebrek aan *Scabiosa* in de nabijheid onzer woonplaats, stelden wij daarvoor *Plantago lanceolata* in de plaats, die zij met dezelfde graagte gebruikten, zich echter na een paar dagen, op de gewone wijze van vele Dag-Vlinder-Rupsen, t. w. door zich eenvoudig niet anders dan aan een takje of blaadje te bevestigen, tot verpopping voorbereidende; deze gedaanteverwisseling had al spoedig plaats, de afbeelding van het inderdaad fraaije Popje, vindt men bij Fig. 3.

Pl. XX. Fig. 1 en 2.

Fig. 3.

§. 5.

Na slechts korten tijd bleek het ons, dat eene der Rupsen met wespenlarven was bezet geweest; uit het andere Popje ontwikkelde zich, na ongeveer drie weken, een Wijfjes-Vlinder, vliegende bij Fig. 5 op onze Plaat voorgesteld, zijnde Fig. 4 naar een in rust zittend Mannetje vervaardigd, om ook de teekeningen en figuren aan de onderzijde der vleugels, die bij beide geslachten eveneens zijn, aanschouwelijk te maken.

Fig. 5.

Fig. 4.

§. 6.

§. 6.

Volgens opgave van andere waarnemers, die wij echter niet in de gelegenheid zijn door eigen ervaring te bevestigen, zouden de Rupsjes vóór den winter niet meer dan $\frac{1}{3}$ hunner wasdom bereiken, zich dan een los spinsel vervaardigen, om daarin te vertoeven tot nieuw ontsproten kruid haar nieuw voedsel aanbied, waarna zij dan al spoedig den staat van volwassenheid bereiken.

DAG-VLINDERS van de EERSTE BENDE.

P.VII. Tab. XX.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN.

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

EEN-EN-TWINTIGSTE EN TWEE-EN-TWINTIGSTE VERHANDELING.

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE HEIDE-RINGEL.

P. VII. Tab. XXI, XXII.

§. 1.

Voor zoo verre het ons bekend is, onthouden zich in *Europa* drie soorten van Ringel-Rupsen, dat is zoodanige welker Vlinders de eijeren als

een ring om een takje leggen. De meest algemeen bekende is de bij uitsluiting dus genoemde Ringel-Rups, *Gastropacha Neustria*, afgebeeld in het derde deel dezes werks, Tab. XXX. Minder algemeen bekend is de tweede soort, de *Gastropacha Castrensis*, terwijl de derde soort dragende den Latijnschen naam *Franconica* de zeldzaamste, en voor zoo veel wij weten, nog niet in ons Vaderland gevonden is. Bij deze Verhandeling zullen wij nu de Huishouding, voor zoo veel ons die bekend is, mededeelen, van de tweede soort, de *Castrensis*, en dien Vlinder noemen *de Heide Ringel*, zijnde de benaming *Castrensis* toch op te vele Rupsen toepasselijk, om die bij uitsluiting voor de tegenwoordige, in het Hollandsch over te brengen.

Onder dien naam is hij dan ook bij ons te lande vrij algemeen bij de Insekten-Liefhebbers bekend, niet zoo zeer om dat het voedsel der Rups in Heideblaadjes bestaat, maar om dat men ze doorgaans op lage kruiden op onze Heidevelden groeijende aantreft, en zij zich bij voorkeur tusschen de stevige takjes der Heideplanten schijnen in te spinnen. — Haar voorname voedsel bestaat in eenige Wolfsmelk-soorten (*Euphorbia*) en, hetgeen bij hare aanzienlijke vermenigvuldiging een groot voorregt mag heeten, in het algemeen in planten soorten van welke nog geen voor den Mensch nuttige aanwending gemaakt is. BORCKHAUSEN noemt onder derzelver voedsel ook de *Centaurea jacea*, en de jeugdige wortel-uitspruitsels van den Berken-boom.

De Fransche Entomologen noemen deze soort *la Livrée des Près*, de

Li-

Livrei-Rups van het Veld, in tegenoverstelling der gewone Ringel-Rups, die wij namelijk *la Livrée des Arbres*, door hun genoemd vinden.

§. 2.

Meermalen vonden wij deze Rupsen soort, maar nimmer anders dan als zij nagenoeg volwassen waren. Hoedanig zij den winter doorbrengen, kunnen wij volgens eigen ondervinding niet bepalen; volgens sommige Schrijvers zouden zij voor den winter reeds het ei verlaten, volgens anderen zouden dit vroeg in het voorjaar geschieden, dit laatste betwijfelen wij echter, want hoewel zij in April uit het ei komende, zeer wel in Junij of Julij volwassen kunnen zijn, moeten wij, daar de Vlinder de eijeren om eene verwelkende plant legt, veronderstellen, dat de Rupsjes reeds voor den winter te voorschijn komen.

§. 3.

Op de hier bij gevoegde Tab. XXI bij Fig. 1 is deze fraaije en met vele Tab. XXI. Fig. 1.

kleu-

kleuren versierde Rups afgebeeld in den loopenden stand, en zoo als dezelve
Fig. 2. zich op zijde vertoont. De tweede figuur vertoont de Rups met de Kop in de hoogte en het vooreinde opgetilt, waardoor dezelve van onder te zien is,
Fig. 3. zijnde de buik daar zeer fraai, bloksgewijze geteekend, en bij Fig. 3 is de Rups voorgesteld van boven op de rug te zien.

§. 4.

Meestal verlaat de Vlinder in de maand Augustus het Popvlies, en na dan gepaard te hebben, legt het Wijfje hare eijeren als een ringetje om de stengel van eene plant die tot voedsel aan de jonge Rupsjes kan verstrekken, meestal eene of andere soort Wolfsmelk. Zoo dra de Rupsjes de eijeren verlaten hebben, spinnen zij over de plant een weefsel, en leven gemeenschappelijk bij elkander, hetgeen echter als zij in grootte toenemen minder wordt, doch zij blijven eenigzins gezellig, zoodat men altijd 3 of 4 bij elkander vindt.

Zoodra de plant daar zij zich op onthouden kaal gevreten is, begeven zij zich naar eene andere en overspinnen die weder als de vorige, verlaten ook somtijds dat besponnene om te vreten, en gaan er daarna weder in terug;

ge-

gedurende hun voortkruipen, slaan zij dikmaals met den kop heen en weêr, even als wilden zij de hun steeds belagende vijanden verjagen.

§. 5.

Volwassen zijnde vervaardigen zij zich een Spinsel tusschen de takjes; alhoewel luchtig, is het nog al uitgebreid en naar de midden digter in elkander, zoodat de Pop er maar weinig door te zien is. Bij Fig. 4, op de Plaat is een zoodanig Spinsel afgebeeld, waardoor de Pop eenigzins doorschijnt, zijnde die van een Mannetjes-Vlinder, en op Tab. XXII, Fig. 5, is een Pop afzonderlijk afgebeeld, zijnde die van een Wijfjes-Vlinder, die veel dikker zijn dan die der Mannetjes, zijnde zeer goed het onderscheid der kunne reeds aan de Poppen te onderkennen, aan de Rupsen hebben wij het echter zoo niet kunnen waarnemen.

Fig. 4.

Tab. XXII, Fig. 5.

§. 6.

Na zich aldus voorbereid te hebben, ondergaan zij daarin hunne gedaante-

te-

teverwisseling, en veranderen in Pop, waaruit al spoedig de Vlinder te voorschijn komt, blijvende maar ruim veertien dagen in het Popvlies verborgen.

Niet alleen verschillende in kleur, maar ook in teekening zijn deze Vlinders; bij Fig. 6, 7, 8 en 9 zijn dezelve afgebeeld, de twee eerste zijn naar Mannetjes-, en de twee laatste naar Wijfjes-Vlinders vervaardigd. Het onderscheid der kunne is gemakkelijk te onderkennen, zijnde de Mannetjes kleiner dan de Wijfjes en hunne vleugels veel lichter gekleurd, daarentegen is het achterlijf der Wijfjes veel dikker dan dat der Mannetjes. Hier koomt bij het onderscheid der sprieten die bij de eerste draadvormig, bij de laatsten gevederd zijn, zoodat men zich tusschen de geslachten niet kan vergissen.

Fig. 6, 7, 8, 9.

P. VII. Tab. XXI.

NACHT-VLINDERS van 't Tweede Gezin der EERSTE BENDE.

P. VII. Tab. XXII.

Fig. 7. Fig. 6. Fig. 9. Fig. 8 Fig. 5.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN.

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

DRIE-EN-TWINTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE GROOTE VISCHSTAART.

P. VII. Tab. XXIII.

§. 1.

Onder de groote Vlinder-Afdeeling *Bombyces* of *Spinners*, treffen wij een geslacht aan, dat, moge het al voor de aanverwandte *Euprepiae* in schoonheid en levendigheid van kleuren onderdoen, daarentegen in zachtheid van schakering en sierlijkheid van vorm en vlugheid, vooral bij de Mannetjes, geenszins voor dezelve behoeft te wijken. — Wij bedoelen het geslacht *Gastropacha*, tevens een der uitgebreidste van deze Afdeeling;

hetzelve bevat daarbij een aantal der grootste en aanzienlijkste Spinners, waarvan verre de meeste soorten ook bij ons worden aangetroffen, en er velen ook in dit werk reeds zijn afgebeeld, onze laatste Plaat leverde daarvan nog een voorbeeld. — Niet allen echter komen even menigvuldig bij ons voor, en tot de zeldzaamste even zeer als tot de fraaiste zich bij ons vertoonende soorten, behoort gewis de *Gastropacha Pruni*, welke wij het genoegen hebben kunnen op onze XXIII Tab. in dit deel op te nemen. Het gevorkte achtereinde der Rups heeft aanleiding gegeven tot den naam, onder welke deze soort bij ons en eveneens in Duitschland bekend is, namelijk de *Groote Vischstaart*, in tegenoverstelling van het *Kleine Vischstaartje*, op Tab. XIII van ons vierde deel afgebeeld.

§. 2.

Eene enkele keer slechts, en zulks reeds eenige jaren geleden, hadden wij het geluk eene Rups van deze fraaije Vlinder-soort te vinden, en zulks te *Naarden* op eenen Pruimenboom; naar eene zeer naauwkeurige toenmaals daarvan gemaakte teekening is de eerste Fig. op Tab. XXIII vervaardigd, en wel in die gestalte en als tegen de takken aangekleefde houding als haar schijnt eigen te zijn.

Tab. XXIII. Fig. 1.

§. 3.

Na weinige dagen en toen wij haar zelfs nog niet volwassen waanden, spon onze Rups zich in tusschen eenige verwelkte bladen, en was acht dagen daarna in eene Pop veranderd, bij Fig. 2 op onzen Tab. voorgesteld, uit welke na een tijdverloop van nog veertien dagen, tot ons bijzonder groot genoegen, een gave Vlinder te voorschijn kwam, zijnde een Mannetje, Fig. 3 geeft er de afbeelding van.

Fig. 2.

Fig. 3.

§. 4.

§. 4.

Steeds bleven wij de hoop voeden om door nader deze aanzienlijke soort hetzij als Vlinder of als Rups aan te treffen, in de gelegenheid te komen hare huishouding van de eijeren af na te gaan, en dus ook deze en de jongere Rupsen aan de Liefhebbers te leeren kennen, daarom vertraagden wij nog immer deze onze uitgave, doch een tijdverloop van verscheidene jaren hoopten wij vruchteloos daarop, terwijl tevens, immers zoo verre ons bekend is, anderen daarin niet gelukkiger waren dan wij; slechts van zeer enkele keeren is het ons bekend dat de Vlinder door eenig Liefhebber gevangen is, van de Rupsen weten wij zulks in het geheel niet.

§. 5.

Wij wilden eindelijk niet langer toeven met de uitgave van eenen bij ons zoo zelden voorkomenden Vlinder, en verzochten daarom aan onzen geachten Vriend, den Wel-Ed. Gestr. Heer Q. M. R. VER-HUELL, te *Rotterdam*, door de afbeelding van een Wijfje dezer soort het voornaamste aan onze Tab. nog ontbrekende aan te vullen. Zijne Wel-Edelens keurige verzameling en zijne ons zoo dikmaals betoonde vriendschappelijke medewerking, stelden ons tot de vervaardiging van Fig. 4 in staat. Fig. 4.

§. 6.

Het geslachts-onderscheid kenmerkt zich hier niet minder dan bij de meeste *Gastropachae*, door het verschil in voelers en achterlijf, als vooral der

 groot-

grootte; de grondkleur en teekening echter, is bij allen zoo wel Mannetjes als Wijfjes, dezelfde, zoo als wij in vele exemplaren die wij nu en dan van elders onder de oogen kregen, steeds bevestigd vonden.

§. 7.

Ten slotte zullen wij hier nog eenige waarnemingen uit andere Schrijvers overgenomen, bijvoegen; volgens deze leggen de Wijfjes kort na dat zij te voorschijn gekomen zijn, de Eijeren geheel enkel op de bladen der Pruimenbomen, ofschoon de Rupsen ook Linden, Eiken en andere boombladen vreten; veertien dagen daarna komen de jonge Rupsjes te voorschijn, die als dan dadelijk op het voedsel zich bevinden, en van de bladen vreten zoo lang die voorhanden zijn, daarna zich voor de naderende Winterkoude verbergende onder het mos der boomen of op eene andere geschikte plaats, waaruit zij reeds vroeg in het voorjaar weder te voorschijn komen, doch niet dan na dat zij op de boomen nieuw voedsel kunnen vinden. Dan gaat ook met de ontluikende Lente hunne groei voorspoediger, en na nog meermalen van huid verwisseld te zijn, bereiken zij in de maanden Junij of Julij hunne volle grootte, spinnen zich dan in, en omstreeks drie weken daarna, komt de Vlinder te voorschijn. Het lijdt alzoo geen twijfel dat deze Vlinder zich maar eenmaal in het jaar vertoont.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede GEZIN *der* Eerste BENDE.

P.VII. *Tab.* XXIII.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN.

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

VIER-EN-TWINTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

HET SPRINGERTJE.

P. VII. Tab. XXIV.

§. 1.

Het sierlijk Insekt dat ons thans zal bezig houden kan, ofschoon het niet onder de aanzienlijkste in grootte behoort, den Liefhebberen der wonderen Gods in de minst geachte schepselen niet onverschillig zijn, en een vernieuwd bewijs opleveren dat God groot is in het kleine. Het is alleen aan eene laakbare onverschilligheid toe te schrijven, dat deze gewrochten van Gods scheppende Almagt niet zelden over het hoofd worden gezien, als der moeite niet waardig er den aandacht op te vestigen, maar als God het waardig oordeelde eene plaats in den rij der schepselen te bekleeden, kan dan de redelijke mensch het beneden zich achten er zich mede bezig te houden? In tegendeel, de aanbiddelijke wijsheid straalt nog schitterender door, naar

 ma-

mate men de eigenschappen der allerkleinste schepselen naauwkeurig onderzoekt.

Dit Vlindertje komt in gedaante veel overeen met die der *Bladwikkelaars*, ofschoon zijn geheele levenswijze duidelijk die van het geslacht der *Mot-Vlinders* openbaard.

§. 2.

Gedurende het zomersaisoen ontwaard men dat somtijds zeer menigvuldig de bladeren der Appelboomen geheel en al ontsierd zijn, en van het bovenste vlies beroofd. Het is het werk van een klein Rupsje dat er zich mede voedt, door middel van een dun weefsel het blad eenigzins te zamen vouwd, en daar onder eene beschutting vindt, en wel in dier voege dat het Rupsje doorgaans zigtbaar blijft, zie Fig. 4, alwaar het Spinsel in plaats der Rups is voorgesteld. In hare jeugd evenwel is het blad meer gesloten, echter niet opgerold, als de *Bladwikkelaars* gewoonlijk doen, maar meer door het spinsel te zamen gehaald.

Fig. 4.

§. 3.

Het Rupsje is op Tab. XXIV, Fig. 1, in natuurlijke grootte voorgesteld, dofgroen van kleur met zwarte stipjes besprenkeld, en eene geelachtige ruggestreep. Het beweegt zich zeer vlug, loopende snel langs het blad, onder het weefsel, zoo voor- als achterwaarts; verbreekt men het beschermende dak, ijverig gaat het te werk om de schade te herstellen. Ten einde het fraaije Insekt aanschouwelijker te maken, heb ik de kop, de drie eerste en een der buikringen vergroot voorgesteld, bij Fig. 2, waaruit blijkt, dat de overigen, op die der drie voorpoten volgende, met eene zwarte stip minder versierd zijn. Fig. 3 stelt het staarteinde voor.

Tab. XXIV. Fig. 1.

Fig. 2.

§. 4.

De tijd der gedaanteverwisseling van onze Rups is zeer onregelmatig, men vindt Rupsjes Spinsels en Vlinders, in het begin van de maand October. Wanneer de Rups volwassen zijnde, zich eene hechter verblijfplaats moet vervaardigen, waarin zij ongestoord, in de weerloze staat van Pop het oogenblik kan afwachten dat zij in een heerlijker gedaante te voorschijn treed, kiest zij niet zelden het blad dat haar gevoed heeft, of verlaat het om eene andere plaats op te zoeken, alwaar zij zich in een tijdsverloop van ongeveer

vier

vier en twintig uren, in een Spinsel wikkelt, bij Fig. 4 voorgesteld, waarbij het weefsel en de uitwerpsels der Rups, tevens zigtbaar zijn; een zoodanig Spinsel van het buitenweefsel ontdaan, is spoelvormig, geheel glad en digt ineen geweven, Fig. 5.

Fig. 4.

Fig. 5.

§ 5.

Na verloop van circa drie dagen veranderd de Rups in eene Pop, bij Fig. 6, die van het Spinsel bevrijd, even levendig is als de Rups, rollende heen en weer, het staarteinde eenen geruimen tijd snel op en neêr bewegende. De gedaante dezer Pop wordt duidelijker, zoo als Fig. 7 in omtrek vergroot voorstelt, de scheden der ondervleugels steken achter die der bovenvleugels uit.

Fig. 6.

Fig. 7.

§. 6.

Na een tijdsverloop van ongeveer drie weken boort de Pop door het Spinsel heen, Fig. 4, (*a*), en de Vlinder, even levendig als in de staat van Rups en Pop, boort uit het hulsel; hij draagt de vleugels, wanneer zij volwassen zijn, glad, eenigzins van elkander verwijderd, de kop neêrgebogen en het lijf opgeheven, Fig. 8; de rusteloosheid waarin het Insekt verkeerd, de geheele wijze van leven en beweging, is verschillend van die der gewone *Bladwikkelaars*, waarmede zij zoo zeer in gedaante overeestemt, en moet om die reden, eerder tot het geslacht der *Tineae* of *Motten*, dan tot dat der *Tortrices* of *Bladwikkelaars* gerangschikt worden.

Fig. 4, (*a*).

Fig. 8.

Groot is het verschil zoo in kleur als sieraden der vleugels van dit Vlindersoort, vergrootte afbeeldingen bij Fig. 9 en 10, toonen zulks ten duidelijksten aan, en tevens hoe voortreffelijk de kleurschakeringen zijn waarmede sommigen pronken; bij Fig. 9, is een der sterkste afwijkingen met het gewapend oog beschouwd afgebeeld, geheel en al verschillende van Fig. 10, eenen bovenvleugel van de gewone kleur, doorgaans die der Wijfjes voorstellende, zoodat men zelfs in den waan zou gebragt kunnen worden, dat beide Vlinders verschillende soorten waren.

Fig. 9.

Fig. 10.

§. 7.

Een aantal dezer Vlinders had ik bij elkander in eene ruime suikerflesch geplaatst, ten einde zoo mogelijk, de geheele huishouding van het ei af aan, te leren kennen. Hoe zeer steeg mijne verwondering niet, toen ik te

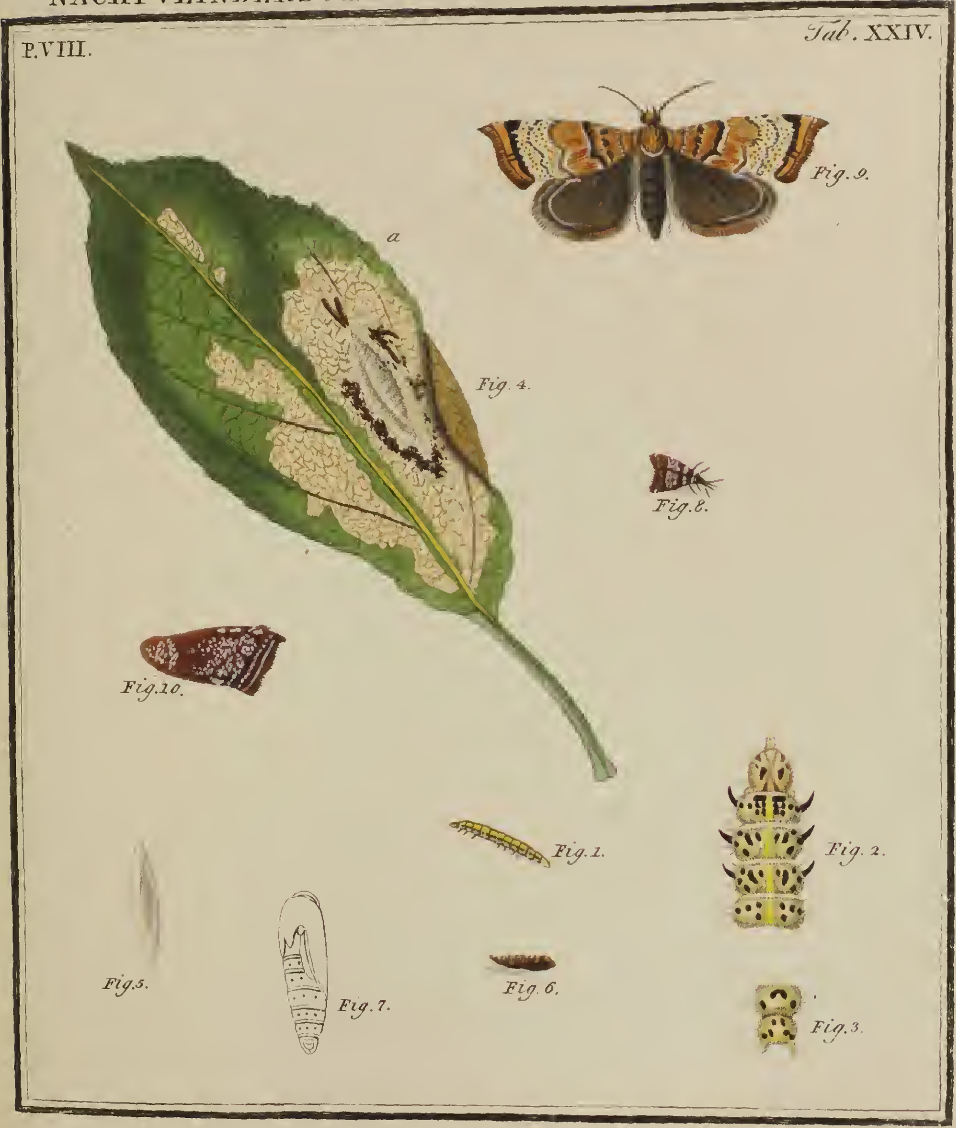
 mid-

midden van de strengste wintervorst, die kleine tedere Vlindertjes levende vond. In het denkbeeld verkeerende dat zij vroeger gepaard waren geweest, ontdekte ik na een naauwkeurig onderzoek, nergens eijeren. Bij het naderen van het goede saisoen stierven velen mijner Vlinders, terwijl anderen vlug rond vlogen tot in het begin van de maand Mei, doch het vinden van eijeren bleef vruchteloos. Intusschen was het jonge groen der Appel-boomen ontloken, terwijl eenige gelijksoortige Vlindertjes rondvlogen. Het is derhalve meer dan waarschijnlijk, dat het Insect de winter in den staat van Vlinder doorbrengt, en in het voorjaar eijeren op de zich ontwikkelende bladeren legt; alhoewel ik deze voorzeker zeer kleine eitjes niet heb mogen vinden, waren in de maand Mei de jonge Rupsjes reeds aanwezig.

De vorenstaande belangrijke mededeelingen en de fraaije en uitvoerige teekeningen, naar welke onze hier bij behoorende 24e Plaat is vervaardigd, zijn wij alweder aan den Wel Ed. Gestr. Heer Q. M. R. Ver-Huell verschuldigd; wij gelooven geen beter bewijs van dankbaarheid aan den geëerden zender, geen' grooteren dienst aan de bezitters van ons werk te kunnen betoonen, dan door een en ander mede te deelen even als wij het ontvingen. Ons was het werk van den Heer V. H. vooral daarom aangenaam, dewijl wij, schoon sints jaren het Vlindertje kennende, echter nimmer iets omtrent de Rupsjes of hare leefwijze waren te weten gekomen. Even als den Heer V. H. komt het ook ons voor dat dit Insekt veeleer tot de groote afdeeling der *Tineae* dan tot die der *Tortrices* gebragt moet worden; opmerkelijk intusschen is het dat wij hetzelve door Treitschke volstrekt niet opgenomen vinden, door hem wordt dus daaromtrent niets beslist, terwijl Hubner met ons van gevoelen verschilt. Zijn eerste Plaat toch der *Tortrices* geeft ons de afbeelding van dit Insekt, onder den naam van *Pariana*, wij stellen dien van het *Springertje* voor, afgeleid van deszelfs bijzondere eigenschap om met opgewipt achterlijf op zijne bijzonder lange pootjes langs schuttingen of op bloemen, zoo als wij jaarlijks bijna gelegenheid hadden op te merken, in de zonnewarmte voort te huppelen of te springen meer dan te loopen.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede GEZIN *der* Eerste BENDE.

P. VIII. *Tab.* XXIV.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN.

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

VIJF-EN-TWINTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE WACHTER-VLINDER.

P. VII. Tab. XXV.

§. 1.

Reeds de oudere Entomologen hebben den naam van *Satellitia* toegekend aan een' Nacht-Vlinder die op de bovenvleugels een drietal heldere stippen voert, waarvan de middelste de grootste is, zoodat deze teekening eenigzins zweemt naar de voorstelling van eene planeet van twee Satelliten of Wachters omgeven. Dit denkbeeld in de Hollandsche benaming overnemende, bestempelen wij het onderwerp dezer beschrijving met den naam van *Wachter-Vlinder*. Bij alle Schrijvers bij wien hij aangeteekend is, vonden wij hem onder den soortnaam van *Satellitia* aangevoerd, met uitzondering alleen van het negende stuk van den Naturforscher, waar hij *Noctua Transversa* heet.

 De-

Deze overeenstemming in de Synonymie moet, bij wie den Vlinder nooit gezien heeft, dadelijk het vermoeden doen ontstaan, dat hij gemakkelijk van anderen te onderkennen is, en dit is werkelijk het geval.

§. 2.

De Rups, die ik op Wilgen gevonden heb, leeft volgens andere Schrijvers ook nog op Perenboomen, Eiken, Beuken, Iepen, Aalbes-struiken, Bramen en Kruisemunt. In hare jeugd is zij fluweelzwart met witte strepen op de eerste, tweede, vierde en tiende geleding, doch volwassen, gelijk op Tab. XXV, Fig. 1, haar voorstelt, is zij vuil groenachtig of bruinachtig zwart zonder vlekken; de kop is roodbruin met donkerder kaken; het halsschild is glanzend zwart met gelen of bruinen rand en somtijds met een' gelen dwarsstreep over den rug. Het geheele lijf is met korte zwarte hairtjes bezet.

Tab. XXV. Fig. 1.

§. 3.

Het schijnt dat deze Rups, hoewel er slechts eene generatie in het jaar bestaat, op zeer ongelijke tijden uit het ei te voorschijn komt, evenwel meestal in het laatst van April of in de maand Mei, zoodat zij dan ook in deze maand en in Junij volwassen aangetroffen wordt. Alleen BORCKHAUSEN spreekt van Rupsen, die in het najaar volwassen waren; dergelijken zijn evenwel, voor zoo verre mij bekend is, hier te lande niet waargenomen.

§. 4.

Tot hare volle grootte gegroeid zijnde, spint zich onze Rups, hetzij even onder de oppervlakte van den grond, hetzij tusschen verdorde bladeren en andere ruigte, losjes in en verandert aldaar in eene bruine Pop, bij Fig. 2 voorgesteld. RÖSEL verhaalt dat deze Pop aan het staarteinde niet alleen een spitsje, maar ook een paar knobbeltjes heeft; wat hij daarmede bedoelt, is mij niet duidelijk en zijne afbeelding op Plaat L van het derde deel niet geschikt om meer licht in de zaak te doen opgaan. Met de loupe heb ik duidelijk gezien dat het staarteinde uit twee naar den buik gebogen, uitste-

Fig. 2.

stekende haakjes en vier stijve borstels bestaat, en zulks onder Fig. 3 van de zijde, en onder Fig. 4 van den buik gezien, voorgesteld. Fig. 3 en 4.

§. 5.

Zeer ongelijk, in Julij, Augustus en September komen de Vlinders uit de Pop. Deze zijn van middelbare grootte en vrij verschillend van kleur, roodbruin met purperglans, roestkleurig en ook geelachtig bruin. De kop, de halskraag en de gekamde rug zijn zoowel als de sprieten, eenkleurig met de bovenvleugels, terwijl het achterlijf en de poten even als de ondervleugels, gewoonlijk eene grijze of bruinvale tint hebben. De sprieten zijn bij het Mannetje fijn getand en bij het Wijfje gekerfd. Van alle Nacht-Vlinders onderscheidt zich de Wachter-Vlinder door drie vlakjes op ieder der bovenvleugels, waarvan de middelste die de grootste is, naar de basis rond, en naar het uiteinde van den vleugel als afgesneden is, terwijl de twee kleinere aan de twee punten van het grootste schijnen te hangen. Deze vlakjes nu zijn bij de meeste Vlinders wit, als bij Fig. 6, bij sommigen evenwel geel of oranje, als bij Fig. 5; ja zelfs vind ik bij TREITSCHKE opgeteekend, dat men er aantreft, bij welken de grootere vlek wit en de kleinere geel zijn. Dit is mij evenwel nimmer onder de oogen gekomen. Eerst vermoedde ik dat het onderscheid van kleur in de vlakjes, een kenmerk der kunne kon wezen, doch later zijn mij verschillend gekleurden van beiderlei geslacht voorgekomen. Fig. 5 en 6.

§. 6.

In de provincie *Holland* is de *Wachter-Vlinder* over het algemeen een zeldzaam voorkomend Insekt, terwijl ook de Rups aldaar eenzaam schijnt te leven; waarschijnlijk is het evenwel dat in de hoogere streken van ons Vaderland, in *Utrecht* en *Gelderland* deze Vlinder in grooter aantal voor zal komen, daar zij in *Duitschland* onder de gemeenere soorten schijnt te behooren en TREITSCHKE schrijft dat zij aldaar in sommige jaren zelfs talrijk is. Volgens WESTWOOD komt zij ook in *Engeland*, volgens ROSSI in *Italië*, volgens de SÉLYS-LONGCHAMPS in *België* en volgens BOISDUVAL bij *Parijs* voor.

§. 7.

Hoogst waarschijnlijk bestaat er niet meer dan ééne voortteeling in het jaar.

Het is aan den Wel-Ed. Geb. Heer Mr. S. C. SNELLEN VAN VOLLENHOVEN te *Heemstede*, dat wij de vorenstaande belangrijke mededeelingen, zoowel als de daartoe behoorende teekeningen, die tot grondslag onzer XXV Plaat verstrekten, te danken hebben. Wij zijn Zijn Wel-Ed. daarvoor bijzonder erkentelijk, en haasten ons daarom te meer ze in ons werk op te nemen; zij betreffen daarbij een' Vlinder van aanzienlijke grootte, ook door ons nu en dan wel ontdekt, doch welks Rups ons nog steeds ten eenemale onbekend gebleven was, zij getuigen daarenboven van toenemende belangstelling in het helpen voortzetten van onzen arbeid niet slechts, maar vooral in de beoefening der Entomologie, waarvan wij hopen door menigvuldige nadere bijdragen, zoowel van den tegenwoordigen zeer geëerden Inzender als van onze andere welwillende Vrienden de blijvende bewijzen te zullen mogen ontvangen.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN.

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ZES-EN-TWINTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE KAMILLEN-VLINDER.

P. VII. Tab. XXVI.

§. 1.

In het Derde Deel dezes werks, Tab. XXV, hebben wij de Afbeelding en Beschrijving gegeven van eenen Vlinder, aldaar genaamd de Graauwe Monnik, (*Umbratica*). Genoemde Vlinder, en degene die ten onder-

werp dezer Verhandeling strekt, hebben zoo veel gelijkenis op elkander, dat men dezelven zeer gemakkelijk voor eene soort zouden aanzien, was het niet bij het met elkander vergelijken der voorwerpen zelven, dan nog al eenigzins onderscheid te ontdekken is, en de Rupsen hebben in het geheel geene overeenkomst.

De Latijnsche naam van den tegenwoordigen Vlinder is *Noctua Chamomilla*, naar het voedsel der Rups, *Matricaria Chamomilla*, en in navolging van dezen naam, noemen wij denzelven *de Kamillen Vlinder.*

§. 2.

Eenige jaren geleden, in den Zomer, op eene Entomologische wandeling buiten *Gorinchem*, met den Wel Edelen Heer D'AILLY ons bevindende, ontdekten wij op de daar menigvuldig groeijende Kamillen, eenige Rupsen, vretende vooral de bloemen der Planten. De kleinste dezer Rupsen was als Fig. 1 op Tab. XXVI; wij verzuimden niet te huis gekomen zijnde, dezelve zoo spoedig doenlijk van versch voedsel te voorzien, en vooral takjes die bloemrijk waren, waarop zij bijzonder gesteld schenen te zijn. Weinige dagen daarna vervelden zij weder, en waren toen als Fig. 2.

Tab. XXVI. Fig. 1.

Fig. 2.

Het ging met het groeijen der Rupsen nog al voorspoedig, alhoewel er nu en dan eene stierf, echter waren de overgeblevenen welhaast volwassen,

ver-

vertoonde zich toen als Fig. 3 en 4 op onze Tab., de eerste in eene gekromde vretende houding, en de andere uitgerekt als loopende voorgesteld. Fig. 3 en 4

§. 3.

De drie overgehoudene Rupsen, daar er vier gestorven waren, nu hare grootte bereikt hebbende, naderden den tijd der verandering; zij verwijderden zich van het gewone voedsel, en na wat onrustig heen en weder geloopen te hebben, kropen zij in de aarde, om zich daar een verblijf ter gedaante-verwisseling geschikt, te vervaardigen. Eenige dagen daarna de aarde doorzoekende, vonden wij dat iedere Rups zich eene woning gereed gemaakt had, die nog al vrij hard was, waarin wij, na dezelve opengebroken te hebben, eene bruine Pop vonden, gelijk bij Fig. 5 voorgesteld is. Fig. 5.

§. 4.

Gedurende den geheelen Winter bleven de Vlinders in het Popvlies besloten, komende eerst in het volgende voorjaar te voorschijn. Bij Fig. 6 Fig. 6.

is

Fig. 7. is de Afbeelding van een Mannetje, en bij Fig. 7 die van een Wijfjes-Vlinder, zijnde de Mannetjes iets kleiner dan de Wijfjes.

§. 5.

Het leidt geene twijfel, daar de Vlinder acht maanden in het Popvlies besloten blijft, of er heeft maar eene generatie in het jaar plaats.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

P.VII. *Tab. XXVI.*

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE VERHANDELING.

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE HELMKRUID-VLINDER.

P. VII. Tab. XXVII.

§. 1.

Van het nog al uitgebreide geslacht *Cucullia*, eene onder-afdeeling uitmakende der Nacht-Vlinders (*Noctuae*), komen er bij ons te lande zeer weinige soorten vóór; vier slechts waren er ons van bekend, namelijk de *Cucullia Umbratica* of *Graauwe Monnik*, de *Cucullia Verbasci* of *Kuif Vlinder*, en de *Cucullia Chamomillae* of *Kamillen Vlinder*, waarvan wij de afbeeldingen reeds in dit Werk hebben opgenomen; de vierde is *Cucullia Asteris*, nu en dan door ons gevangen, doch welker Rups wij nimmer aantroffen. Eene verblijdende gewaarwording was het ons dus in den Zomer van het Jaar

 1846,

1846, door de goedheid van den Heer DE VRIES, eene vijfde soort te leeren kennen, door van zijn Ed. eene teekening te ontvangen van Rupsen, buiten Zutphen door zijn Ed. gevonden op de *Scrophularia nodosa.* Deze Rupsen, ofschoon groote overeenkomst hebbende met die der *Verbasci*, zijn toch bij naauwkeurige vergelijking daar van verschillende, en naar aanleiding der Plant waarop zij gevonden waren, meenden wij die te moeten houden voor die der *Cucullia Scrophulariae*, en noemen alzoo den Vlinder naar het voedsel der Rups *de* HELMKRUID-VLINDER.

§. 2.

Het was in het laatste der maand Mei, dat de Heer DE VRIES deze Rupsen gevonden had; zij hadden toen de grootte als bij Fig. 1 en 2 op Tab. XXVII zijn voorgesteld; zij groeiden langzaam, en na nog twee of drie maal verveld te zijn, bereikten zij hare vollen wasdom, en vertoonden zich toen als bij Fig. 3 en 4, stellende Fig. 3 eene Rups voor in rustende houding, en Fig. 4 daarentegen in den loopenden uitgerekten stand.

Tab. XXVII. Fig. 1 en 2.
Fig. 3 en 4.
Fig. 3.
Fig. 4.

§. 3.

De Heer DE VRIES had toen de goedheid ons met zijne teekening nog twee dezer Rupsen te zenden; dit was in de maand Julij, en nadat de Rupsen bij ons nog een paar dagen van de *Scrophularia* gevreten hadden, kropen zij in de aarde, om daar de gedaanteverwisseling te ondergaan.

Nu

Nu de Rupsen niet willende storen, lieten wij de aarde stil staan tot in het laatste der maand Augustus, en toen die doorzoekende, vonden wij kort onder de oppervlakte in een luchtig Spinsel eene gave Pop, de andere Rups was onveranderd gestorven. Bij Fig. 5 is deze Pop afgebeeld. Fig. 5.

§. 4.

Tegen het einde der maand Mei des volgenden jaars, ontwikkelde zich uit onze Pop een Vrouwelijke Vlinder bij Fig. 6 op de Plaat afgebeeld, terwijl Fig. 7 de afbeelding voorstelt van een' Mannelijken Vlinder, naar een Exemplaar uit de rijke Verzameling Europesche Vlinders van den WelEdelen Heer A. J. D'AILLY, zijnde beide de Vlinders geteekend door den WelEdelen Gestrengen Heer Q. M. R. VER-HUELL te Rotterdam, waarvoor ook wij aan Hun Ed. onzen dank betuigen. Fig. 6.

Dat deze Vlinders zich maar éénmaal in het jaar vertoonen, lijdt geen twijfel.

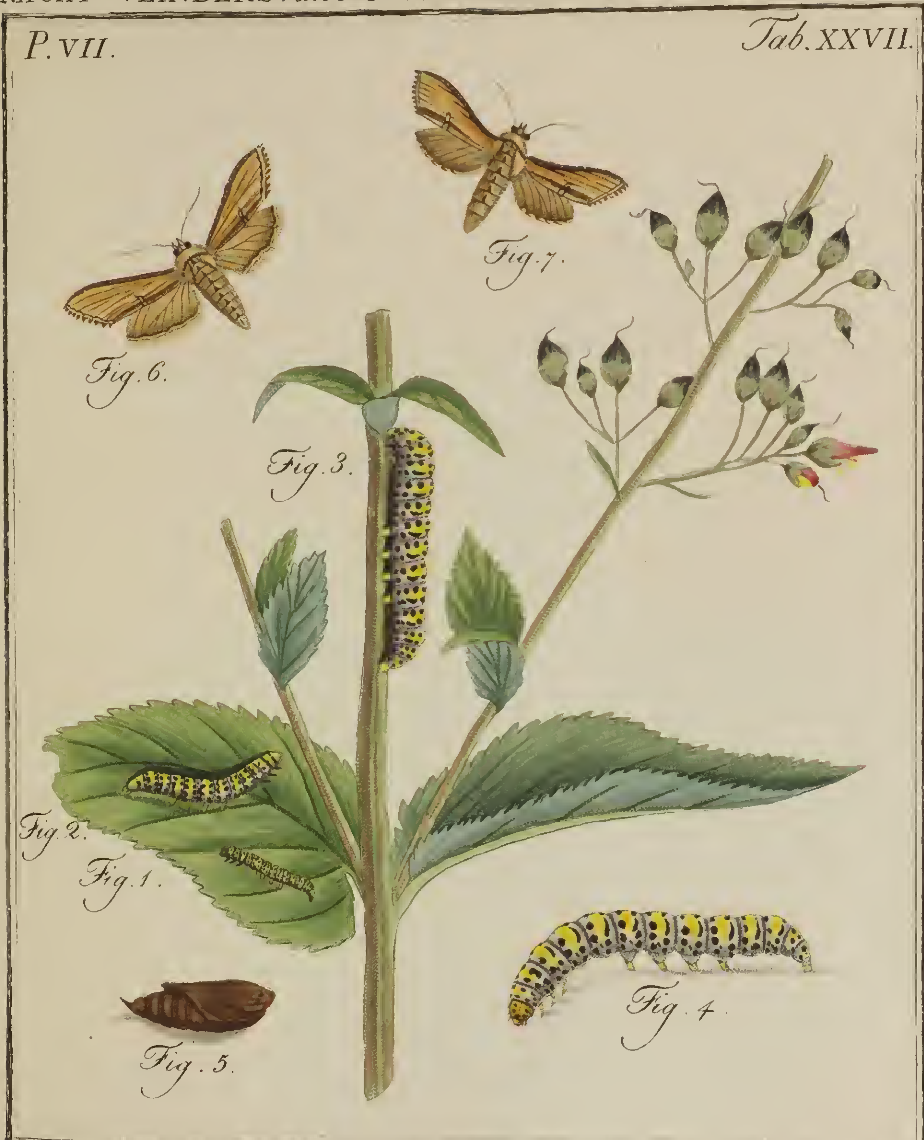
§. 5.

Alvorens deze Verhandeling te eindigen, willen wij nog met een enkel woord op de voornaamste punten van onderscheid wijzen, tusschen den tegenwoordigen Vlinder en de *Verbasci*, met welken hij in leefwijze en uitwendig aanzien in alle zijne standen, zoo veel overeenkomst aanbied.

Zoo is dan het onderscheid in de Rupsen zeer gering; die van de tegenwoordige soort, schijnen minder geel te zijn dan die van

de *Verbasci*, doch dit zal misschien bij den eenen meer dan bij den anderen het geval zijn; de beschrijving onzer tegenwoordige soort, zoo als die door TREITSCHKE naar wijlen CAPIEUX in Leipzig wordt gegeven, strookt niet in alle opzigten met onze bevinding, en een zelf goed geoefend oog zal zich zeer ligt tusschen de beide Rupsen kunnen bedriegen, ofschoon onze Rups een weinig dunner en langer en naar den kop iets spitser is dan de andere, hetgeen welligt met het geslacht der Vlinders in verband kan staan. Tusschen beide de Poppen is ook zeer weinig verschil, daar alleen het staarteinde van de tegenwoordige, iets langer schijnt te zijn. Aanmerkelijker is het onderscheid, groot echter ook de overeenkomst, tusschen de Vlinders zelven; behalve dat bij de *Scrophulariae* de vlammen minder duidelijk zijn, de grondkleur lichter en iets geelachtig is, en de geheele Vlinder iets kleiner en langer, zoo meenen wij als een mede kennelijk teeken te mogen opgeven, de minder lange kuif of dons op den kop, bij de *Verbasci* zoo ongemeen sterk, dat wij er in der tijd den Hollandschen naam voor dezen van ontleend hebben; voor onzen tegenwoordigen, nemen wij dien naar het voedsel der Rups, zoo als wij in het begin dezer verhandeling opgegeven hebben.

NACHT-VLINDERS *van't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ACHT-EN-TWINTIGSTE VERHANDELING.

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

HET RAVEN-VEERTJE.

P. VII. Tab. XXVIII.

§. 1.

Door de vriendelijke mededeeling van den WelEdelen Gestrengen Heer Q. M. R. VER-HUELL te Rotterdam, zijn wij weder in de gelegenheid aan de Liefhebbers aan te bieden de huishouding van een Vlindertje, dat zeker door zijne kleinheid wel dikwijls hunne aandacht zal ontgaan. Vroeger gaven wij de afbeeldingen van twee Vlindertjes, het eene genaamd het *Hopveertje*, en het andere het *Paauwenveertje*; het onderwerp van deze Verhandeling noemt de Heer VER-HUELL het *Ravenveertje*, hebbende Zijn WelEd. de volgende waarnemingen aan ons met de fraaije teekeningen gezonden, zoo als wij het een en ander hier bijvoegen.

§. 2.

Zij, die niet geheel en al met onverschilligheid de natuur gadeslaan, en met eenige belangstelling de oneindige verscheidenheid, die in al het geschapene heerscht, opmerken, bepalen zich doorgaans daarbij, zonder eenige pogingen aan te wenden, om de natuur der dingen te doorgronden en zooveel mogelijk te leeren kennen; voor zoodanigen zijn de kleinste voortbrengselen der natuur te nietig om hunne aandacht te boeijen. Wisten zij, om een enkel voorbeeld aan te halen,

 dat

dat een oogenschijnlijk bruin stukje hout op een boomblad, als bij toeval er op gevallen, een kunstig te zamen gesteld kokertje is, door eene Rups vervaardigd, die daarin alle gedaanteverwisselingen ondergaat, en eindelijk als Vlinder de lucht doorklieft, zij zouden van de waarheid overtuigd worden, dat er geen groot of klein bestaat dan bij vergelijking, en de grootheid van den Schepper in alles uitblinkt van de ontzaggelijke hemellichten die in het oneindige zweven, tot het kleinste wormpje dat zij de aandacht onwaardig achten. Het Insekt dat het onderwerp dezer Verhandeling uitmaakt, is om die reden niet alléén belangrijk, het is bovendien verwant aan eene Vlinderafdeeling nog niet in dit werk opgenomen, ik bedoel het *Genus Psyche* of *Zakkedragers*, afgeleid van de woning der Rups, die eenige overeenkomst met een zakje heeft, en waarvan ook eenige soorten in ons Vaderland voorkomen. Alhoewel dat Vlindergeslacht in levenswijze eenige overeenkomst met het onze heeft, in den staat van Rups, zoo behoort het evenwel niet tot het *Genus Psyche*, maar onder dat der *Tineae* of *Motten* gerangschikt te worden, daar het vrouwelijk geslacht der eersten steeds vleugelloos is.

De Latijnsche naam van onzen Vlinder is *Tinea Coracipennella*, van het *Genus Ornix* (OCHSENHEIMER), voorzeker afgeleid van zijne geheel zwarte kleur als die van eene Raafveder, waarom ik hem den naam van *Raven-Veertje* heb laten behouden.

§. 3.

Alhoewel het hoogst moeijelijk, zoo niet onmogelijk is de geheele huishouding van een in het verborgen levend Insekt na te gaan, zal ik trachten er zooveel van te zeggen als ik heb kunnen waarnemen. Wanneer de bladeren der Appel-, Peren-, Beuken- en mogelijk andere boomsoorten volgroeid zijn, ziet men er hier en daar kleine bruine ligchaampjes op gehecht, bij Fig. 1 op een stukje van een blad voorgesteld. Het is eigenlijk een kokertje, duidelijker bij Fig. 2 vergroot te onderkennen, de Rups welke daarin huist, steekt de kop en hare eerste ringen naar buiten, en kruipt door middel der drie paar voorpooten, hare woning mede voerende, voort, naar een ander gedeelte van het boomblad, wanneer zij het, voor zoover het onder de cirkelvormige opening bij Fig. 3, waarvan de randen vast op het blad kleven, tot op het onderste vlies verteerd heeft. Fig. 1. (b.)

Fig. 1. Fig. 2. Fig. 3. Fig. 1. (b.)

Het naar boven gerigte eind van het kokertje is niet gesloten, en kan door middel van drie puntige naar elkander gebogen kleppen geopend worden, bij Fig. 4. Welligt dient deze opening, behalve als doortogt voor den Vlinder, tot inlating van lucht en tevens voor de Rups, om zich van hare drekstoffen te ontdoen, want bij het openen

Fig. 4.

der

der kokers, is de binnenzijde geheel zuiver en als gepolijst. Het schijnt uit een stukje boomschors vervaardigd te zijn en te zamen gerold, met een uitstekend randje of naad verbonden, zoo als de afbeelding aantoont. Sommigen dezer kokertjes zijn vrij sterk behaard. Wanneer een kokertje van het blad genomen, bij de driekleppige opening zachtjes wordt toegeknepen, komt de Rups te voorschijn, en daarmede voorzigtig voortgaande, verlaat zij eindelijk hare woning geheel en al, en laat zich aan een draadje zakken.

§. 4.

De Rups bij Fig. 5 in hare natuurlijke grootte afgebeeld, geeft dadelijk blijken dat zij met geweld uit hare natuurstaat is gedreven; zij kromt de kop naar beneden, heen en weder zoekende, kruipt langzaam als eene Worm of Made voort, doch sterft eindelijk. De gedaante en sieraden der Rups zijn duidelijker te zien bij de vergroote afbeelding, Fig. 6; ofschoon de voorste pooten hier zigtbaar zijn voorgesteld, zoo zijn zij te kort, om buiten het ligchaam uit te steken, terwijl de vier paar buikpooten naauwelijks, als kleine knobbeltjes, te onderkennen zijn; zij heeft dan ook die ledematen niet noodig, daar zij zich alleen van hare voorpooten ter verplaatsing bedient.

Fig. 5.

Fig. 6.

§. 5.

Hoe de Rups in hare donkere kluis zich ontwikkelt, of zij van huid verwisselt als andere Rupsen, en wat dies meer zij, is onmogelijk waar te nemen; het eenige bewijs dat zij tot den staat van Pop is overgegaan, doorgaans in den loop van de maand Junij, bestaat daarin, dat de ronde opening, met een hecht Spinsel gesloten is.

Hoogst moeijelijk is het de taaije zelfstandigheid van het kokertje onder het Microskoop te openen, om de Pop er gaaf uit te nemen. Het moet door de werking van zeker vocht zijn, dat de Rups de stof waarvan zij hare woning vervaardigt, bijna onverbreekbaar, en tevens taai, als leder, weet te bereiden; is men eindelijk na veel geduld en inspanning, gelukkig er in geslaagt, blijkt het, dat de Rups zich heeft omgekeerd, alvorens tot Pop over te gaan, en de kop naar de driekleppige opening gewend heeft.

Deze Pop is bij Fig. 7 in natuurlijke grootte afgebeeld, en is zeer levendig van aard, met het vermogen zich te kunnen uitrekken, want nog in het kokertje zijnde, en de afgestroopte Rupsenhuid weggenomen, ziet men het staarteinde nu en dan, bij den rand der ronde opening om terstond weder geheel en al, in de schaduw te verdwijnen.

Fig. 7.

De gedaante der Pop is duidelijker, bij Fig. 8 te zien, de smalle vleugelscheden en die der sprieten, strekken zich tot aan het staarteinde uit, op den rug is zij bruin van kleur. Het staarteinde, bij Fig. 9

Fig. 8.

Fig. 9.

sterk vergroot, is opmerkingswaardig, niet spits toeloopende, of met hoeken voorzien, zoo als bij de meeste Poppen, maar tepelvormig, met zijdelings uitstekende punten, eene vorm welligt geschikt om als steunpunt te dienen tegen het Spinsel, waarmede de ronde opening gesloten is, wanneer de Pop zich uitstrekt, en met de verhevenheid in
Fig 10. de gedaante van eene kam, Fig. 10 met kracht, wanneer de Vlinder het Popvlies verbreekt om de driekleppige opening van een te buigen, die zich, zoodra de Vlinder er uit is, wederom sluit, daar men uiterlijk aan den koker niet kan ontwaren of er eene Pop, of wel het ledige hulzel in besloten is.

§. 6.

Het is niet te bepalen hoe lang onze Vlinder in het Popvlies besloten blijft, waarschijnlijk eenen betrekkelijk korten tijd, want tegen het einde van de maand Junij kwamen de Vlinders te voorschijn. Bij
Fig. 11. Fig. 11 in natuurlijke grootte, is eene Vrouwelijke voorgesteld, met
Fig. 12. de sprieten bijna tegen elkander naar voren uitgestrekt, terwijl Fig. 12 dien Vlinder, in eene vliegende houding voorstelt.

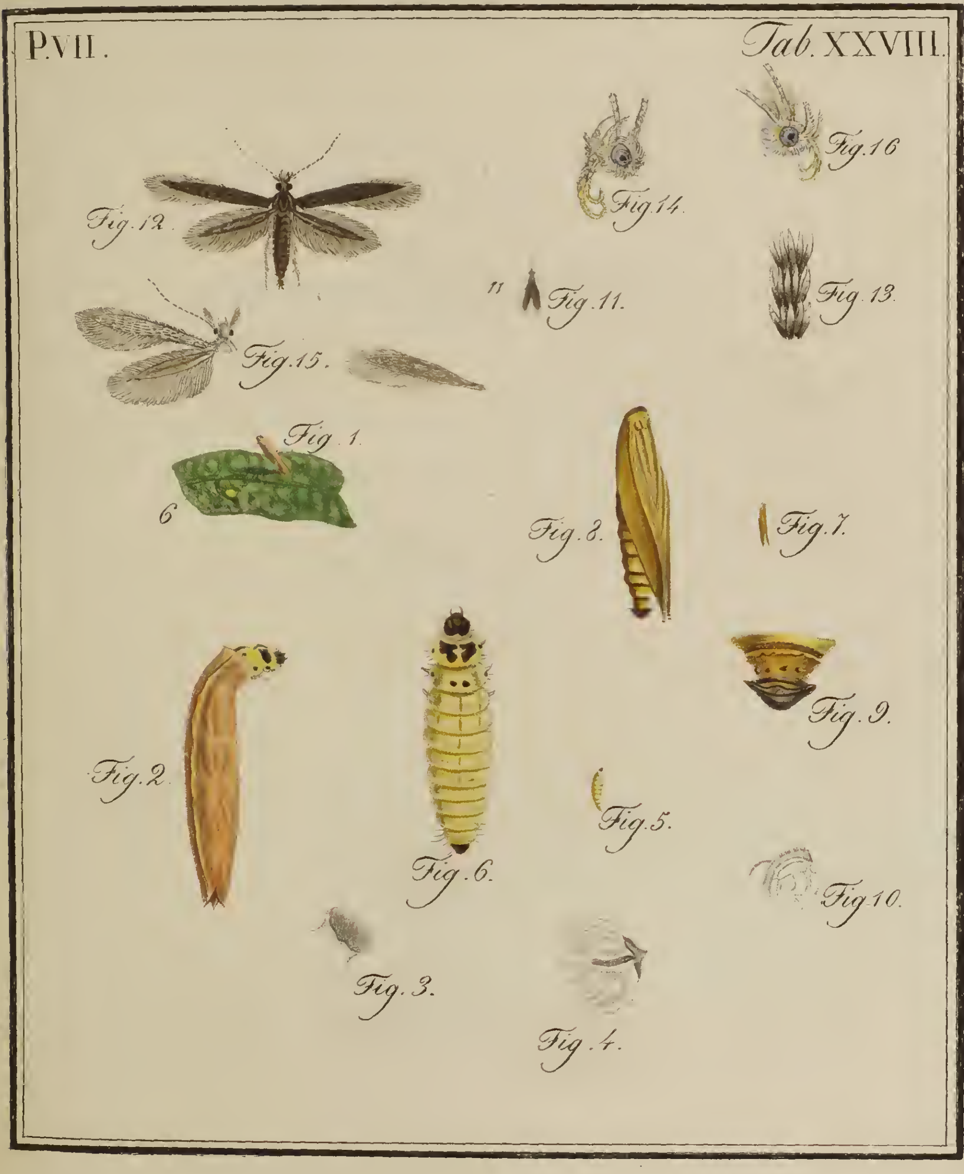
Het onderscheid der kunne is zeer duidelijk te onderkennen, zoo als
Fig. 15. bij Fig. 15 een boven- en ondervlerk van een' Mannelijken Vlinder aantoont; de bovenvleugel is zilver-wit met bruine spikkels, waardoor de Vlinder, in natuurlijke grootte, grijsachtig wit schijnt; sommige
Fig. 15. zijn donkerder dan de vergroote bovenvleugel bij Fig. 15, ook is de
Fig. 16. kop verschillend van die der Vrouwelijke Vlinders, bij Fig. 16. Het eerste lid der sprieten is met lange hairborstels versierd, de hairen om de oogen langer, terwijl de kleur der oogen dezelfde is. Zoo ook de vorm der sprieten, deze schijnen zwart en wit geleed te zijn,
Fig. 13. doch sterk vergroot, bij Fig. 13 bestaan die geledingen uit in elkan-
Fig. 14. der sluitende dorentjes, van boven wit en van onder bruin. Fig. 14 stelt de kop van een Wijfjes Vlinder, sterk vergroot voor, met de oogen, palpen, slurp en een gedeelte der sprieten.

§. 7.

Wat de voortteeling van ons Vlindertje aanbelangt is het waarschijnlijkste, dat het na de paring eijeren legt, en de jonge Rupsjes in de Lente uitkomen, zich dadelijk, even als die der zakkedragers (*Psyche*), kleine kokertjes vervaardigen, en die naarmate zij in grootte toenemen, uitbreiden. Ik kan zulks niet proefondervindelijk bewijzen, daar al de Vlindertjes, die ik in eene ruime doos bewaard heb, zonder te paren, zijn gestorven.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE

P.VII. *Tab.* XXVIII.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

NEGEN-EN-TWINTIGSTE VERHANDELING.

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE PROTEUS-VLINDER.

P. VII. Tab. XXIX.

§ 1.

In het begin der maand Julij 1848 ontving ik van een' mijner vrienden, de fraaije Rups die het onderwerp dezer Verhandeling zal uitmaken, en op de hier bijgevoegde Tab. XXIX, bij Fig. 1 en 2 is afgebeeld. Zijn Ed. had dezelve gevonden op een' Bremstruik (*Genista scoparia*), van welk kruid zij echter niets willende gebruiken, ik op de gedachte kwam, of welligt het eikenloof haar gewoon voedsel mogt zijn, daar de struik waarop dezelve gevonden was onder Eikenboomen groeide.

Tab. XXIX. Fig. 1 en 2.

§ 2

§ 2.

Alvorens zulks te kunnen onderzoeken, ontwaarde ik dat mijne Rups van een blaadje gewoon Riet, hetgeen toevallig in hare nabijheid lag en voor andere Rupsen bestemd was, tot hare voeding gebruik maakte; vervolgens eenig eikenloof bij haar in de flesch plaatsende, konde ik echter niet bemerken dat zij daarvan genuttigd had, naar gedachten ten gevolge van haren volwassen leeftijd, daar zij na verloop van twee dagen in de aarde kroop, om hare gedaanteverwisseling te ondergaan. Na verloop van veertien dagen doorzocht ik de aarde, en vond in dezelve eene gave Pop, bij Fig. 3 op de Plaat afgebeeld.

Fig. 3.

§ 3.

Ruim twee maanden verliepen er voor dat mijn verlangen bevredigd werd, te weten welke Vlinder uit deze Rups, die ik mij niet konde herinneren vroeger meer gezien te hebben, zoude te voorschijn komen, toen ik, in den beginne van de maand September, verblijd werd dat er een sierlijke Vlinder was uitgekomen, welke mij toen bleek te zijn de *Noctua (Hadena) Protea*, zijnde een bijzonder groot Wijfje, afgebeeld bij Fig. 6.

Fig. 6.

§ 4.

Van deze Vlindersoort, waarvan men eene beschrijving vindt bij BORKHAUSEN, *Europaeischen Schmetterlinge*, 4ter Theil, was ik nog in het bezit van een paar Exemplaren, vroeger alhier gevangen, waarvan

van het Wijfje afgebeeld is bij Fig. 4, en bij Fig. 5 het Mannetje, Fig. 4 en 5. verschillende in teekening en in kleur; dit verschil zal aanleiding gegeven hebben om dezen Vlinder te noemen *Proteus,* zijnde de naam van eene Heidensche Godheid, van wie de Fabelleer zegt, dat zij zich in onderscheidene gedaanten konde veranderen. (*)

§ 5.

Van de vroegere leefwijze der Rups, spijt het mij niets te kunnen mededeelen, daar ik die in volwassen leeftijd heb bekomen.

Het geslachts-onderscheid is aan het onderlijf te onderkennen; hebbende het Mannetje, even als het Wijfje, draadvormige Sprieten.

Dat deze Vlinder zich maar eenmaal in het jaar vertoont, lijdt geen twijfel.

§ 6.

Met dankbaarheid aan den geëerden zender, den Wel-Edelen Zeer Geleerden Heer H. C. VAN MEDENBACH DE ROOY, *Med. Doct. te Nijkerk op de Veluwe,* deelen wij het bovenstaande aan de Liefhebbers mede, en voegen hier nog bij dat het voedsel bestaat in Eikenbladen, en dat het verschil in kleur tusschen de Vlinders onderling

---

(*) Men zie deswegen het werkje: TRESSAN, *de Fabelleer vergeleken met de Geschiedenis*, bij de Uitgevers dezes uitgegeven.

zeer aanmerkelijk is; men treft dezelve aan met eene groenachtige tint, somtijds zelfs met groene vlekken, anderen die geheel het groen missen en bruin zijn. Dergelijke verscheidenheden vindt men in de uitmuntende verzameling van den Wel-Edelen Heer A. J. *d'*AILLY te *Amsterdam;* wij zouden echter niet vreemd zijn van de veronderstelling dat door den tijd het groen wel eenigzins zal verkleuren en alzoo lichter worden.

De naam van *Proteus* hebben wij gemeend maar voor dezen Vlinder te moeten behouden, even als die der Aglaja, Gamma en meer anderen.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

DERTIGSTE VERHANDELING.

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE TAPIJTMOT.

P. VII. Tab. XXX.

§. 1.

De Mot-Vlindertjes, wier Rupsen bontwerk, tapijten en laken vernielen, zijn reeds sedert eeuwen bekend en even zoo lang zijn er reeds middelen opgespoord en gebruikt, om die verwoestingen tegen te gaan. Daarom baart het eenige verwondering, dat eerst betrekkelijk laat de verschillende soorten onderscheiden zijn, maar nog meer dat hare natuurlijke geschiedenis nog heden niet dan onvolledig bekend is. Een voorbeeld daarvan levert ons de Mot-soort, die het onderwerp van deze onderzoeking uitmaakt en die door LINNAEUS *Tinea tapetiella* genoemd is, welken naam ik door *Tapijtmot* zal vertalen. Zoo verre mij bekend is, vindt men namelijk de huishouding van dit schadelijk Insect alleen beschreven bij REAUMUR en daarentegen, bij het stilzwijgen van alle andere schrijvers, slechts bij TREITSCHKE eene opgaaf van

de levenswijs, die duidelijk aantoont, dat hij de Rups nimmer heeft nagegaan en alleen bij analogie, door vergelijking van wat bij andere Bont-Motten plaats heeft, vermoed heeft wat hij voor onderzocht opgeeft of eene geheel andere larve gehad, die niet tot verandering is gekomen. Hetgeen tot deze vergissing aanleiding kan hebben gegeven, is dat *Tapetiella*, zoo als door mij is waargenomen, in gezelschap van andere huisjes-vervaardigende Mot-Rupsen leeft.

§ 2.

Wat deze soort bijzonder van de overigen onderscheidt, is, dat zij geen kokertje bereidt, dat boven en onder gesloten en alleen aan de beide einden geopend en daarbij door de Rups vervoerbaar is, (zoo als TREITSCHKE verkeerdelijk opgeeft in het 9de deel van zijn werk over de Europesche Vlinders, pag. 22) maar alleen eene soort van dak of halve goot vervaardigt, waaronder zij leeft en dat vastgehecht blijft op de stof, waarin zij zich ophoudt. De Rupsen, die REAUMUR heeft waargenomen, leefden in het rode laken, waarmede eene oude reiskales was bekleed; de mijne in de vederen van een' ouden en slecht opgezetten vogel. Zijne beschrijving en de afbeeldingen op de 20ste plaat van het 3de deel der Mémoires, lieten mij geen twijfel over omtrent de identiteit der soort.

§ 3.

Tab. XXX. Fig. 1, 2, 3.

De Rups is gemiddeld drie lijnen lang, zie Tab. XXX. Fig. 1. nat. grootte en Fig. 2 en 3 vergroot, en heeft over het geheele ligchaam, behalve den kop en twee plaatjes op het halsschild, die bleekgele kleur, die bijzonder eigen is aan alle larven, die in hout, tusschen de huidjes der bladeren of in uitwassen van planten leven en welke alleen aan gemis van den invloed des lichts kan worden toegeschreven. De kop daarentegen is bruin en hoornachtig, terwijl op het halsschild of liever de eerste geleding des ligchaams, twee lichtbruin gekleurde vlakken aanwezig zijn; ook zijn zoowel de enkelvoudige haakjes der 6 voorpooten, als de haakkransjes der buik- en staartpooten, te zamen 10 in getal, bruin. Het scheen mij bij herhaalde beschouwing toe, dat aan iedere zijde van den kop, zich slechts een enkel oog bevond, terwijl toch gewoonlijk de Rupsen twaalf oogen hebben; dan misschien zijn de oogen bij deze soort zoo klein en digt bijeen staande, dat ik door den schijn

schijn misleid ben geworden. Het onderzoek daaromtrent is moeijelijk, dewijl de kop bijzonder plat is en dus op den zijkant staande, onder het microscoop moet gebragt worden. De haren, die op kop en lijf verspreid staan, zijn allen eenvoudig doorschijnend wit, doch die om en op de zes voorpooten geplaatst zijn, zwart en wit geringeld.

REAUMUR zag het scharlakenkleurige voedsel door de huid heen schijnen; bij mijne Rupsen was niets dergelijks te zien. Zij leefden onder de vederen tusschen de kleine donsveertjes, die zij ook tot voedsel gebruikten en hadden van de afgeknaagde vedertjes en van hunne drekstoffen lange kanalen vervaardigd, die inwendig met witte zijde waren gevoerd; de onderzijde van deze woning was niets anders dan de huid van den vogel.

§ 4

In Mei vervaardigden eenigen, die ik in eene doos gedaan had, spinseltjes uit zijde, gemengd met drooge drekstoffen, van vorm als Fig. 4 voorstelt en die aan beide zijden gesloten waren; de Rupsen, die ik op den vogel gelaten had, sloten slechts hunne gewone kokers met zijde af. In die zelfde maand veranderden zij in Popjes van eene bruingele kleur afgebeeld bij Fig. 5 in natuurlijke grootte, bij Fig. 6 vergroot. Deze Popjes waren zeer levendig als ik de spinseltjes opende; zij hebben zeer lange sprietkokers, die ver over de scheden der vleugels uitsteken, aan het eind van het achterlijf twee donkerbruine haakjes, om het poppenvlies bij het uitkomen terug te houden, eenige fijne haartjes en op den rug der geledingen van het achterlijf reijen kleine stompe kegeltjes, die naar den buik toe in grootte afnemen. Dit is voorgesteld bij Fig. 7, waar men ook bij *a* een putje ziet, dat ik voor de gesloten en vergroeide anus van de Rups houde.

Fig. 4.

Fig. 5, 6.

Fig. 7.

§ 5.

Het is in het laatst van Mei of het begin van Junij, dat de motjes uitkomen, die, voor zij vliegen, een drop kalkwit zuiveringsvocht laten vallen. Hieraan herkende ik hunne aanwezigheid in den opgezetten vogel, daar het mij verwonderde op de donkerbruine vederen dagelijks een paar witte vlakjes te zien te voorschijn komen, tot bij nader onderzoek de ledige poppenhulsels zich opdeden, te gelijk met een paar zoo even uitgekomen Vlindertjes. Ik liet den vogel staan en had het

 vol-

volgende jaar een overvloed van Rupsen. Het motje heeft, zoo als al die van het geslacht *Tinea*, der nieuwste Systematici, met name *Zeller*, een' zeer wolligen kop en korte ruwe voelertjes, met borstelharen boven op het eind van het tweede lid. De kop is wit behaard, de sprieten graauw, geringeld, zeer lang; het halsrandje is geelachtig wit, het overige van het borststuk paarsachtig zwart, van welke kleur ook het eerste derde gedeelte der vleugels is. Kleur en gedaante zijn overigens gemakkelijk herkenbaar uit de afbeeldingen, die ik bij Fig. 8 van een zittend motje in natuurlijke grootte en bij Fig. 9 van een vliegend vergroot op de nevensgaande Plaat geef.

Fig. 8. Fig. 6.

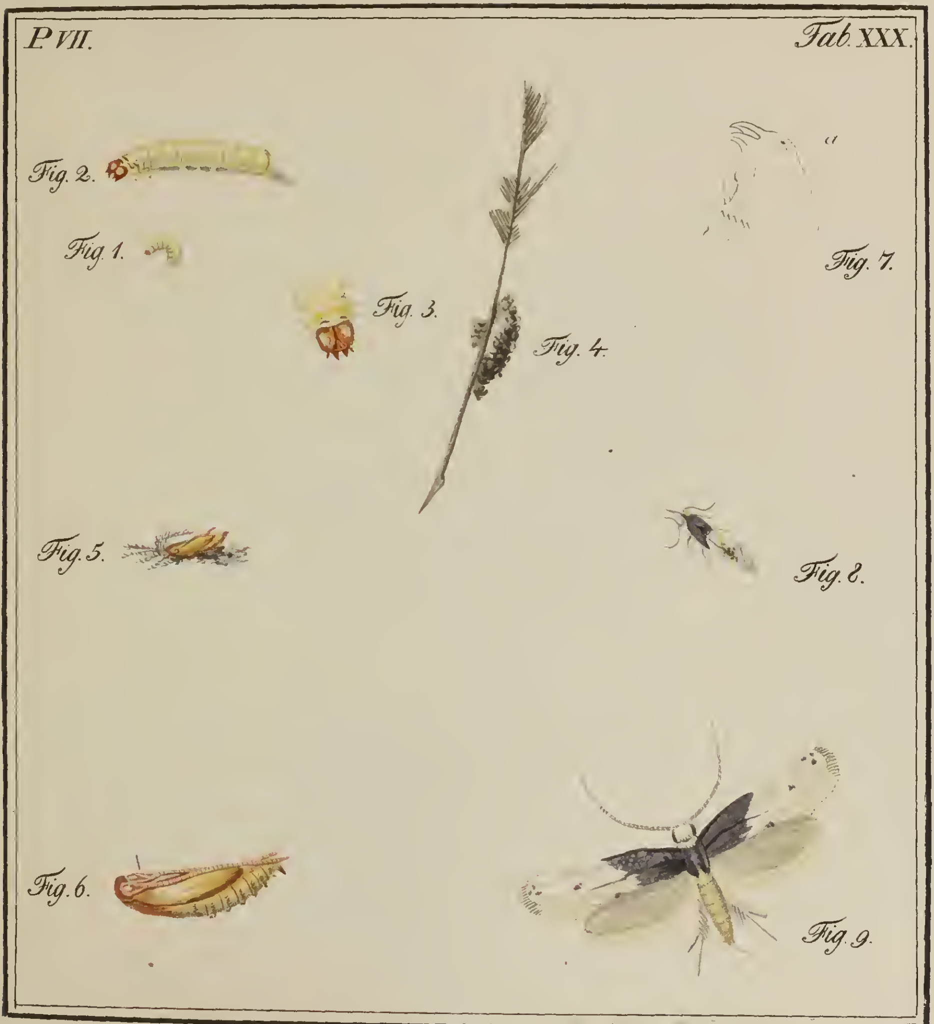
§ 6.

Volgens REAUMUR zijn de eijeren, die ik niet heb kunnen magtig worden, wit en rond en gelijk aan die van andere mot-soorten. Uit deze eijeren komen in Julij de Rupsjes, die in Mei van het volgende jaar weder in motjes veranderen; er bestaat dus jaarlijks slechts eene generatie.

§ 7.

Uit de opgaven van verschillende Schrijvers omtrent dit, in gevleugelden toestand gemakkelijk te herkennen diertje, blijkt dat het door geheel Europa voorkomt en nergens bijzonder zeldzaam is.

Bij het uitgeven van deze Tab. XXX en de hierbij gevoegde verklaring, hebben wij niets te voegen, dan dat wij het een en ander ontvingen van den WEd. Heer Mr. SNELLEN VAN VOLLENHOVEN te 's Hage, die ook de goedheid had ons de afbeelding en beschrijving te zenden van de volgende Tab. XXXI. Met dankerkentenis voor het tegenwoordige voorwerp, hopen wij ook, in dien zelfden zin, van het volgende gebruik te maken, en bevelen ons verder in zijn WEd. goedgunstig aandenken, als ook in dat van andere Liefhebbers bij het ontdekken van nog niet door ons afgebeelde Vlinders.

P. VII.
Tab. XXX.
Fig. 2.
Fig. 1.
Fig. 3.
Fig. 4.
Fig. 7.
Fig. 5.
Fig. 8.
Fig. 6.
Fig. 9.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

EEN-EN-DERTIGSTE VERHANDELING.

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE PEPERWORTEL-RUPS.

P. VII. Tab. XXXI.

§. 1.

Tweemaal in het jaar, namelijk eerst in Junij en Julij, daarna weder in September en October vindt men dikwijls de peperwortelbladen geheel opgevreten door Rupsen, waarvan er eene op bijgaande plaat is voorgesteld, en die wij derhalve de *Peperwortel-Rups* zullen noemen. Behalve deze spijs gebruiken die Rupsen ook nog allerlei soorten van

 kool,

kool, alsmede wilde kool en mostaart of herk tot haar voedsel. In het Latijn zijn zij bij alle Schrijvers onder den naam van *Pyralis* (Botys) *forficalis* bekend.

§ 2.

Het Rupsje is log en traag van bewegingen, daarbij even als het Vlindertje eigenlijk een Nacht-Insekt en houdt zich derhalve over dag meestal aan de onderzijde der bladeren verscholen. Het heeft een licht-bruinen kop en een geelachtig groen ligchaam, waarop donkergroene langsſtrepen, witte vlekjes op de verschillende geledingen en eenige weinige grijze haren. Aan de borst staan de gewone zes hoornachtige pootjes, onder het lijf acht en aan de staart twee vleesachtige pootjes met een' krans van haakjes. Zie op Tab. XXXI. fig. 1.

Tab. XXXI. Fig. 1.

§ 3.

Wanneer de Rupsen volwassen zijn, laten zij zich van de planten afvallen en spinnen van zandkorreltjes een eirond bolletje, op de plaat bij Fig. 2 voorgesteld. Die zich in September of October inspinnen, blijven tot April in hare Rupsenhuid en veranderen dan eerst in een licht bruin Popje; die des zomers veranderen zijn waarschijnlijk binnen veertien dagen Pop.

Fig. 2.

§. 4.

§ 4.

In Mei komt het Vlindertje van de eerste of winter-generatie te voorschijn; in Augustus dat der tweede of zomer-generatie. Het zijn diertjes, die alleen des avonds en des nachts rondvliegen en des daags in allerlei schuilhoeken verborgen zitten. Zij zuigen begeerig het honigsap van verschillende bloemsoorten op.

De kop met den rug en de voorvleugels zijn geelachtig okkernoot- of oker-bruin, bij sommige voorwerpen ook wel goudglanzend. Het achterlijf en de pooten met de achtervleugels glanzig wit, met een lichten tint van geel.

Op de voorvleugels loopen twee breedere en eenige minder duidelijke roestkleurige strepen van de vleugelspits scheef naar den binnenrand; bovendien vindt men op het midden der vleugels eene donkere figuur, waarin een wit rond vlekje; vergelijk hiermede de voorstelling op de plaat, waarop bij Fig. 3 een zittend of rustend wijfje en bij Fig. 4 een vliegend mannetje afgebeeld zijn. Het laatste onderscheidt zich zoowel door meerdere slankheid, als door de pluimpjes van het achterlijf.

Fig. 3.
Fig. 4.

§ 5.

De *Peperwortel-Rups* schijnt door geheel Europa voor te komen en nergens onder de zeldzame Insekten te behooren.

Van de familie der Lichtmotten, het oude geslacht *Pyralis* van LINNAEUS, zijn als inboorlingen van ons vaderland bekend de volgende soorten, hier opgegeven onder de geslachtsverdeelingen van TREITSCHKE, volgens het beroemde werk door OCHSENHEIMER begonnen en door hem voltooid. — *Herminia:* cribralis, derivalis, tentaculalis, barbalis en tarsiplumalis. *Hypena:* proboscidalis, crassalis, rostralis. *Pyralis:* pinguinalis en angustalis. *Scopula:* dentalis, prunalis, sticticalis, olivalis, aeralis en margaritalis. *Botys:* Sambucalis, verbascalis, ferrugalis, verticalis, urticalis, hybridalis, forficalis en sericealis. *Nymphula:* lemnalis, stratiotalis, nymphaealis en potamogalis. *Asopia:* farinalis, glaucinalis en fimbrialis. *Choreutes:* incisalis, parialis en alternalis. *Pyrausta:* purpuralis, punicealis, ostrinalis en cespitalis. *Hercyna:* strigulalis en palliolalis.

Van deze 40 soorten zijn in dit werk beschreven en afgebeeld: proboscidalis, pinguinalis, sambucalis, verticalis, urticalis, lemnalis, parialis en nu forficalis. Er blijven dus nog 32 ter behandeling over. Wij wenschen dat de opgaaf van hetgeen alleen in deze kleine familie nog na te speuren valt, den lust tot algemeen onderzoek zal aanwakkeren, opdat grootere ijver en meerdere volharding ook den sleutel der in de natuurlijke geschiedenis der Vlinders nog verborgene geheimen, eenmaal zal weten te ontwringen.

NACHT-VLINDER van 't tweede Gezin der **EERSTE BENDE.**

P. VII. *Tab. XXXI.*

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

TWEE-EN-DERTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der TWEEDE BENDE.

DE KORTZUIGER.

P. VII. Tab. XXXII.

§. 1.

Vele Liefhebbers en Verzamelaars van Insekten, zullen met mij ondervonden hebben, dat men dikwijls jaren achter elkander naar een of ander voorwerp te vergeefs zoekt, en het toeval dikwijls het verlangen naar deszelfs bezit bevredigd. Dit nu was ook het geval met de Rups, benevens derzelver verandering in Pop en Vlinder, waarvan ik thans hetgeen er mij wetenswaardig van bekend is, zal mededeelen.

§ 2.

Het was op den 23sten Mei dat een mijner vrienden, bij gelegenheid dat ZijnEd. bezig was de ranken van Aardbeziënplanten af te trekken, toevallig deze Rups vond, en de goedheid had mij dezelve ten geschenke te geven. Daar deze Rups mij onbekend was, sloeg ik het werk van RÖSEL, Natuurlijke Historie der Insekten eens op, en vond aldaar in het 1e. Deel, 2e Stuk, Tab. 9 van de derde klasse der Nachtvlinders, eene Rups afgebeeld en beschreven, die met de mijne veel overeenkomst had, en waaruit ZijnEd. de Vlinder heeft verkregen, beschreven bij LINNEUS, 1e. Deel, 2e. Stuk en genaamd *Geom: Elinguaria.* Wel vermoedende dat de Aardbeziënbladen hun gewoon voedsel niet was, had zij daarvan uit gebrek iets genuttigd, doch daar de Heer RÖSEL zijne Rups op eenen Perenboom gevonden had, en er in de nabijheid der plaats waar mijne Rups gevonden was, Perenboomen stonden, diende ik ook derzelve bladen aan mijne onbekende gast voor, en zag met genoegen dat zij er dadelijk gebruik van maakte.

Daar het mij toescheen dat deze Rups haren vollen wasdom bereikt had, heb ik dezelve dadelijk afgebeeld, zie Tab. XXXII, Fig. 1, in de houding waarin zij zich op dat oogenblik bevond, daar zij in rustende stand, zich meestal met hare stompe achterpoten vastklemmende, het ligchaam even als een takje regtuitsteekt.

Tab. XXXII. Fig. 1.

Slechts vier dagen bleef mijne Rups haar voedsel gebruiken, begon toen hare frissche kleur te verliezen en eenigzins ineen te krimpen.

§ 3.

Nadat deze Rups op die wijze eenen geheelen dag onbewegelijk was blijven zitten, ontdekte ik vervolgens dat zij zich tusschen eenige bladen van haar voedsel in een fijn doch weinig beduidend weefsel had ingesponnen.

Na

Na verloop van vijf dagen de bladen voorzigtig van elkander scheidende, verblijdde ik mij eene gave Pop te vinden, afgebeeld bij Fig 2. Fig. 2.

§ 4

Ruim eene maand duurde het, nadat de Rups in Pop veranderd was, en wel op den vijfden Julij, eer de Vlinder geboren werdt, zijnde dezelve van het mannelijke geslacht, in eene rustende houding afgebeeld Fig. 3. bij Fig. 3 terwijl de afbeelding bij Fig. 4 is gemaakt naar eenen Vlin- Fig. 4. der van het vrouwelijke geslacht, uit mijne verzameling.

Het onderscheid der kunne is hoofdzakelijk kenbaar aan het achterlijf, dat bij het vrouwelijke geslacht dikker is, dan bij dat van het mannelijke, ook heeft dit laatste gekamde sprieten, en het eerste draadvormige.

Uit de afbeelding der bij mij uitgekomene Vlinder, blijkt het nu duidelijk, dat mijne Rups dezelfde was als die bij RÖSEL afgebeeld is, en wel de *Crocalles Elinguaria.*

In de ommestreken van Harderwijk heb ik dezen Vlinder enkele malen gevangen, doch de Rups was mij vroeger nimmer te voren gekomen. Het was mij alzoo aangenaam nu in de gelegenheid te zijn gestelt, de huishouding van dezen, in ons Vaderland, zeldzame Vlinder, te kunnen mededeelen.

Ten laatste moet ik nog aanmerken, dat het hoogstwaarschijnlijk is, dat de Vlinder zich maar eenmaal 's jaars vertoond, en de Rups overwinterd.

De Wel-Edele Zeer Geleerde Heer H. C. VAN MEDENBACH DE ROOIJ, Med. Doct. te *Nykerk op de Veluwe*, had de goedheid ons de teekenin-

gen benevens de hierbij gevoegde Verklaring, betreffende de *Elinguaria*, te doen geworden, waarbij wij niets te voegen hebben, dan Zijn W.Ed. daarvoor vriendelijk dank te zeggen, en dat wij de Vlinder noemen: *De Kortzuiger*, zooveel doenlijk overeenkomende met de Latijnsche benaming.

Ten slotte zullen wij hier nog laten volgen eenige Aanteekeningen, betreffende deze Vlinder, ons medegedeeld door den WelEd. Gestrengen Heer Mr. H. W. DE GRAAF, te *Leyden*.

De *Elinguaria* Rups leeft in Zuid-Holland in de Duinstreken, op de *Hippophae Rhamnoides*. In de eerste dagen van Mei 1849, verzamelden wij een tiental Rupsen dier soort, in de Duinen bij *Wassenaar*. De meeste zaten op genoemde plant, slechts eene enkele op *Salix repens*, zij waren toen in hun voorlaatste vel. De kleur der Rupsen is, in het laatste vel zeer uiteenloopende, van geelachtig met donkere bruine teekening, tot zwart bruin, ook vindt men op sommige dezer donkere individu's eene groenachtige bestuiving op eenige deelen van het ligchaam, zoodat zij het aanzien hebben van een takje met mosch begroeit. Bij gebrek aan het oorspronkelijke voedsel, voedde-den wij de Rupsen met lijsterbessen-bladen. Zij kregen allen hare volle wasdom. Sommige kropen in de aarde, anderen sponnen zich op hare oppervlakte in, onder eenige dorren bladeren. De Rups verpopt binnen zes dagen. De Vlinder verschijnt half Julij. De Eijeren zijn plat, vierkant, aan de einden eenigzins afgerond, dof groen van kleur, eenigzins wit bestoven. In het voorjaar van 1850 vonden wij op dezelfde plaats slechts enkele Rupsen. Deze soort schijnt hier niet zeer gemeen te zijn. Wij hadden haar althans vroeger in de omstreken van *Leyden* nooit aangetroffen. Een enkel Wijfje vingen wij in Augustus 1837, bij het dorp *Leersum*, tegen een lindenboom.

NACHT-VLINDERS van't Tweede Gezin der TWEEDE BENDE.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

DRIE-EN-DERTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE VOLGELING.

P. VII. Tab. XXXIII.

§. 1.

Het geslacht *Triphaena*, schoon bijna alle soorten, welke het bevat, ook in ons Vaderland voorkomen, heeft in dit werk, buiten de door den Heer VER-HUELL in het VI. Deel beschrevene *Pronuba* en *Innuba*, geene vertegenwoordigers. Het is mij daarom zeer aangenaam er eene andere soort bij te kunnen voegen, die, hoewel niet onder de zeldzaamheden behoorende, echter in haren eersten toestand minder bekend is. Het is de soort, welke FABRICIUS *Orbona* en HUBNER *Comes* noemt; welke laatste naam TREITSCHKE, schoon zijne diagnose met de

 Fa-

Fabriciaansche overeenstemt, aannam. Met BOISDUVAL, Ind. n°. 761. geloof ik, dat de naam van FABRICIUS moet worden behouden. Als Hollandsche benaming stel ik die van *de Volgeling* voor.

§ 2.

Den 28 April 1849 vond ik, in de duinen bij *Wassenaar*, in eene struik van *Salix repens*, tegen een der middelste stengels, digt aan den grond, de Rups van welke men op Tab. XXXIII, fig. 1. eene naauwkeurige afbeelding ziet. Ik voedde haar vervolgens, daar deze *Salix*-soort niet om Leiden groeit, met gewone wilgenbladeren. Zij vrat veel op eens en zeer gulzig, vooral gedurende de duisternis, want des daags zat zij, in den regel, stil, en verborg zich zooveel mogelijk, zonder daartoe evenwel, als andere aanverwante soorten in de aarde te kruipen. De Rups eenmaal aan het loopen zijnde, is zeer levendig in hare bewegingen, laat zich echter aangeraakt wordende, ineengerold op den grond vallen, en blijft dan een' geruimen tijd in die houding leggen. Op den 4 Mei had zij de lengte, in fig. 1ᵃ. aangegeven, bereikt, en was naar dezelfde evenredigheid in omvang toegenomen. De kleur was toen bleeker en de teekening minder scherp. Zij kroop den 5 Mei ter verandering in de aarde. Ik heb toen verzuimd eene beschrijving der Rups te maken, doch kan dit nu herstellen, daar wij later deze Rupsensoort meermalen na de overwintering, vroeg in het voorjaar, onder dorre berken- en eikenbladeren, in de omstreken van *Wassenaar*, gevonden hebben.

Tab. XXXIII. Fig. 1.

Fig. 1a.

Het ligchaam is roodachtig geel-graauw; de 1e ring en staartklep bruinzwart;

zwart; midden over den rug, op de 3 eerste ringen, een wit streepje, hetwelk vervolgens verdwijnt. Op de 2 voorlaatste ringen, aan weêrszijde van den rug, een zwart, uitwendig wit ingevat driehoekje, waarvan dikwijls ook nog op de voorgaande ringen eenig spoor te vinden is, doch hetwelk meer naar voren geheel en al verdwijnt. De witte invatting blijft aanwezig en zet zich als eene afgebrokene langslijn tot aan den kop voort. Boven de pooten loopt een breede geele, eenigzins in 't roode overgaande zijband, van boven met eene fijne bruine begrenzing; buikpooten zwart gespikkeld, kop middelmatig, glanzend, lichtbruin, met de 2 gewone half-maanvormige langstreepjes.

Na de laatste vervelling was de kleur en teekening dezelfde. Stigmata op een donker schaduwvlekje. Zijband met zwarte stipjes bezaaid, en 2 dergelijke puntjes boven iederen buikpoot. Van de bruine schuinsche dwarsstreep boven ieder stigma, waarvan TREITSCHKE spreekt, zag ik niets. Genoemde Schrijver merkt ook aan dat de Rupsen zeer varieeren. Men zal het daaruit kunnen verklaren dat onze, fig. 1 afgebeelde Rups, die zeer donker van kleur was, niet in alles met de beschrevene overeenkomt. Fig. 1.

Behalve met het reeds genoemde voedsel, kweekten wij de Rupsen ook met Sleutelbloembladeren, *Primula veris* en Kleefkruid, *Galium aperine*, doch vooral met Paardensalade. Gewoonlijk verpopten zij in de eerste helft van Mei.

§ 3.

De eerste Rups, welke den 5den Mei in de aarde kroop, was,

toen

toen ik er den 19[den] daaraanvolgende naar zag, in een vrij ineengedrongene, glanzende, donker kastanje-bruine Pop veranderd, welke in de insnijdingen zwartachtig gekleurd was, hoedanige men in Fig. 2 ziet afgebeeld.

Fig. 2.

§ 4.

De Vlinder kwam den 2 Julij daaraanvolgende, des namiddags, uit het popvlies te voorschijn. Uit de Rups welker beschrijving ik gaf en die den 16 Mei zich ter verandering begaf, zag ik den Vlinder, 1 Julij daaropvolgende, te voorschijn komen. Naauw is hij volkomen ontwikkeld, of hij zoekt zich zoo veel mogelijk te verbergen. Even als vroeger de Rups, schuwt nu de Vlinder het daglicht. In de natuur ziet men hem dan ook nooit des daags, ten ware hij gestoord worde, in beweging. Meermalen klopte ik hem uit digte heggen of struiken. Hij blijft dan of onbewegelijk liggen, of tracht zich door de vlugt te redden; maar men kan het aan het vliegen, dat niet lang aanhoudt, en gedurende hetwelk de Vlinder zich gewoonlijk tegen eenig voorwerp aanstoot, gemakkelijk bespeuren, dat hij bij het daglicht niet zien kan. Nu en dan vindt men hem in de huizen.

De ware vliegtijd dezer soort is Julij. Men vindt ze nog in Augustus, zelfs tot in September. De eijeren zijn mij onbekend gebleven.

Gaan wij nu tot de nadere beschouwing van het volkomen Insekt over.

§ 5.

§. 5.

Triph. Orbona heeft de meeste overeenkomst met de *Subsequa W. V.* Hij is daarvan echter gemakkelijk te onderscheiden, door het gemis van het zwarte vlekje aan den voorrand der bovenvleugels, kort voor de vleugelpunt, hetwelk *Subsequa* met *Pronuba* gemeen heeft.

Orbona komt in zeer vele afwijkingen voor. Ik heb een 20-tal voorwerpen voor mij, welke onderling zeer verschillen. Men kan echter duidelijk zien, dat het alle verscheidenheden zijn van een en dezelfde type, welke door eene serie van overgangen van de bijna teekenlooze var. *a.* tot de sterk geteekende var *c.* overgaan. Ook de grondkleur wisselt van bruin- tot aschachtig-olijfkleur. Schoon enkele individu's meer in 't roode overgaan, heb ik echter onder al mijne voorwerpen, zoo gekweekte als gevangene, geene welke met var. *a.*, die in Duitschland de gewone schijnt te zijn, overeenkomt.

Bovenvl. geel-bruin, teekening onduidelijk. *N. Orbona*, FAB. Ent. Syst. III., 2. 57. 158. — *Triph. Comes*, TREITS. V. 1. 254.

Var. *b.* Bovenvl. graauw olijfkleur met zwakke rosetint, teekening onduidelijk. *Adsequa*, DAHL. bij TR. l.l. p. 256.

Var. *c.* Bovenvl. graauw olijfkleur, sterk geteekend. *Prosequa*, OCHS. IV. 69. — TR. l.l. p. 256.

Var. *d.* Bovenvl. graauw olijfkleur, teekening minder duidelijk. Ondervl. zonder zwarte maanvlek. *Pronubina*, DE GRAAF. De kleine *Proserpine*, L'ADMIRAL pl. 27. verand. 54. — TR. l.l. p. 257.

Ik

Ik zal var. *c*. eerst beschrijven, omdat de teekening daar het meest volkomen is. Var. *c*. Palpen, kop en thorax kleur der bovenvl. In den lichteren voorrand dier vl. drie witte vlekjes, waaruit de dwarsbanden ontspringen. Deze zijn alle aan weêrszijden bruin ingevat. De 1e. half, de 2e. maakt twee bogten, welker holle zijden naar de basis gekeerd zijn; de 3e. maakt in 't midden een bogt naar den achterrand en is uitwendig, vooral op de onderste vleugelhelft, door zwarte puntjes begrensd. Gewone vlekken (napvlek ontbreekt) geel geringd; de niervlek, vooral van onderen, donkerder dan de grondkleur. Eene donkere schaduwband loopt dwars door den vl. over de niervlek heen en gaat langzamerhand in de grondkleur over, waardoor het middenveld zich donkerder vertoond. Gewaterde band aan de binnenzijde, vooral aan den vl. voorrand, roodbruin begrensd. Voor de roodachtige fijne franje-lijn, is een rei driehoekige puntjes geplaatst. Franjen vl. kleur.

Ondervl. oranjegeel. Een halfmaanvormige vlek op de dwarsader der vlakte-(discoidaal) cel, en een, naar boven breeder uitloopende, zich in den koper-glanzende voorrand verliezende randband, zwart. Eene fijne lichtere lijn voor de franjen.

Onderzijde. Lijf, voor- en buitenrand der bovenvl. rood koperkleurig; binnenrand geel koper glanzend, middenveld zwart met lichtere aderen, van de basis tot aan de doorschijnende niervlek, met gele schubharen bedekt. Buitenste dwarsband aan den voorrand zigtbaar. *Ondervl.* hooggeel, voorrand rood koperkleurig, zwart bestoven; celdwarsader zwart. Van de basis der vl. afgerekend is er vóór den randband een zwarte streep aanwezig, welke aan den voorrand begint en zich tot over de vl. helft als eene puntrei op de aderen voortzet. Deze

var.

var. in fig. 5 aan de bovenzijde en in fig. 6 aan de onderzijde te zien, Fig. 5 en 6.
kwam uit een onzer gekweekte Rupsen.

Var. *a.* Begin der dwarsbanden aan den voorrand flaauw zigtbaar. De beide eersten ontbreken, de 3^e^. is onduidelijk en van de invatting zijn alleen de puntjes op de onderste vl. helft duidelijk te zien. Gewone vlekken door een' witten, donker begrensden ring omgeven. Gewaterde band smal bruin begrensd, zonder verbreeding aan den voorrand. Op de onderzijde ontbreekt de zwarte streep voor den randband der ondervl. Deze var. is in Fig. 4 afgebeeld naar een inlandsch stuk, uit Fig. 4. de Collectie HAVELAAR, op 's Rijks Mus. van Natuurl. Hist. te Leiden.

Var. *b.* Aanvang der dwarsbanden aan den voorrand duidelijk, als witte roodbruin ingevatte vlekjes. Alleen de 3^e^. band is te zien. Niervlek eenkleurig. Gewaterde band aan de binnenzijde alleen door de eenigzins donkerder grondkleur begrensd, welke aan den voorrand meer in 't roodbruin overgaat.

Dwarsader der vlaktecel aan de onderzijde der ondervl. geel. Zwarte streep voor den buitenrand ontbreekt. Fig. 3, welke deze var. voor- Fig. 3. stelt, is vervaardigd naar het individu, hetwelk uit de in Fig. 1 afge- Fig. 1. beelde Rups is voortgekomen.

Var. *d.* Aan den voorrand het gewone begin der dwarsbanden. Van de beide eersten is alleen van de buitenste invatting der tweede eenig spoor. De 3^e^. dwarsband flaauw, buitenste invatting op de onderste

vl.

vl. helft zeer duidelijk. Op de ondervl. ontbreekt de half-maanvormige vlek *geheel;* randband bleeker zwart, geel bestoven. Onderzijde als var. *b*. Deze var. is uit een onzer gekweekte Rupsen. Wegens de gelijkenis op *Pronuba*, noemde ik haar *Pronubina*.

Nevensgaande Plaat is door den Heer A. J. WENDEL geteekend. Mijn vriend Dr. J. A. HERKLOTS, heeft wel de goedheid willen hebben, daarover het noodige toezigt te houden. De plaat mag, vertrouw ik, zoo wat teekening, als getrouwe teruggave der natuur betreft, aanspraak maken op den bijval onzer *Entomologen*.

Met genoegen en met dankbaarheid, aan den zeer geëerden Zender, den Wel-Edelen Gestrengen Heer Mr. H. W. DE GRAAF te Leyden, deelen wij het bovenstaande aan de Liefhebbers mede, en bevelen ons bij voortduring in Z. W. Ed. goedgunstig aandenken, en in dat van die Beminnaars der *Entomologie*, die ons met Hun-Ed. waarnemingen zouden gelieven te vereeren.

P.VII. *Tab.* XXXIII.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

VIER-EN-DERTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

HET BONTE GOUD-VLINDERTJE.

P. VII. Tab. XXXIV.

§. 1.

Met dankbaarheid aan den zeer geëerden zender, den WelEd. Gestrengen Heer Q. M. R. VER-HUELL, *Schout bij Nacht*, *enz. enz.* te *Arnhem*, deelen wij bij dezen aan de Liefhebbers de afbeelding en beschrijving mede, ons door ZijnEd. gezonden, van een alhoewel klein, echter uitmuntend fraai Vlindertje, benevens van deszelfs Rups en Pop, en kunnen niet af zijn hierbij te doen opmerken, de naauwkeurigheid en het geduld door dezen buitengewonen Liefhebber hierbij getoond, in het nagaan en afbeelden van deze geringe schepseltjes.

§ 2.

In een werk handelende over de Nederlandsche Vlinders, behooren alle geslachten derzelve opgenomen te worden, de XXVII verhandeling

 hier

hier voor, is de beschrijving van een Rupsensoort, na verwant aan het Genus *Pshijche* (Zakkedrager), terwijl het Insekt dat ons thans zal bezig houden, tot een geslacht behoort, eene geheel verschillende levenswijze volgende, en onder den naam van Mineer-Rupsen bekend is, en wel omdat zij als het ware, in een blad tusschen de vliezen, kronkelende *Mijnen* vormen, waarin zij zich, met het merg voedende, heen en weêr bewegen. Ik zal mij onthouden te herhalen wat ik bij den aanhef der bovenvermelde Verhandeling opmerkte; het is hier ten vollen toepasselijk op het overschoone Insekt, zoo in den staat van Rups als in dien van Pop en Vlinder, dat ons thans zal bezig houden. Ik heb geen beter naam voor onzen Vlinder kunnen bedenken dan het bonte Goud-Vlindertje.

§ 3.

Tab. XXXIV. Fig. 1. *a*. Wanneer de bladeren der Eikenboomen ontwikkeld zijn, doorgaans in het begin der maand Mei, ziet men sommige jaren vrij menigvuldig, slangsgewijze licht gekleurde figuren er op geteekend. Tab. XXXIV, fig. 1, bij *a*, dat niet anders zijn dan het dunne bovenvlies, waaronder het merg is afgeknaagd, door Rupsen die al voortkruipende het merg tot voedsel hebben genuttigd, niet zelden treft men op een blad twee, drie en meer Rupsen aan, die in hare jeugd licht groenachtig geel zijn, bijna volwassen zijnde, omtrent het einde der maand Junij, houden zij op, zoogenoemde *Mijnen* daar te stellen en leven alsdan onder een groot vlies, zoo als fig. 1 aanwijst, waaronder de harde kleur der Rupsen zigtbaar is, deze hare ruime woning is geheel en al gesloten, zoodat de drekstoffen der Rupsen er in verblijven.

Fig. 1.

§ 4

Fig. 2. Eene zoodanige Rups is bij fig. 2 afgebeeld, hangende aan een draadje, hare woning verlatende, zich ter verandering naar elders begevende. Dwingt men de Rups voor dat zij die natuurdrift gevoeld, met geweld, zich in de vrije lucht te begeven, wordt zij spoedig eene prooi van den dood.

Om

Om al het schoone onzer Rups aanschouwelijker te maken, heb ik haar bij fig. 3 vergroot voorgesteld. Met hare levendig roode en oranje ringen, wekt zij de bewondering op, van den gevoeligen Natuuronderzoeker, die ook hier de grootheid Gods, in de minst geachte schepselen ontwaard, nog meer uitkomende bij de sterkere vergrooting der drie eerste ringen bij fig. 4, zij is zeer levendig van aart en loopt snel onder het dunne vliezige dak harer woning rond. Fig. 3. Fig. 4.

§. 5.

Wanneer de tijd gekomen is dat zij hare gedaanteverwisseling moet ondergaan, verlaten de meesten het blad, dat hen tot woning en voedsel heeft verstrekt, enkele verlaten het niet, en spinnen zich op het blad in, de meesten laten zich aan een draadje na beneden, om tusschen mos tegen boomstammen of elders, eene bekwame plaats te zoeken zich naauwer in te sluiten, ten einde met meer rust en zekerheid in de weerlooze staat van Pop, eene gedaante-verwisseling af te wachten, en als Vlinder de lucht te doorklieven, zij is daarmede gedurende drie dagen ijverig bezig, tot dat het sneeuw-witte Spinzel, zoo digt is dat de Rups er flaauw, door heen schijnt bij fig. 5. Na verloop van ongeveer drie dagen, veranderd zij in eene Pop, bij fig. 6 in natuurlijke grootte, afgebeeld, zeer bevallig is dit hulsel met het gewapend oog beschouwd, zoo als uit fig. 7 en 8 blijkt, de eerste stelt de Pop van ter zijde gezien voor, de schilden der Antennes, strekken zich verder, dan het staart-einde uit, terwijl die, waarin de lange achter-pooten besloten zijn, de lengte van het ligchaam der Pop hebben, de Pop op den rug gezien fig. 8, doet de roode ringen meer uitkomen, zij is bijzonder levendig en wenteld zich, heen en weer, tot zij op de buik liggende, het achterlijf alleen snel heen en weer beweegd. Fig. 5. Fig. 6. Fig. 7 en 8. Fig. 8.

§. 6.

Na verloop van ongeveer drie weken komt de Vlinder te voorschijn in eene rustende houding, bij fig. 9 voorgesteld, eenigzins met het Fig. 9.

voorlijf opgeheven, rustende op de voor-pooten, de lange achter-pooten onder de vleugels, de sprieten over de vleugels, achter uit geslagen, duidelijker bij fig. 12, vergroot ten einde de uitmuntende schoonheid van het Insekt, in al deszelfs luister te beschouwen, heb ik het bij fig. 10 sterk vergroot vermeend, te moeten afbeelden, schitterende van goud gloed met zilver witte in zwart gevatte sieraden, de karmozijn roode oogen, en lange geleede sprieten, dit alles te zamen, mag het onder de meesterstukken der Goddelijke Almagt gerangschikt worden. Fig. 11 steld de kop van ter zijde gezien, nog sterker vergroot voor, het hoog roode oog, met eene donkere vlak, als of het, een oogappel ware, steekt sterk af bij het geelachtig wit dat het omvat, gevoegd bij de zwarte haarborstels, met witte spitsen der Palpen, tusschen welke de vrij lange slurp besloten ligt.

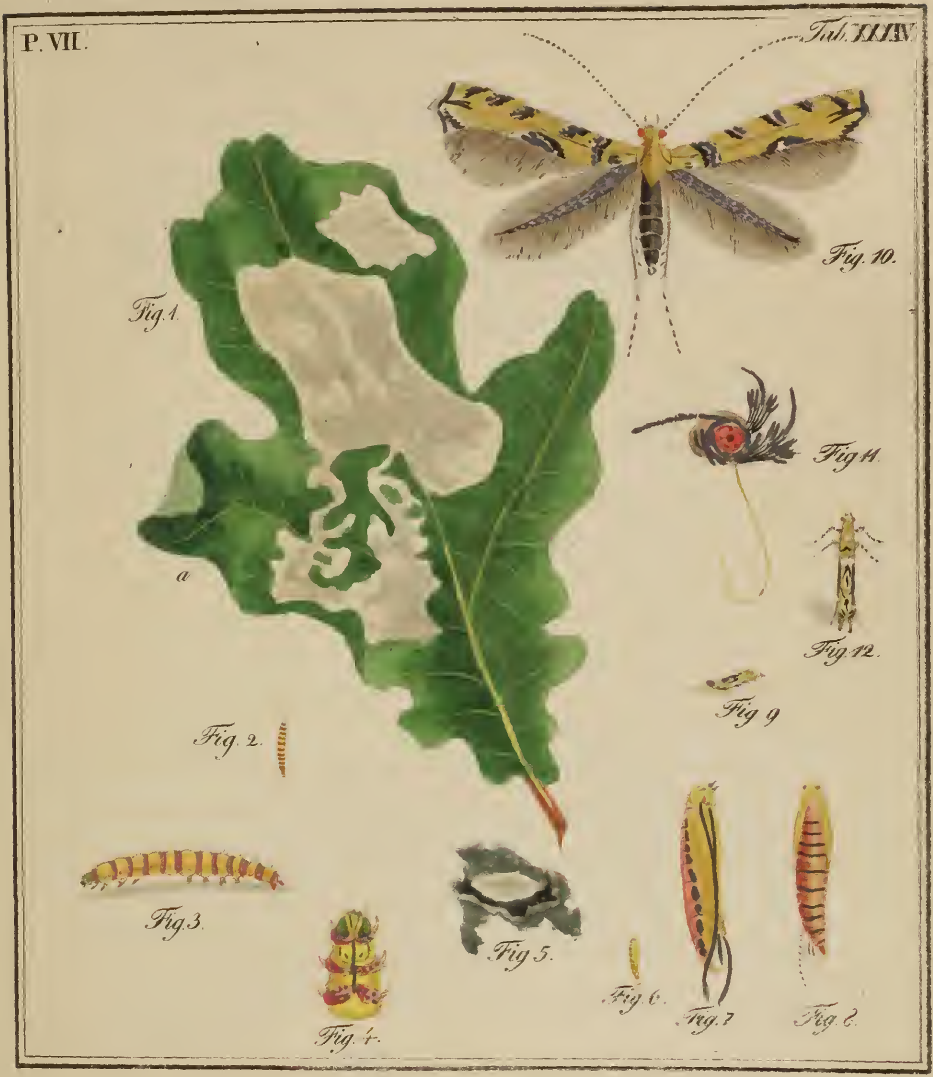
Fig. 12.
Fig. 10.
Fig. 11.

Het onderscheid der kunne is alleen aan de meerdere of mindere dikte van het achterlijf te onderkennen.

§. 7.

Hoeveel malen onze Vlinder jaarlijks verschijnd is twijfelachtig, naar alle gedachten, in aanmerking nemende, de Rups vroegtijdig gevonden wordt, twee malen, en dat de eijeren van het tweede broedsel, niet voor het uitbarsten van het Eikenloof uitkomen.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

VIJF-EN-DERTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE DONKERE VLINDER.

P. VII. Tab. XXXV.

§. 1.

Gelijk ik voor weinige maanden in de gelegenheid werd gesteld de huishouding van eenen aanzienlijken en in ons Vaderland zeldzaam voorkomenden Vlinder (*Elinguaria*) in dit werk te kunnen mededeelen, zoo ben ik thans wederom in staat, de afbeelding te leveren van eene Rups benevens derzelver verandering in Pop en Vlinder, niet zoo fraai als de voorgaande, evenwel bij naauwkeurige beschouwing niet ontbloot van eenige schoonheid.

§ 2.

Het was op den 19den Julij 1851, dat een mijner kinderen in de nabijheid van eenen hooiberg, eene Rups ontdekte, kruipende op den grond, en mede naar huis nam.

Deze Rups kwam mij geheel onbekend voor, en konde mij niet herinneren dezelve meer gezien te hebben; de kleur was dof zwart met witte strepen langs het lijf en over den rug, en van onderen bruin vaal, afgebeeld Tab. XXXV, Fig. I.

Tab. XXXV. Fig. 1.

§. 3.

Ik was met haar gewoon voedsel geheel onbekend; vermoedende echter, dat zij laag groeijende planten zoude nuttigen, gelijk zulks meestal het geval is met Rupsen die zich bij dag verbergen, en daar zij in de nabijheid van eenen hooiberg was gevonden, gaf ik haar wat gewoon gras tot voedsel; of zij nu daarvan gebruikt heeft, kan ik niet stellig verzekeren, zij scheen haren vollen wasdom bereikt te hebben, want na verloop van weinige dagen verborg zij zich op de aarde onder het gras en veranderde den zes en twintigsten Julij, zonder eenig Spinsel in eene gave Pop. Fig 2.

Fig. 2.

§. 4.

Ik was nu zeer begeerig te vernemen welke Vlinder er uit deze Pop

te

te voorschijn zoude komen, hopende dat aan dit verlangen nog voor den Winter zoude voldaan worden.

De Pop dagelijks gadeslaande, ontdekte ik na verloop van drie weken, dat de kleur begon donkerder te worden, hetgeen mij met grond deed vermoeden, dat de Vlinder spoedig in zijne luisterrijke gedaante zoude te voorschijn komen, in welk vermoeden ik ook niet werd te leur gesteld, daar ik het genoegen had, na verloop van een en twintig dagen, en wel op den zeventienden Augustus des avonds eene gave Vlinder te vinden, afgebeeld in eene rustende houding, Fig 3, en in eene vliegende gestalte bij Fig 4. Daar ik slechts maar één Vlinder bekomen heb, kan ik het geslachts onderscheid niet bepalen.

Fig. 3. en 4.

§. 5.

Even als de Rups, schittert ook deze Vlinder niet met sierlijke kleuren, hij heeft zoowel in kleur als in teekening veel gelijkenis met de Vlinder afgebeeld in het 2e. Deel dezes werks vierde Stuk, Tab. 1, *Brassicae*, en zoude daarmede gemakkelijk kunnen worden verwisseld. De tegenwoordige Vlinder is echter kleiner en donkerder van kleur, terwijl de ondervleugels blaauwachtig wit zijn. Ook bestaat er wezenlijk verschil in de teekening, daar de Rups en Pop van beide soorten geheel verschillen.

Ofschoon ik vermoede dat deze Rups het gras tot voedsel gebruikt, zoo zouden wij den Vlinder de Gras-Vlinder kunnen noemen, dan dit

 is

is onzeker; daar dezelve geheel donker van kleur is, en een' mijner vrienden twijfelde of niet de latijnsche naam *Furva* was, hetgeen ik echter met zekerheid niet heb kunnen ontdekken, zoo noem ik dan om eene en andere reden ons voorwerp *De donkere Vlinder.*

§ 6.

Met vriendelijken dank aan den geëerden zender den WelEdelen zeer geleerden Heer H. C. van Medenbach de Rooij, *Med. et Art. Obstetr. Doctor* te *Nijkerk* op de *Veluwe*, deelen wij het een en ander aan de Liefhebbers mede, en houden ons in Zijn WelEd aandenken aanbevolen.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

P.VII. *Tab.* XXXV.

Fig. 4. *Fig.* 1. *Fig.* 3. *Fig.* 2.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN, BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ZES-EN-DERTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

DAG-VLINDERS,

PODALIRIUS, SYBILLA EN EDUSA.

P. VII. Tab. XXXVI.

Reeds sedert eenigen tijd werden wij aangezocht door verschillende Liefhebbers, om van zeldzame Vlinders, in ons Vaderland gevangen zijnde, de afbeeldingen te geven, daar er zeker veel Vlinders voorkomen, waarvan moeijelijk de Rupsen en Poppen te bekomen zullen zijn; vooral daar wij nu reeds een getal van bijna 300 verschillende soorten hebben uitgegeven. Hiertoe besloten hebbende, stelden wij dit aan onzen zeer geachten vriend den HoogEdelen Gestrengen Heer Q. M. R. VER-HUELL, Schout bij Nacht, enz. enz. thans wonende te *Arnhem*, voor, en verzochten daartoe zijne medehulp, vooral in het teekenen der Vlinders; Zijn-Ed. dit bereidvaardig op zich genomen hebbende, ontvingen wij weldra de zeer fraaije teekening van drie zeer zeldzame Dag-Vlinders, waarbij eenige waarnemingen van Zijn-Ed. gevoegd waren, wij zullen hetgene wij van die soorten bij andere schrijvers vinden opgeteekend, er op laten volgen, en zoo ons Rupsen en Poppen van deze Vlinders mogten ter hand komen, dezelve dan later mededeelen.

Om nu in geene herhalingen te vervallen, en de verschillende aanteekeningen niet te verwarren, zullen wij hetgeen de Heer VER-HUELL ons opgeeft onder § 1. mededeelen, en hetgeen wij van andere Autheurs er bijvoegen, onder § 2. en van ons zelven onder § 3.

Tab. XXXVI PAPILIO PODALIRIUS Fig. 1.

§. 1.

Tab. XXXVI Fig. 1.

Deze fraaije Vlinder bekend onder den naam van *Page du Roi*, in te-

tegenoverstelling van den in ons Vaderland meer bekenden Vlinder *Page de la Reine* genaamd, en in het eerste deel dezes werks afgebeeld, is zeker een der zeldzaamsten; slechts eenmaal, reeds vele jaren geleden, zag ik dezen traag vliegenden Vlinder, in den Ouderlijken tuin te *Doesburg*, op eene bloem zitten, en was gelukkig genoeg denzelven magtig te worden; sedert dien tijd heb ik denzelven niet wederom vernomen, en heb ook niet gehoord dat dit door andere Liefhebbers gebeurd is.

Daar RÖSEL de blaauwe kool als voedsel voor de Rups opgeeft, zoo geloof ik dat mijn broeder er eens eene Rups van gevonden heeft, in bloemkool, die voor de keuken gereed gemaakt werd, en in water gelegd was, dan de Rups was reeds verdronken, dezelve kwam geheel overeen met de afbeelding van RÖSEL.

§ 2.

In het werk van RÖSEL 1e. Deel vindt men de afbeeldingen; Zijn-Ed. zegt, de Rups gebruikt tot voedsel de blaauwe kool, dit zal misschien de bij ons zoogenaamde roode kool zijn. Zij gebruikt echter ook nog andere gewassen tot voedsel, als Amandelbladen (*amygdalus communis*), Pruimenboombladen (*Prunus Domestica et Spinosa*), enz. Zij leeft in den Zomer, en de Vlinder komt na veertien dagen uit, of blijft, als de Rups wat achterlijk is, den Winter over in het Popvlies. De Rups is zeer traag in hare bewegingen, en de Vlinder vliegt zeldzaam.

§. 3.

Meermalen is ons berigt, dat men dezen Vlinder bij Nijmegen had gevangen, en ook de Rups gevonden had, op zoogenaamde boerenkool.

De Rups zeer traag zijnde, en naar gedachten zich veelal aan de onderzijde der bladen ophoudende, de Vlinder zeldzaam vliegende, zoude dit misschien ook de oorzaak zijn dat men noch de Rups, noch den Vlinder zoo zeldzaam ontdekt of ziet vliegen.

PAPILIO SYBILLA Fig 2 en 3.

§ 1.

Fig. 2. en 3.

De Vlinders door mij uit Duitschland ontvangen, zijn allen iets grooter van stuk, dan die mijn broeder en ik hier gevangen hebben; wij noemden dezen Vlinder, ter onderscheiding, de kleine Boekweit-Vlinder; daar wij *Papilio Populi* den grooten Boekweit-Vlinder noemden, ook zijn de Duitschen iets donkerder van kleur; welligt is de kleur van

on-

onze gevangene Vlinders wat verbleekt, daar het reeds veertig jaar geleden is dat wij die gevangen hebben, in *Gelderland* bij het dorp *Vorden*, alwaar dezelve toen in menigte vlogen, zoo dat wij er zeven bij elkander op eene bloeijende distelplant zagen zitten, daarna heb ik die niet weder gezien, dan weinige jaren geleden een exemplaar door eenige kinderen gevangen bij *Keppel*.

§ 2.

In het werk van RÖSEL is deze Vlinder afgebeeld 3e. Deel Tab. 33 en 70. De Rupsen vertoonen zich in den Zomer, Junij, Julij en Augustus, gebruiken tot voedsel alle soorten van Kamperfoelie (*Lonicera*). Men noemt dezen Vlinder de kleine IJsvogel, ter onderscheiding van eenen anderen de groote IJsvogel genaamd..

§. 3.

Wij kunnen hier niets bijvoegen dan alleen, dat wijlen den Heer P. VEEN te *Haarlem*, ons gezegd heeft, meermalen de *Papilio Sybilla* op de Duinen te hebben zien vliegen.

PAPILIO EDUSA Fig 4 en 5.

§. 1.

Fig. 4 en 5.

Deze Vlinder is door mij te *Rotterdam* aan de *Maas* gevangen, en mede door mijnen broeder in *Gelderland* gezien, ook deze behoort onder de zeer zeldzamen, daarentegen vertoont zich de aanverwante soort *Palaeno*, sommige jaren menigvuldig, in de hooge streken van *Gelderland*, wij noemden die soort gele *Paarl d'Amour*, naar aanleiding eener vlak op de onderzijde der ondervleugels, de afgebeelde daarentegen *Oranje Paarl d'Amour*.

§. 2.

In het werk van RÖSEL, Derde Deel, vinden wij aangeteekend, dat van deze Vlindersoort, jaarlijks vijfderlei soorten of verscheidenheden bij Zijn-Ed. in de weilanden voorkwamen, dan dat Zijn-Ed. dit meer voor soorten dan voor varieteiten hield, vermits Zijn-Ed. dezelve gepaard vangende, die Vlinders altijd met elkander overeenkwamen.

Bij OCHSENHEIMER vinden wij de volgende soorten beschreven, die

allen in gedaante maar niet in kleur met elkander overeenkomen, hierdoor is zeker wel eenige verwarring in den naam ontstaan: als, *Edusa* bij RÖSEL afgebeeld Tab. XLVI, fig. 4 en 5, en bij ESPER 1e. Deel, Tab. IV, fig 3; *Myrmidone* bij ESPER, Tab. LXV, fig. 1 en 2; *Chrysotheme* bij ESPER, Tab. LXV, fig. 3 en 4; *Hyale* bij ESPER, Tab. IV, fig. 2; *Palaeno* bij ESPER, XLII, fig. 1 en 2 aldaar *Europome* genaamd.

§ 3.

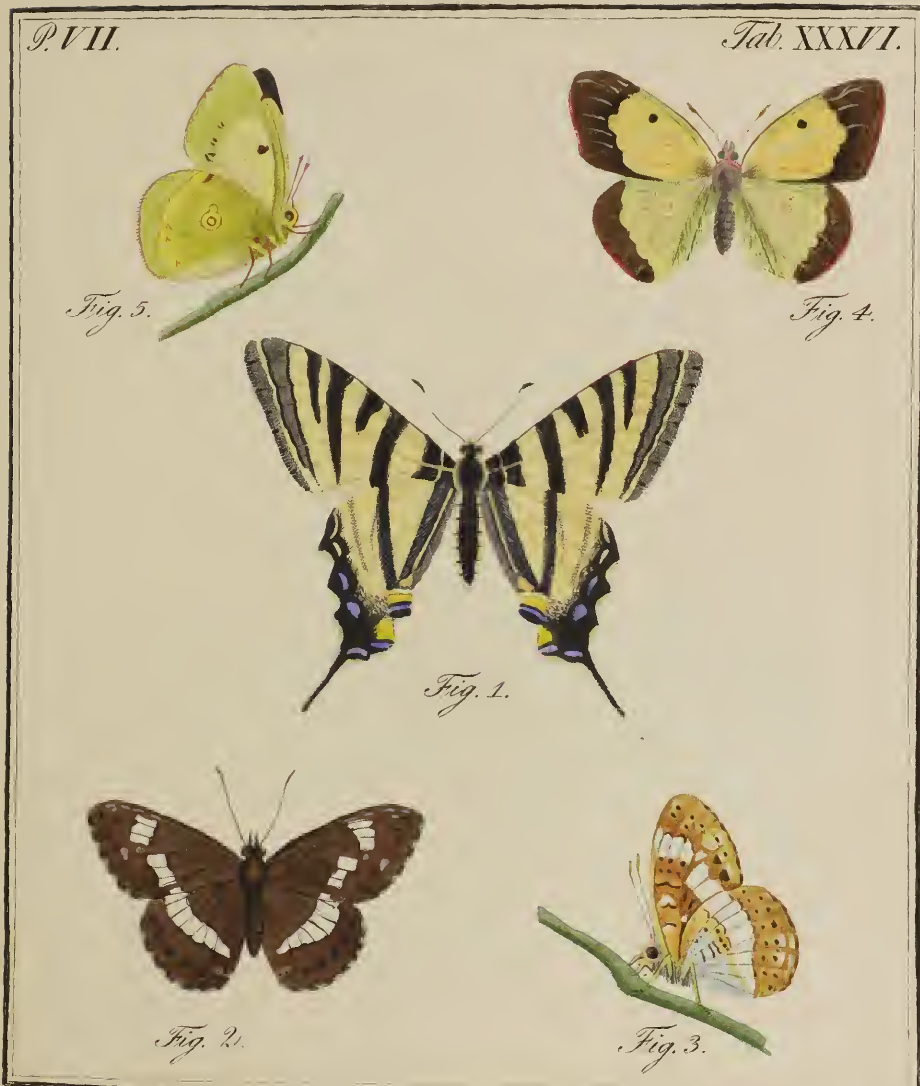
Eenige jaren geleden van Monnikkendam naar Edam in den nazomer wandelende, zagen wij dezen Vlinder vliegen, en zoo in de rondte herom vliegende, deed ons vermoeden dat hetzelve een wijfje zoude zijn; toen zoo stil doenlijk staan blijvende, ging de Vlinder weldra zitten, en legde een eitje op een klaverblaadje, hetgeen wij afplukten en mede naar huis namen, het was wit van kleur en geribd; dit eitje nog eenige dagen bewaard hebbende, kwam het Rupsje te voorschijn, geheel groen van kleur, en daardoor van het blaadje klaver genoegzaam niet te onderkennen.

Wij plaatsten dit Rupsje toen op een groeijend blaadje klaver, er zeer zorgvuldig naar ziende, en ontdekten ook dat het eenigzins het groene zachte van het blaadje afknaagde, doch helaas het groeide niet, dit deed ons vermoeden dat het als Rups zoude overwinteren, en vreesden hetzelve dan weldra zouden zien sterven, te meer daar het reeds najaar begon te worden, ofschoon wij het nog meer dan eene maand levend behielden, groeide en vrat het zeer weinig, en stierf nog voor den Winter.

Ofschoon deze Vlinder gewoonlijk alhier, bij den naam van de Oranje-Kapel bekend is, en in het Latijn *Hyale* genoemd werd, zoo moet het echter niet *Hyale* maar *Edusa* zijn, zoo als wij dien in § 2 opgaven, daar wij alleen van de *Edusa* vinden opgeteekend, dat de vleugels schoon oranje van kleur zijn, en de andere soorten lichter.

Het verwondert ons, dat wij nergens vinden opgeteekend, hoedanig deze soorten den Winter overbrengen, maar wel dat de Vlinders zich vertoonen in Mei tot Augustus vooral in de Weilanden, en dat het voedsel der Rupsen bestaat, in laag groeijende kruiden, het een en ander zoude ons doen veronderstellen dat zij tweemaal in het jaar voortkomen, en als Rups overwinteren.

DAG-VLINDERS.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ZEVEN-EN-DERTIGSTE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS.

van het TWEEDE GEZIN *der* EERSTE BENDE.

DE ROOD-RAND-VLINDER.

P. VII. Tab. XXXVII.

§ 1.

De fraaije en zeldzame Vlinder, wier huishouding wij zoo veel mogelijk zullen trachten te leeren kennen, werd, een reeks van jaren geleden, door mij in gezelschap mijns broeders, in eene vrij aanzienlijke menigte vliegende ontwaard, op de heide nabij het dorp *Dieren*; een vijftal werd onze buit. Sommige donkerder, anderen lichter van kleur, allen waren van het mannelijk geslacht, en alhoewel wij alle planten, inzonderheid *Scabiosa Arvensis*, waarop de Rups doorgaans gevonden wordt, onderzochten, geen Vlinder van het vrouwelijk geslacht was te vinden. Zeer waarschijnlijk zijn deze trager, en houden zich gedurende den dag in den eenen of anderen schuilhoek verborgen. Deze eigenschap gemeen hebbende met *Bomb. Rubi. Bomb. Dispar* en andere soorten.

 Wat

Wat den naam des Vlinders betreft, heb ik gemeend, de Duitsche Entomologen te mogen navolgen, die hem *der Rothrand* noemen; naar aanleiding van de levendig roode rand, waarmede de vlerken omzoomd zijn.

§ 2.

Wij bezochten in het begin van de maand Junij, van het volgende jaar, wanneer de Rupsen bijna volwassen moesten zijn, dezelfde plaats, alwaar wij het jaar te voren de Vlinders gevangen hadden, en het gelukte ons, na lang naauwkeurig zoeken, laag op den grond, bij de' wortels eener *Scabiosa arvensis*, eene Rups te vinden, die wij dadelijk voor dien der *B. Russula* herkenden. Ik vervaardigde eene Afbeelding van de Rups, en naderhand van het Spinsel en de Pop. Ongelukkig verdroogde langzamerhand de Pop. Altoos in de hoop, andere Rupsen in dezelfde streek te zullen aantreffen, en Vlinders te bekomen, is mij dit niet te beurt mogen vallen, totdat ik eindelijk het besluit nam, de fraaiheid en zeldzaamheid van den Vlinder in aanmerking nemende, hem, uit mijne Verzameling, bij de Rups en de Pop af te beelden. — Want sedert hebben wij niets noch van de Rups, noch van den Vlinder vernomen.

Met meer Vlindersoorten is zulk een verschijnsel niet zelden. Sommige jaren wordt eene Vlindersoort menigvuldig aangetroffen, die vervolgens bijna geheel en al verdwijnt.

§ 3.

Tab. XXXVII. Fig. 1.

Onze Rups, Tab. XXXVII, Fig. 1, is naar evenredigheid van den Vlinder, vrij slank, naar het staarteinde dunner, donker bruin van kleur met eene bleekgele ruggestreep en eenige roode puntjes; op ieder ring bun-

bundeltjes bruine roode hairen, die naar achteren langer worden. De luchtgaten zijn wit, terwijl de kop glanzend zwart is. Zij loopt bijzonder snel, zich gedurende den dag laag bij den grond ophoudende; hierdoor is zij dan ook moeijelijk te vinden, te meer daar de minste stoornis haar snel doet vlugten en verbergen. Dit Rupsensoort zou zich, behalve haar gewoon voedsel, *Scabiosa arvensis,* waarop ik haar heb afgebeeld, generen met Weegbree *Plantago* Paardebloem *Leontodon Taraxacum*. en meer andere laag groeijende kruiden.

§ 4.

Omtrent het einde van de maand Junij, of eenige dagen vroeger, zijn de Rupsen volwassen. Onze Rups schikte zich ter verandering in een vrij groot, doorzigtig bruin Spinsel, aan eene dorre tak of sprankje, Fig. 2 met voordacht in de suikerflesch gestoken; waarschijnlijk verkiezen zij in de vrije natuur een dergelijk uitstaand voorwerp. Fig. 2.

Na verloop van drie à vier dagen legde zij hare Rupsenhuid geheel af, en veranderde in eene glanzende, roodbruine Pop, met donkerder vleugelscheden, Fig. 3, die bij de minste aanraking zich levendig bewoog. Fig. 3.

§ 5.

Binnen den tijd van drie weken komt de fraaije Vlinder te voorschijn, prijkende met levendige kleuren, dewelke echter spoedig verbleeken. De reden daarvan is, dat de schubben, of vedertjes zeer digt op elkander liggen, niet zeer vast bevestigt, onder het vliegen verstuiven, zoodat gevangen Vlinders doorgaans lichter gekleurd zijn, naarmate zij langer of korter gevlogen hebben, zoo als blijkt bij Fig.

6,

Fig. 6. 6, een mannelijken Vlinder, in eene zittende houding voorgesteld.
Fig. 4. Fig. 4 daarentegen, na eenen Vlinder afgebeeld, welke niet gevlogen
Fig. 5. heeft. Bij den vliegenden vrouwelijken Vlinder, Fig. 5, valt dadelijk het groot verschil in kleurschakering met den mannelijken in het oog; zelfs de groote LINNAEUS is er door misleid geworden, hij noemt de vrouwelijke Vlinder, *N. Rusfula*, en de mannelijke, *B. Sannio*.

§ 6.

Volgens OCHSENHEIMER zou zich ons Vlindersoort tweemalen in het jaar vertoonen: van het overgewinterde broedsel in de maand Mei, vervolgens in Julij, Augustus, September en zelfs in October; doch alsdan is het Insekt als Rups, en als Vlinder de helft kleiner. BAUDUVAL geeft insgelijks de vliegtijd der Vlinders in Junij en Augustus op. — Is het niet waarschijnlijker, ten minste in ons Vaderland, daar de Vlinders in Julij vliegen, dat de Rupsen overwinteren, en derhalve de Vlinder maar eenmaal in het jaar voortteelt (*).

(*) Wij ontvingen deze Vlindersoort meermalen uit Groningen, doch altijd in den nazomer, die dan ook Eijeren legde, maar de Rupsjes stierven tegen den winter.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

P VII. *Tab.* XXXVII.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN, BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ACHT-EN-DERTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE DENNENHARST VLINDER.

P. VII. Tab. XXXVIII.

§ 1.

Verschillende Rupsen soorten voeden zich met naalden der Dennenboomen, zonder aan dat boomsoort veel nadeel toe te brengen, met uitzondering van eenigen, die geheele Dennen Bosschen kunnen vernielen, voornamelijk, *de gestreepte Dennen Rups-Vlinder*, (*Noct. Piniperda*) III Deel, 34 verhandeling en *de Pijnboom-Vlinder*, (*Bomb. Pini.*) VI Deel 29—31 verhandeling, niet alleen in ons Vaderland, maar ook in andere gewesten van Europa. Ofschoon minder schadelijk dan deze twee soorten, kan de *Dennen Knop-Rups*, tweede verhandeling van dit Deel,

wanneer zij menigvuldig voorkomt de jonge Dennen in de groei belemmeren, even zoo is het gelegen met het Insekt dat ons thans zal bezig houden.

Ons tegenwoordig Voorwerp voedt zich als Rups, uitsluitend met de harst der Dennenboomen, hier van heeft het den Latijnschen naam van *Tort. Resinella* bekomen. Ik noem het diensvolgens, *het Dennen Harst-Vlindertje*, behoorende tot het geslacht der *Tortrici* of *Wikkelaars.*

§ 2.

De knobbels welke men somtijds ontwaart, aan de buitenste takjes, voornamelijk van jonge Dennenboomen, *Pinus Sylvestris*, zijn niet anders dan opeenhoopingen van harst, waarin eene Rups woont, men behoeft ze slechts te openen om er, na gelang van het min of meer gevorderde Jaargetijde, de Rups, Pop of ledig Pophulsel in te vinden.

Op eene Entomologische wandeling in de omstreken van *Arnhem*, in de maand September ontdekte ik, in een Bosch van jonge Dennen, eene menigte dezer harst builen, begeerig om de huishouding, van het mij reeds lang bekende fraaije Harst-Vlindertje nader te onderzoeken, nam ik er eenigen mede, afgebeeld op Tab. XXXVIII. bij Fig. 1. Deze knobbels zijn ongelijk van omvang, ik scheidde er een van elkander, en vond in eene soort van naauwe gang, de Rups bij Fig. 2. zijnde die waaruit eenen vrouwelijken Vlinder voortkomt, die van het mannelijke geslacht zijn veel kleiner; in andere knobbels waren, tot in het laatst van October insgelijks Rupsen aanwezig, waaruit het mij bleek, zij in dezen staat den winter doorbrengen. De Rups wordt duidelijker voorgesteld bij de vergroote afbeelding, der drie eersten, en éénc der buikringen. Fig. 3. De kop sterker vergroot bij Fig. 4. Zij is niet zeer vlug en tracht zich in haar somber verblijf gestoord wordende, in de enge,

Tab. XXXVIII. Fig. 1. Fig. 2. Fig. 3. Fig. 4.

enge, van vloeibaar harst vochtige loopgangen, voor en achter uit kruipende te verbergen, of laat zich aan een draadje zakken.

§ 3.

Niet dan tegen het einde van de maand April verandert de Rups, in eene zwart bruine Pop. Fig. 5. duidelijker voorgesteld in vergrooten omtrek. Fig. 6. Deze Pop ligt in dun wit weefsel in eene holte der harstbuil, met het boven eind tegen eene dunne harst laag. De rij scherpe doornige puntjes op iederen ring der Pop zijn, naar alle waarschijnlijkheid dienstig, om deze dunne korst door te breken, bij de geboorte der Vlinders.

Fig. 5.
Fig. 6.

§ 4.

Omtrent het midden van Mei, en zelfs tot in Junij, komen vermoedelijk de fraaije Vlinders als uit een somber graf te voorschijn, waarin zij als Rups en Pop besloten zijn geweest, bij Fig. 7. is een wijfje in eene loopende houding afgebeeld. De goud en zilver glans der sieraden die op de donker bruine vleugels schitteren, bij de vergroote afbeelding van den vliegenden Vlinder Fig. 8. te zien, vertoont zich deze pracht duidelijker.

Fig. 7.
Fig. 8.

De mannetjes zijn veel kleiner, Fig. 9. de sieraden zijn regelmatiger: bij Fig. 10. vergroot en vliegend afgebeeld; te regt een Meesterstuk van de Almagt des Scheppers, die zulk een oogenschijnlijk nietig Vlindertje zoo prachtvol tooide, het levert een vernieuwd en sprekend bewijs dat God groot is, in het kleinste. De fijne goud glansende dwars streepjes, de zilver witte vlekjes op eenen donkeren bruinen grond geven

Fig. 9.
Fig. 10.

het Insekt onder het Microskoop door de zonnestralen verlicht, eenen bewonderingswaardigen luister.

§ 5.

Na dat onze Vlinder gepaard is geweest, hecht het wijfje hare eijeren aan de jonge spruitjes der Dennenboomen, de Rupsen vreten zich dadelijk tot in het merg. De toevloed van sappen, strekt hun tot voedsel, uit het gaatje door het Rupsje gemaakt, vloeijen de sappen naär buiten, droogen op en verharden, waardoor de builen van lieverlede in grootte toenemen, terwijl de Rups zorg draagt, ruimte genoeg te behouden om zich in hare kluis vrijelijk te kunnen bewegen.

Even als door de Dennen Knop-Rups, zoo wordt ook hier de wasdom van het jonge spruitje niet alleen belemmerd, maar verdord doorgaans en men zou het zelfde middel te baat moeten nemen, als bij de boven genoemde, om de voortteeling van het Insekt, wanneer het in eene groote menigte aanwezig was tegen te gaan, namelijk door in het najaar al die harst-builen te vernietigen.

Het is opmerkelijk, dat in weerwil het Insekt in eene geslotene woning leeft, de roof Insekten evenwel gelegenheid vinden hunne eijeren er op af te zetten, doordien ik in vele dezer harst-builen, de ledige Poppen van Ichneumons heb gevonden.

§ 6.

Het blijkt genoegzaam uit den levensloop van dit Insekt, dat het zich als Vlinder, slechts eenmaal 's jaars vertoont.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

P.VII. *Tab. XXXVIII.*

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

NEGEN-EN-DERTIGSTE VERHANDELING

OVER DE

NACHT-VLINDERS.

van het TWEEDE GEZIN *der* EERSTE BENDE.

DE BREM-VLINDER.

P. VII. Tab. XXXIX.

§ 1.

De Brem verstrekt tot voedsel aan vele fraaije en zeldzame Rupsen-soorten, zoo als onder anderen blijkt, uit de Rups en Vlinder, die ons in deze Verhandeling zal bezig houden. Volgens verschillende Schrijvers zijn zij op alle soorten van Brem, alsmede op *Vaccinium Myrtillus*, Boschbessen, te vinden. Bekend onder den naam van *Noctua-Genistae*, kwam mij die van *Brem-Vlinder* de geschiktste voor, alhoewel de Vlinder van de 45ste Verhandeling, Ve Deel, den naam van *Brem-meter* heeft, zoo kan dit geene verwarring veroorzaken, daar de beide Vlinders van verschillende geslachten zijn.

§ 2.

Tab. XXXIX, Fig. 1. Den 24 Augustus vond ik de fraaije Rups, afgebeeld bij Fig. 1 op Tab. XXXIX, in eene heiachtige streek op *Genista scoparia*, nabij Arnhem; hare schoone, hoog gele kleur, gestrekt zittende langs een takje van dat gewas, viel mij dadelijk in het oog.

Fig. 2. Dezelfde plaats nogmaals bezoekende vond ik de andere Rups bij Fig. 2 afgebeeld, ofschoon de beide Rupsen van kleur verschilden, kwamen de hoofdkenteekenen overeen, bestaande uit boogvormige streepen op iederen ring, die zich op het midden van den rug (naar achteren gewend) bij iederen ring vereenigen, even zoovele scherpe hoeken uitmakende; boven in het midden van de bogen is een klein, donker streepje, terwijl de zijden-streepen langs de geheele Rups bleek geel zijn.

Mijne Rupsen waren bijna volwassen; ik ging voort haar dagelijks versch voedsel te geven, toen den 12 September de eerste gedurende den nacht verdwenen was. Eenige dagen later was ook de tweede almede in de aarde gekropen.

Fig. 2. Volgens BORKHAUSEN zouden de jonge Rupsen geelachtig groen zijn, vervolgens donkerder van kleur worden, en eindelijk hoog geel. De groene Rups Fig. 2 strekt ten bewijze, dat de gele kleur niet standvastig is. Zij zijn traag en laten zich, gestoord wordende, vallen, blijven eenigen tijd in eene gekromde houding liggen, kruipen dan weder langzaam naar boven en blijven gedurende den dag in dezelfde houding zitten, zich alleen des nachts voedende; eene eigenschap van meer Rupsen-soorten, waaruit Nacht-Vlinders voortkomen.

§ 3.

In het laatst van October de aarde in de suikerflesch zorgvuldig onderzoekende, vond ik in Spinsels met aarddeelen gemengd, Fig. 3, schoone, licht bruine, glinsterende Poppen, Fig. 4. Hare bewegingen deden mij de hoop voeden, de schoone Vlinders, die er in besloten lagen, te zullen mogen aanschouwen, daar de exemplaren, in mijne verzameling berustende, verbleekt waren. Fig. 3 en 4.

Het doelmatige om de staart-einden der Poppen, voornamelijk die der *Noctua*, vergroot af te beelden, heb ik meermalen aangeprezen, daar dit doorgaans kenteekenen oplevert, om de verschillende soorten van Vlinders, die er uit voortkomen, te onderscheiden. Bij Fig. 5 is dat gedeelte van onderen gezien voorgesteld, terwijl Fig. 6 eene nog sterkere vergrooting van het uiteinde der Pop van boven gezien, de twee haakvormige spitsen, benevens de twee bultjes aan weêrskanten van het staarteinde, zeer goed te onderscheiden aantoont. Fig. 5 en 6.

§ 4.

Steeds zorg dragende mijne Poppen aan een' zachten regen bloot te stellen, had ik het genoegen den 22 Mei den eersten Vlinder, aan een takje zittende, te zien, zoo als bij Fig. 7 afgebeeld is, met de sprieten verborgen en den kop naar beneden gedoken. Twee dagen later kwam de andere Vlinder te voorschijn, en tevens het bewijs dat mijne Rupsen gelijksoortig waren geweest. Fig. 7.

Mijne Vlinders waren van beider geslacht. Het verschil in kleurschakering is echter zóó gering, dat het niet merkbaar is en alleen bestaat in eene meerdere dikte van het achterlijf. Fig. 8 stelt een' vliegenden mannelijken, en Fig. 7 een' rustenden vrouwelijken Vlinder voor. Fig. 8. Fig. 7.

§ 5.

Het blijkt genoegzaam uit den levensloop van dit Insekt, dat het zich slechts eenmaal 's jaars in den volkomen staat van Vlinder vertoont.

Niet twijfelende of de Liefhebbers der *Entomologie* zullen met genoegen de beschrijving en afbeelding van den, in ons Vaderland zeldzaam voorkomenden *Brem-Vlinder* bij dezen ontvangen; wij moeten daarvoor onzen dank toebrengen aan den Hoog-Edelen Gestrengen Heer Q. M. R. VER-HUELL, *Schout-bij-Nacht*, enz. enz. te *Arnhem*, die den rusttijd van zijn eervol ontslag, tegenwoordig blijft toewijden aan de beoefening der Entomologische wetenschap, jegens welke ZijnEd. regtmatige verdiensten verworven heeft. Ook de afbeeldingen en beschrijvingen van de twee voorgaande soorten, den *Rood-rand Vlinder* en den *Dennen-harst Vlinder*, zijn van zijne hand afkomstig. Hoewel nu de laatstgenoemde minder zeldzaam is, zal de naauwkeurige afbeelding aan de Liefhebbers welkom geweest zijn, dewijl zij daardoor eene Vlindersoort leerden kennen, die zeer schadelijk kan zijn voor den bloei der Dennenboomen, daar het opgroeijen der takken door de harstbuil, welke de Rups maakt, zeer belemmerd wordt. Zeldzamer zijn de Rood-rand- en Brem-Vlinders; de keurige teekeningen van den Heer VER-HUELL doen dezelven duidelijk kennen. Lang nog zullen vele Liefhebbers vertrouwen wij, met ons wenschen, dat de *Entomologie* in ZijnEd. eenen gelukkigen beoefenaar vinde, en wij daarbij eenen welwillenden Vriend en Begunstiger, in het, aan ons mededeelen van zijne waarnemingen.

P. VII. Tab. XXXIX.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,
BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

VEERTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE ORANJESPRIET VLINDER.

P. VII. Tab. XL.

§ 1.

Xanthoceros is de soortelijke, uit het Grieksch ontleende, benaming, van den Vlinder die het onderwerp dezer verhandeling zijn zal. *Flavicornis* is de benaming van den hierna volgenden Vlinder. Deze twee woorden hebben in het Hollandsch nagenoeg dezelfde beteekenis; om nu echter de namen eenigzins van elkander te doen verschillen, zullen wij den tegenwoordigen Vlinder noemen, DE ORANJESPRIET VLINDER, en den volgenden DE GEELSPRIET VLINDER zoo als ook door den vriendelijken zender voorgesteld wordt.

Volgens de latere geslachts-verdeelingen behooren deze beide Vlindersoorten, als ook de reeds in dit werk afgebeelde *Or* Vlinder IV Deel Tab. XLII tot het *Genus Cymatophora*.

Bragten wij onzen dank bij de uitgave der vorige verhandeling over den *Brem-Vlinder*, aan den Hoog Edel Gestrengen Heer Q. M. R. Ver-Huell, *Schout-bij-Nacht*, te *Arnhem*, thans moeten wij dien betuigen bij de uitgave van den *Oranje-* en den *Geelspriet Vlinder* aan den Wel-Edelen Heer A. J. van Eijndhoven, te *Empe* bij *Zutphen*, die de goedheid had ons die te doen toekomen met de daarbij zijnde waarnemingen, benevens nog vier andere soorten, die wij hopen ook spoedig aan de Liefhebbers te zullen mededeelen; betuigende wel zeer onze erkentenis aan deze twee Liefhebbers die den tijd, welken zij van andere bezigheden kunnen afnemen, wel gelieven te besteden in het opzoeken en nagaan van de leefwijze der Rupsen en Vlinders, en hunne waarnemingen opteteekenen om die aan andere Liefhebbers kenbaar te maken, door dezelve aan ons te doen toekomen ter plaatsing in dit werk.

§ 2.

In de maand Mei 1837, aldus vangt de Wel Edele Heer A. J. van Eijndhoven zijne aanteekeningen aan, vond ik, op eene wandeling te *Empe*, aan den stam van eenen Eikenboom zitten, een fraai Exemplaar van den Vlinder door Fabricius *Ridens* (*) genaamd, en door Treitschke, onder den naam van *Xanthoceros*, tot zijn *Genus Cymatophora* gebragt, (†) in het welk hij ook door Boisduval, in zijn *Index Methodicus*, gelijk ook door Guenée, in zijne nu laatstelijk uitgekomene beschrijving der *Noctuelites*, (*Nouvelles suites à* Buffon, *Paris* 1852,) is opgenomen, echter onder behoud van den naam *Ridens*. Van dit geslacht is nog slechts één Vlinder-soort in dit werk der Nederlandsche Vlinders voorgekomen, namelijk de *Cymatophora Or*, *Or-Vlinder*, IV Deel Tab. XLII. Het was mij toen onbekend uit welke Rups deze Vlinder voortkwam, en eerst vijf jaren later, had ik het geluk deze te ontdekken.

§ 3.

Wederom in de maand Mei van het jaar 1842 vond ik, ook aan den stam van eenen Eikenboom, op een jong blaadje, een klein groenachtig

(*) *Ridens* slaat naar gedachten op de kleur des Vlinders: het beteekent *lagchende* in de zin van behagelijk, zoo als men zegt, een lagchend Landschap, een lagchende Vallei.

(†) *Gen: Telhea* van Ochsenheimer.

achtig geel Rupsje, met fijne witte en zwarte stipjes geteekend; hetwelk, na door mij mede naar huis genomen en opgekweekt geworden te zijn, geene merkbare verandering in kleur of teekening onderging, en eindelijk in Julij van dat Jaar tot volwassenheid geraakte, als wanneer ik daarvan eene afteekening maakte, blijkens Fig. 1. Tab. XL. Fig. 1. Tab. XL.

§ 4.

Mijne Rups spon zich toen aan een stukje Eikenschors in, zoodanig als bij Fig. 2 is voorgesteld, en veranderde daarin tot Pop, waarvan Fig. 3 eene afbeelding geeft, terwijl Fig. 4 eene vergroote afbeelding van hare staartspits vertoont. Alle deze laatst genoemde afbeeldingen, gelijk ook de beide volgende, heb ik aan de goedheid van mijn' hoog geachten vriend, den Hoog Edel Gestrengen Heer Q. M. R. VER-HUELL, te *Arnhem*, te danken, die mij daardoor wel wilde in staat stellen om van dit Insekt eene bijdrage tot dit werk te leveren, en wien ik daarvoor bij deze gelegenheid openlijk mijnen dank betuige. Fig. 2. Fig. 3. Fig. 4.

§ 5.

De eerste der afbeeldingen Fig 5 en 6 is vervaardigd naar den Mannetjes-Vlinder, welke ik op den 9den April 1843 uit mijne opgevoedde Rups bekwam, veel donkerder van kleuren zijnde dan die welke ik in Mei 1837 gevangen had, en die meer overeenkwam in kleur en teekening met het Wijfje, Fig. 6, naar een woorwerp uit mijne verzameling geteekend. Het verschil in kleuren en zelfs in teekening, bij beide individuen, is zoo groot, dat men bijna geneigd zoude zijn aan twee afzonderlijke Vlinder-soorten te denken, hoezeer, bij naauwkeurige vergelijking geen twijfel overblijft, of het is slechts eene en dezelfde soort. De zachte groen-achtige tint, die, het zij wat lichter het zij donkerder over de boven vleugels verspreid ligt, gevoegd bij den zilver-glans der ondervleugels, geeft aan dezen Vlinder een sierlijk en behagelijk voorkomen, dat deze doet uitmunten boven de andere soorten van dit geslacht. Fig. 5. Fig. 6.

Er

§ 6.

Er verliepen voorts weder negen jaren, zonder dat ik bij mijne veelvuldige nasporingen, Rups of Vlinder van de *Xanthoceros* ontdekte, want het was eerst in het laatste der maand Junij 1851, dat ik, andermaal nagenoeg op dezelfde plaats, een paar Rupsen, toen ten halve volwassen mogt vinden, die zich ook wederom in Julij, (een derzelve op den 10den dier maand,) aan een stukje Eikenhout insponnen, doch uit beide van welke zich in dit Jaar 1852 geen Vlinder ontwikkelde, zijnde de Poppen tot mijn leedwezen gestorven. Men moge het er dus voor houden, dat deze Vlindersoort onder de hier te lande zeldzamen behoort; en daar ik mij dus niet voorstelde vooreerst meerdere bijzonderheden daarvan te zullen kunnen opsporen, meende ik de mededeeling van het geen ik omtrent dezelve waarnam, niet langer aan mijne mede Liefhebbers der *Entomologie* te mogen onthouden.

Dat deze Vlinder zich slechts éénmaal in het Jaar vertoont, en de Rups zich niet anders dan op Eikenboomen onthoudt, meen ik overigens dat genoegzaam uit mijne waarnemingen is op te maken.

P. VII. *Tab. XL.*

Fig. 1. *Fig. 2.* *Fig. 3.* *Fig. 4.* *Fig. 5.* *Fig. 6.*

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

EEN-EN-VEERTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der EERSTE BENDE.

DE GEELSPRIET VLINDER.

P. VII. Tab. XLI.

§ I.

Indien wij den Vlinder die tot onderwerp dezer Verhandeling zal strekken, de *Geelspriet* noemen, dan schijnt het mij toe dat wij met deze benaming het meest gelijk blijven aan dien van *Flavicornis*, die reeds door den grooten LINNAEUS aan denzelven gegeven is; (*) — en

(*) Ik vermeen hier evenwel de opmerking van GUENÉE, in zijne *Noctuelites*, niet te mogen terughouden, dat waarschijnlijk *Cymatophora Or*, de *Flavicornis* van LINNAEUS is, als hij, bij de beschrijving van eerstgenoemden Vlinder (pag. 18) zegt: »Il parait que cette *Cymatophora* est la vraie »*Flavicornis* de LINNÉ; dans la collection duquel elle existe encore; et en effet, la figure de CLERCK, »citee par lui, semble représenter bien plustôt cette espece que celle que nous connaissons aujourd'hui »sous le nom de Flavicornis; mais la réstitution de ce nom, aujourd'hui adopté par tous les Ento»mologistes sans exception pour cette dernière, causerait une telle confusion, si on l'appliquait à »une espèce si voisine, que je ne me sens pas le courage d'imiter HAWORTH, qui n'a pas reculé »devant ce parti." — Uit dit gezegde toch volgt, dat wij behoudens de mogelijkheid dat LINNAEUS dien niet bedoelde, met gerustheid aan onzen tegenwoordigen Vlinder den naam van *Flavicornis* mogen blijven geven.

en die voorts door HUBNER en TREITSCHKE, zoowel als door BOISDUVAL en GUENÉE, behouden is geworden, welke drie laatste verdienstvolle schrijvers over de *Lepidoptera*, hem in hun *Genus Cymatophora* (even als onzen voorgaanden *Xanthoceros* of *Ridens*) geplaatst hebben.

De sprieten toch zijn geelachtig van kleur, en hoezeer de Vlinder dit nu wel met meerdere gemeen heeft, zelfs ook met de evengenoemde *Ridens*, — wiens uit het Grieksch afgeleide naam van *Xanthoceros* nagenoeg hetzelfde zeggen wil als het Latijnsche *Flavicornis*; — zoo is dit toch bij niet vele *Noctuae* het geval, zoodat ik de evengenoemde naam, als de meest geschikte, meende te mogen voorstellen.

Merkte ik bij mijne beschrijving van de *Xanthoceros* aan, dat die Vlinder onder de *zeldzamen* in ons land behoort, niet minder vermeen ik die bijzonderheid op ons tegenwoordig voorwerp te mogen toepassen. Slechts éénmaal toch mogt ik, gedurende mijn veeljarig verblijf in *Gelderland* dit insekt aantreffen, hetgeen mij vroeger in *Holland* nimmer mogt te beurt vallen, welk getuigenis mij ook de WelEd. Gestr. Heer Mr. H. W. DE GRAAF gaf, die anders, blijkens zijne mededeelingen van *Lepidoptera*, in de door Dr. J. A. HERKLOTS uitgegeven wordende *Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland*, het geluk had zóóvele species, inzonderheid ook van *Noctuae*, in 't zuidelijk gedeelte dier Provincie waar te nemen, hebbende Zijn WelEd. Gestr. ook de *Xanthoceros* aldaar nimmer aangetroffen. In *Frankrijk* schijnt echter *Flavicornis* zich meer voor te doen, daar GUENÉE hem de *meest gewone* van het geslacht *Cymatophora* noemt, eene eigenschap die ik, met meer regt, op de *Or* zoude durven toepassen, als welke ik reeds meermalen te *Empe* vond.

§ 2.

In 't laatst der maand Mei 1843 was het, dat ik, op mijne plaats, onder evengenoemde buurtschap van *Brummen* naar Insekten zoekende, tusschen de weinige en half verdorde blaadjes van een klein en achterlijk berken-struikje, een Rupsje ontdekte, dat zich daarin vrij vast ingesponnen had, even als de Rups van de *Or-Vlinder* gewoon is dit tusschen de Abeele-bladeren te doen, liggende daarin, even als deze, in eene

eene kromgebogene houding. Het was donker groenachtig van kleur, en scheen mij toe half volwassen te zijn, terwijl mijn zoeken naar meerdere zoodanige Rupsjes vruchteloos bleef. Te huis gekomen zijnde, plaatste ik het op een berke-takje in een fleschje met water, en het spon zich ook weder onmiddelijk tusschen de bladeren in, dezelve niet verlatende, dan om, nadat ze verteerd waren, eene andere woning te betrekken. In de maand Junij mijne Rups voor nagenoeg volwassen houdende, maakte ik daarvan eene afteekening, zoo als Fig. 1, op Tab. XLI. vertoont. Den 25sten dier maand nog eens weder op dezelfde plaats zoekende, had ik het geluk nog ééne Rups, ook tusschen de berken-bladeren ingesponnen en reeds volwassen, te vinden, die echter licht-groen van kleur was, hebbende overigens dezelfde witte en zwarte stippen en bruinen kop als de vorige sedert ook verkregen had, zoodat er voor mij geen twijfel kon bestaan, of beiden waren van dezelfde soort. Ook van deze laatste maakte ik toen eene afteekening in zijne krom gebogene gestalte, zie Fig. 2. Of dit onderscheid van kleur eene kenmerkende bijzonderheid van het verschil der sexen is, durf ik niet beslissen.

Fig. 1. Tab. XLI.

Fig. 2.

§ 3.

Beide mijne Rupsen leefden nu nog eenige dagen voort, tot dat op den 2den Julij de donker-, en op den 9den de licht-gekleurde zich aan een stukje hout, op den bodem van het glas, waarin zij zich bevonden, liggende, insponnen, op nagenoeg dezelfde wijze als de Rups van de *Xanthoceros* zulks had gedaan, met welke zij, wat de kleur en teekening betreft, vele overeenkomst had, doch niet wat de leefwijze aangaat, daar deze zich nimmer, voor zoo verre ik waargenomen heb, tusschen de bladeren inspint (*). Van dit Spinsel had mijn' waardigen vriend VERHUELL vóór eenigen tijd wederom de goedheid, eene afbeelding te vervaardigen, gelijk Fig. 3 vertoont, mitsgaders van de Pop,

Fig. 3.

(*) Door GUÉNEE wordt dit inspinnen tusschen de bladeren als eene kenmerkende eigenschap van de Rupsen, tot dit *Genus* behoorende, opgegeven. Ik vermeen echter als zeker te mogen stellen dat *Cymatophora Xanthoceros* hierop eene uitzondering maakt. Beter echter schijnt mijne eerste ontdekking van die soort met zijne opmerking overeen te komen, dat de Vlinders van dit geslacht weinig vliegen, en zich doorgaans aan de stammen der boomen blijven ophouden, op welke de Rupsen leefden.

Fig. 4. Fig. 5. Fig. 4, waarin zich de Rupsen veranderden, welker staart spits bij Fig. 5, vergroot is voorgesteld, waardoor ik dan nu ook in staat ben gesteld, deze overigens reeds lang voor dit werk bestemde bijdrage daarin te kunnen leveren.

§ 4.

Evengenoemde ijverige liefhebber der *Lepidopterologie* toch, deed mij ook het genoegen (en ik betuig hem voor dit alles bij deze mijn' opregten dank), ook eene fraaije afbeelding te vervaardigen van den Vlinder zelven, in beide geslachten en voorts geheel deze plaat te ordonneren. Fig. 7. Ik merk omtrent deze laatste afbeeldingen alleen nog aan, dat Fig. 7 (het wijfje,) door ZHEd. Gestr. naar het fraaije exemplaar is geteekend, hetwelk ik op den 18den Maart 1844 onverwacht, doch nog gelukkig in tijds Fig. 6. uit eene der Poppen bevond uitgekomen te zijn; terwijl Fig. 6 een mannelijke Vlinder voorstelt, uit het kabinet van wijlen mijn' hooggeschatten en te vroeg aan de wetenschap ontrukten vriend, den Wel-Edelen Heer A. J. D'AILLY, thans aan mij toebehoorende genomen; zijnde het voorwerp van hetzelfde geslacht, dat ik uit de andere Pop had verkregen, reeds te veel beschadigd, om afgeteekend te kunnen worden, en hebbende het door mij gekozene nog die bijzonderheid, dat de gele vlek op de bovenvleugels, zich verder naar den bovenrand derzelve uit-Fig. 7. breidt, dan dit bij andere exemplaren, en ook bij het wijfje Fig. 7, gewoonlijk het geval is. Het volmaakte Insekt heeft wederom meer overeenkomst met de *Or-Vlinder* dan de *Xanthoceros*. Kennelijk behooren echter alle drie, met de *Octogesima* en *Bipuncta*, ook reeds in ons land, doch niet door mij waargenomen, tot een en hetzelfde geslacht van *Noctuae*. Dat *Flavicornis* slechts éénmaal in het jaar en waarschijnlijk alleen op de berk voorkomt, meen ik ten slotte hier nog te kunnen bijvoegen.

P. VII.

Tab. XLI.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

TWEE-EN-DRIE-EN-VEERTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN der TWEEDE BENDE.

DE GETANDE METER.

P. VII. Tab. XLII en XLIII.

§ 1.

Op den 9[den] October 1837 werd mij, te *Empe*, eene Rups gebragt, die mij geheel onbekend was, en door hare ongemeene schoonheid zoo zeer trof, dat ik dadeijk besloot daarvan eene afteekening te maken, waarin ik mij verheugde nog gelukkig te mogen slagen, bij de moeijelijkheid die het voorwerp anderzins daartoe opleverde. Men zie Fig. 1. Zij was gevonden in een' tuin in mijne nabijheid, onder een kersenboom, doch zoo min het blad van deze boomsoort, als van andere uit dien

Fig. 1.

T t omtrek,

omtrek, waar zij gevonden was, wilde zij eten. Zoo ook met het mos, 't welk ik haar gegeven had en op 't welk ik vermeende dat zij, hare met dit gewas en de ook daarop levende *Boarmia Lichenaria* overeenkomende kleurmengeling in aanmerking genomen, — zoude te huis behooren, en dat ik uit dien hoofde ook afbeeldde. Ik vreesde dus dit fraaije Insekt niet in 't leven te zullen houden. Mijne Rups zat steeds zeer stil, in eene en dezelfde houding uitgestrekt op al wat ik haar voorlegde, iets dat in zooverre gelukkig was, daar ik haar anders niet naar behooren zou hebben kunnen afteekenen, en welhaast bemerkte ik dan ook dat zij aan eene ongesteldheid leed, die op den 16den October haren dood ten gevolge had, door welke tot mijn groote spijt het uitzigt verloren ging om den Vlinder te leeren kennen, van welke die zoo sierlijke als vreemde Rups het masker was. Dit sierlijke zou zich moeijelijk laten beschrijven, doch 't verdient vermelding; zoo als ook, hetgeen uit mijne afbeelding blijkt, dat bij deze Rups de zevende en achtste geleding van kleine puntjes als onvolmaakte pooten voorzien zijn, eene bijzonderheid welke zelden voorkomt.

§ 2.

Met blijdschap was het alzoo, dat ik, in 't volgende jaar omtrent denzelfden tijd, vernam dat een liefhebber te *Zutphen* het geluk had gehad eene dergelijke Rups te vinden en wel op een dennenboom nabij die stad, schoon die blijdschap ook al spoedig getemperd werd door de

bij-

bijvoeging, dat ook deze Rups niet vreten wilde van 't geen haar tot voedsel verstrekt was. Dit nam echter een' gelukkigen keer. Het blad van bramen of brummels (*Rubus Fruticosus*) haar onder anderen ook voorgelegd zijnde, werd door haar genuttigd, en op den 20sten October 1838 spon zij zich in op een stuk bemost hout, zoodanig als dit bij Fig. 2. (Pl. 42.) door mij is voorgesteld. Nu mogten wij ons dan vleijen den Vlinder te zijner tijd te voorschijn te zullen zien komen. Daar het echter door ons van belang geacht werd, ook de Pop dezer vreemde Rups te leeren kennen en af te beelden, werd het spinsel voorzigtiglijk geopend; doch die Pop — was dood, zeker ten gevolge van eenige misvorming die wij daaraan bespeurden, en die mij zelfs verhinderde eene meer naauwkeurige afbeelding te vervaardigen, dan bij Fig. 3. te zien is. Zoo was dan nu ten tweedemale mijn verlangen naar het leeren kennen van den Vlinder uit die schoone Rupsensoort op 't onaangenaamst verijdeld, en dat wij haar steeds aantroffen in zoo lusteloozen staat en bij een enkel exemplaar bood ons weinig hoop op betere toekomst aan.

Pl. 42. Fig. 2

Fig. 3.

§ 3.

Den 3den October 1839 mij met het zoeken van Insekten op dennen nabij *Zutphen* bezig houdende, ter zelfder plaatse waar de laatst beschrevene Rups gevonden was, — viel mijn oog op eene donker gekleurde Spanrups, die zeer stil op een' dooden dennentak nederzat.

Dit

Dit stilzitten, zoo wel als 't overige voorkomen der Rups, de, hoewel flaauwe, toch eenigzins gelijkvormige teekening van moskleurige vlekken, die als door het bruin heen schemerden, de volkomen gelijkheid der teekening van den kop (zie bij Fig. 4.) en van de plaatsing der pooten, met de vroeger mij ter hand gekomene Rupsen, in hetzelfde jaargetijde, in hetwelk ik mij weder bevond, deed mij dadelijk deze Rups voor eene van dezelfde soort houden en zeer verheugd zijn met mijne ontdekking. Ik zocht nog lang naar meerdere exemplaren, doch ook ditmaal moest ik mij met dit ééne voorwerp te vreden stellen, waarvan ik het voedsel nu wel voor goed meende gevonden te hebben, Te huis gekomen zijnde, plaatste ik mijne Rups dus op een frisch dennentakje, dan, hoezeer zij daarvan wel iets scheen te nuttigen, zij was even traag en onverschillig in hare bewegingen als de vorige, zelfs zoodanig, dat wanneer ik haar ter afteekening op een takje stelde, zij als in een droom zich daaraan vastklemde en zoo bleef zitten, tot dat zij, door aanraking gestoord, het hoofd even opligtte, om straks daarna weder in denzelfden staat van gevoelloosheid te vervallen.

Fig. 4. De afbeelding Fig. 4. toont dezen droomerigen toestand en tevens hare gestalte en kleur aan. Den 5den October had zij nog niets van eenig belang genuttigd, zoodat ik weder begon te vreezen haar als de vorige te zullen verliezen. Den 6den echter vond ik haar op den grond van het glas liggen, sterk in één gekrompen en eenige draden gesponnen hebbende. Spoedig gaf ik haar een stuk denneschors en wat aarde er bij, om haar in staat te stellen, des noods zonder te spinnen, tot pop overtegaan; doch 't een noch 't ander gebeurde; zij kromp slechts meer en

meer

meer in, en den 11 October vond ik niets van haar overig gebleven dan de kop, en in de plaats van haar ligchaam, — het spinsel van eenen *Ichneumon!* —

Alwederom had ik dan niets dan de teekening over. Doch den 24sten October eene spanrups die ik reeds voor lang, nog jong zijnde, op Elzen-bladeren gevonden had, willende afteekenen, bemerkte ik bij naauwkeurige beschouwing, dat die geheel het voorkomen en ook wel iets van de teekening, ofschoon geenzins van de kleur, mijner eerst gevonden rups bezat; dat op den kop wederom dezelfde figuren aanwezig waren, en dat dezelfde loome eigenschappen van de beide vorigen ook de hare schenen te zijn, die vooral zonderling spreken uit de houding in welke ik haar bij fig. 5 afteekende, terwijl fig. 6. de figuren op haren rug doet zien, die vrij wel strooken met die van fig. 1. Des avonds alleen was zij tamelijk levendig. Ik vleide mij nu met de hoop van door *dit* voorwerp de geledene verliezen vergoed te mogen zien, doch ook zij gebruikte steeds zeer weinig van 't voedsel dat zij ontving. — Iets beter scheen dit te gelukken met de bladeren van Bramen, die ik haar nu ook voorgezet had. Het was allengs de 4de November geworden en nog kon ik evenmin toeneming in groei als toenadering tot de inspinning waarnemen, hoewel de Rups steeds in een' goeden staat van gezondheid scheen te verkeeren. 't Zelfde was nog het geval op den 30 November, terwijl het blad van de Braam altoos nog groen en frisch voorhanden was. Den 2den December vond ik haar eindelijk van de takken afgekropen en ingekrompen op den grond van 't glas liggen, zich regts en links bewegende. Ik legde haar als de vorige met een stukje boomschors en wat

Fig. 5. 6.

mos

mos op de aarde neder, en mogt den 7den ontwaren, dat zij een dun spinseltje gemaakt had. Al mijne hoop en verwachting was nu daarop gevestigd; maar op nieuw moesten beiden teleurgesteld worden. In 't begin van April 1840 weder te *Empe* komende, vond ik de Rups in haar spinsel — niet tot pop veranderd — maar *gestorven*.

§ 4.

Ik zoude, na al deze teleurstellingen, en daar ik tot hiertoe (Oct. 1853) en dus na verloop van zoo vele jaren, geene zoodanige Rupsen weder vond, in 't onzekere hebben blijven verkeren of zij allen wel werkelijk, volgens mijne onderstelling, tot ééne en dezelfde Vlindersoort behoorden, en *welke* die soort dan mogt wezen; ware 't niet dat ik, reeds kort na het gebeurde, op eene der platen met Rupsen in 't fraaije werk van *Hubner*, *Europ. Schmetterlingen*, dat mij destijds door mijn' hulpvaardigen en te vroeg overleden vriend A. J. D'AILLY tot een ander einde ter leen was verstrekt, — mijne Rupsen had wedergevonden, in dezelfde grootte, afwijking van kleur en teekening, als ik die hier *in natura* had waargenomen, en zoowel op Dennen of Sparren als op een ander mij onbekend beziën-dragend gewas voorgesteld, met aanduiding overigens dat het de Rupsen zijn van *Geom. Dentaria* (*Gen. Ennomos*, Tr. Boisd.), een Vlinder die ook wel, schoon zelden, in den omtrek van Zutphen gevangen is geworden. Ik had dus mijn vermoeden bevestigd gezien en maakte geene zwarigheid, om, ofschoon ik den Vlinder niet uit eene der Rupsen had mogen zien geboren worden,

den, deze soort tot onderwerp eener verhandeling voor dit werk te bestemmen, lang echter, ik moet 't bekennen, bleef dit voornemen onuitgevoerd; en het is aan de goedheid van een' anderen bereidwilligen vriend, den H. Ed. Gestr. Heer Q. M. R. VER HUELL, te danken dat de uitgave eindelijk heeft kunnen geschieden. Z. Ed. voltooide namelijk mijne teekeningen, door eene keurige afbeelding van een' mannelijken en eene vrouwelijke Vlinder, naar voorwerpen uit mijne verzameling genomen, daaraan toetevoegen, (zie bij fig. 7 en 8); en zoo moge dan ook nu dit fraaije en zeldzame Insekt zijne plaats in dit werk over de Nederlandsche Vlinders innemen. Ik heb hier niets meer bijtevoegen, dan dat de Vlinder volg. *Trietschke* in de maand Mei verschijnt, doch, zoo als gezegd is, in ons land, vrij zeldzaam, hebbende *ik* die zelf nimmer levend bekomen, waardoor ik ook niet in de gelegenheid ben geweest eijeren daarvan te verkrijgen en er eene afbeelding van te leveren.

Fig. 7. 8.

A. J. v. E.

§ 5.

Volgens het door den Heer A. J. VAN EYNDHOVEN, boven aangehaalde werk van *Treitschke*, zou de Rups ook nog Elzen, wilde Rozen en Wilgen tot voedsel gebruiken, zeer sterk in kleur en teekening verschillen en zou de schoonste verscheidenheid op Dennen aantetreffen zijn. Ook de Vlinder is zeer onstandvastig van teekening en kleur en komt ook in zwartachtige en loodkleurige verscheidenheden voor.

De GEER (Mémoires p. servir à l'hist. d. Insectes, t. I), heeft

waar-

waargenomen dat de vier kleine pootjes aan de zevende en achtste geleding met een bijna gesloten krans van zoolhaakjes bezet zijn, terwijl de vier groote buikpooten slechts eenen halven kring van haakjes voeren. Ook geeft hij op dat de wijfjes groene eijeren leggen.

S. v. V.

Wij deelen onzen geëerden Inteekenaren bij dezen het berigt mede, dat op ons aanzoek voor de volgende Stukken de Heer Mr. S. C. SNELLEN VAN VOLLENHOVEN te 's Gravenhage, zich wel heeft willen belasten met de redactie van den tekst en zijne eigene aanmerkingen of bijvoegselen teekenen zal S. v. V., terwijl de platen voortaan onder toezigt van den Heer Dr. J. A. HERKLOTS te Leyden zullen worden op steen gebragt.

J. C. SEPP & ZOON.

P. VII. *Tab.* XLII.

NACHT-VLINDERS *van't* Tweede Gezin *der* TWEEDE BENDE.

P. VII. *Tab.* XLIII.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

VIER- EN VIJF-EN-VEERTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN *der* EERSTE BENDE.

DE GLINSTERENDE ZAKKENDRAGER.

P. VII. Tab XLIV. XLV.

§ 1.

In de 28ste Verhandeling over *Tin. coracipennella*, het *Ravenveertje*, teekende ik de overeenkomst aan van dit Vlinder-geslacht met het geslacht *Psyche*, door mij uitsluitend met den naam van *Zakkendragers* bestempeld, om het te onderscheiden van een aantal Rupsen-soorten, waartoe ook die van het *Ravenveertje* behoort, allen in kokers of zakken levende, en waarvan de beide geslachten in den staat van Vlinder gevleugeld zijn; terwijl daarentegen de mannetjes van Psyche (Zakkendragers) alleen van vleugels voorzien zijn, en de wijfjes meer op logge, vleugellooze wormen dan op Vlinders gelijken.

Gedurende vele jaren had ik mij met het onderzoek van deze hoogstbelangrijke Insektensoort bezig gehouden, zonder er in te kunnen slagen haren geheelen levensloop te leeren kennen, uit gebrek aan voorwerpen, die ik niet in den omtrek van Rotterdam kon magtig worden; terwijl de weinige exemplaren, mij door welwillende liefhebbers toegezonden, niet genoegzaam waren voor eene volledige studie. Verandering van woonplaats in eene streek van ons Vaderland, waar deze Vlindersoort geene zeldzaamheid is, heeft mij in staat gesteld de geheele huishouding van *Psyche nitidella* den Entomologen aan te bieden. Behalve deze komt, voor zoo verre mij bekend is, nog slechts ééne soort in ons Vaderland voor: *Psyche graminella.* Den naam van *Glinsterende Zakkendrager* heb ik afgeleid van den Latijnschen *nitidella.*

Eenige jaren geleden, deelde mijn overleden vriend A. J. d'Ailly, mij zijne aanteekeningen over dit Vlindergeslacht, hoofdzakelijk de soort *Ps. nitidella* mede, en daar ik vroeger, zoo als boven vermeld is, dit Insekt bestudeerd had, was ik in staat, hem eenige naar de natuur geteekende afbeeldingen aan te bieden (*). d'Ailly had vooral zijne aandacht gevestigd op de levenswijze van het Insekt en wilde de onzekerheid over de wijze van bevruchting zoo veel mogelijk ophelderen. Het is toch algemeen bekend, dat eenige Entomologen hardnekkig bleven beweren, dat sommige wijfjes, zonder in aanraking met mannetjes gekomen te zijn, bevruchte eijeren zouden hebben voortgebragt, en als een voorbeeld van deze verhouding vooral het geslacht Psyche aanvoerden.

Wanneer Natuuronderzoekers van erkenden waarheidszin, eene in haren aard zoo zonderlinge stelling blijven verdedigen, mag wel de gedachte opkomen, of de waarnemingen, waaruit de stelling wordt opgemaakt, wel met genoegzame zorg hebben plaats gehad, en gaarne erken ik mij aan te sluiten aan het gevoelen van d'Ailly, dat het ongerijmd schijnt, dat de Natuur bij de Vlinders eene zoo vreemde uitzondering op eenen bijkans algemeenen regel zou toe gelaten hebben.

Heeft men den levensloop dezer in het verborgen levende Insekten inderdaad naauwkeurig genoeg nagegaan? Zou welligt het verdwijnen der vleugellooze wijfjes, nadat zij eenige dagen op den koker, waaruit zij waren voortgekomen, gezeten hadden, niet bij sommigen het denkbeeld gewekt hebben, dat zij in hare woningen zonder in gemeenschap met mannetjes te zijn geweest, waren teruggekropen, zich van hare eijeren ontdeden en stierven, en hebben evenwel deze gewaande onvruchtbare eijeren Rupsen voortgebragt? Heeft men over het hoofd gezien, dat deze afwijking van den gewonen loop der natuur niet kan worden toegekend aan Vlinders, in eenige opzigten zeer verwant, wat het geslachtsverschil aangaat, want ook dáár zijn de wijfjes vleugelloos, slechts met het onderscheid, dat zij in de vrije lucht leven, als *Orgyia antiqua*, *Org. gonostigma* (†) en een aantal andere soorten, waarvan de snelvliegende mannetjes met een voor ons geheimzinnig zintuig begaafd, de logge, vleugellooze wijfjes weten op te sporen, waar deze ook

(*) Zie de Verhandeling van A. J. d'Ailly, in het *Tijdschrift voor Wis- en Natuurk. Wetenschappen*, door de Eerste Klasse van het voormalig Koninkl. Ned. Instituut opgenomen, III Deel, aflevering 4. Aanteekeningen omtrent het Vlindergeslacht Psyche, bijzonder Ps. Nitidella, en beschouwing der wijze van voortteelen daarvan. Zie almede *Kunst- en Letterbode*, 18 Augustus 1848, bl. 100.

(†) Org. antiqua, II Deel, 23e Verhandeling, Org. gonostigma, III Deel, 2e en 3e Verhandeling.

ook mogen verborgen zijn. Zelfs bij die Vlindergeslachten, waarvan de beide seksen gevleugeld zijn, doch de wijfjes zeer traag (*), heeft men dezelfde wonderdadige, als het ware magnetische aantrekkingskracht waargenomen, zoo als ik zelf proefondervindelijk betuigen kan.

Onder de Insecten zijn het juist de Vlinders, die het meest door deze natuurdrift beheerscht worden, daar de mannetjes niet alleen met aan spelden gestoken en half doode individuën paren, maar ook het paren zich uitstrekt tot bastaard-vermengingen met andere soorten, zelfs in andere geslachten. En waarom zou onze Psyche deze eigenschap missen? Veelvuldig werden waarnemingen voor en tegen de zelfstandige vruchtbaarheid der wijfjes van Psyche aangevoerd. SCHERER heeft duidelijk aangetoond, dat al de wijfjes van deze Vlindersoort, zonder door de mannetjes bevrucht te zijn, of in het geheel geene, of slechts windeijeren hebben afgezet, waaruit zich geene Rupsen ontwikkelden.

SCRIBA heeft hetzelfde verschijnsel waargenomen: uit een aantal Rupsen had hij niet dan wijfjes verkregen; eenigen verlieten de zakken niet; anderen kropen er uit, en kropen er wederom in. Zij hadden eijeren afgezet, waaruit echter geene Rupsen voortkwamen. »Zoo veel is zeker," vervolgt die natuuronderzoeker, »dat het wijfje in den zak en dikwijls in de Pop hare eijeren afzet, doch eene paring is noodig; waartoe zou anders het mannetje geschapen zijn?"

Het tegenovergestelde gevoelen is onder anderen door den scherpzinnigen OCHSENHEIMER verdedigd; in zijne *Schmetterlinge von Europa* haalt hij tot staving de proeven aan, welke ROSSI genomen heeft, die met alle mogelijke voorzorgen de wijfjes van *Psyche apiformis* in afgezonderde vertrekken onder glazen klokken plaatste, en waarnam, dat zij zonder gepaard te zijn geweest, vruchtbare eijeren legden.

Deze proeven zijn later door SOMMER (GERMAR, *Magazin für Entom.* Th. I, pag. 21) wederlegd, waarop Doct. SPEIJER later is teruggekomen (3e *Jahrgang der Entom. Zeitung*, door de Entom. Vereeniging te *Stettin* uitgegeven); bij gebrek aan eigene waarnemingen verzekert hij, hoe ongeloovelijk en zonderling het ook schijnen moge, dat er bij hem geen twijfel meer bestaat, dat wijfjes, zonder gepaard te zijn geweest, ten minste in twee opvolgende generatien vruchtbare eijeren voortbrengen. Zorgvuldige proeven met *Psyche*

(*) Bij voorbeeld *Liparis Dispar.* III Deel, 2e en 3e Verhandeling. Aldaar wordt van deze natuurdrift melding gemaakt.

Psyche triquetrella genomen, zouden de waarheid er van bevestigen. Andere geleerden gaan zelfs nog verder en kennen deze afwijking van de gewone natuurwetten ook aan andere *Lepidoptera* toe. In de *Comptes rendus des séances de l'Academie des Sciences* te Parijs 1847, wordt een Rapport gevonden van SERRES, MILNE-EDWARDS en DUMÉRIL over een stuk van BOURSIER, waarin deze betoogt, dat onbevruchte eijeren van *Bombyx Mori* rupsen zouden opgeleverd hebben, hetgeen hij toeschrijft aan den invloed van de warmte en het licht der heldere zonneschijn, door hem gehouden voor het levendmakend beginsel van de kiem in het ei; stelling van BOURSIER die echter niet gunstig door hen wordt beoordeeld; zonder de zaak geheel te verwerpen, halen zij proeven, door hem zelven en anderen genomen aan, en eindigen hun verslag, met het volgend betoog:

»Nous répeterons que si la plupart des femelles de quelques insectes jouissent ainsi d'une sorte de génération spontanée, c'est que la plupart ont été dans le cas de passer plusieurs années dans l'état de Chrysalide; leur vie ainsi prolongée et souvent leur éclosion tardive à l'époque, où il n'y a plus de mâles, semble par conséquent avoir eu pour but la conservation des races, que des événements fortuits auraient pu détruire, si cette prévision providentielle n'avait présidé en cette admirable liaison intime des effets avec leurs causes."

Wat nu dit verlengde poppenleven en daaruit voortkomen van bevruchte eijeren betreft, ik kan het door eigen ondervinding, even als D'AILLY, wederleggen. Groote Vlinders vooral pijlstaartsoorten, inzonderheid *Deil. Euphorbiae* (*) zijn bij mij, nu en dan twee à drie jaren, in den staat van Pop blijven liggen en kwamen toen op den gewonen tijd uit, nimmer later, zoo wel mannetjes als wijfjes, doch nimmer zijn van de ongepaarde wijfjes vruchtbare eijeren voortgekomen.

Zoo heeft D'AILLY een veertigtal wijfjes van *Bombyx Mori* buiten gemeenschap van een mannetje gehouden, en eenige duizende eijeren zijn allen verdroogd.

Met ter zijde stelling van alle hypothesen mag men toch aannemen, dat de natuur niets zonder doel voortbrengt en zou zij het mannetje der Psyche's doelloos vleugelen en eene groote snelheid van beweging gegeven hebben? Waarlijk het is toch verreweg waarschijnlijker, dat het mannetje van dit Insekt met die eigenschappen begaafd werd, om het trage en vleugellooze wijfje te kunnen naderen.

Wat

(*) III Deel, 4e en 5e Verhandeling.

Wat mij door eene meer eenvoudige waarneming der uitwendige verschijnselen reeds lang zeer waarschijnlijk is voorgekomen, werd ook onlangs, door de ontleedkundige onderzoekingen van C. T. VON SIEBOLD bewezen (*). Hij vond bij de wijfjes der Psycheïden ten volle ontwikkelde geslachtsdeelen, met een receptaculum seminis, dat het wijfje ter paring noodig heeft, even als alle andere vrouwelijke Vlinders (†).

Tot *Psyche nitidella* terug keerende, moet ik aanmerken, dat in de overige zeer belangrijke aanteekeningen van D'AILLY de huishouding van het Insekt nog niet geheel volledig beschreven is, en het mij daarom aangenaam is, op grond van eigen onderzoek, eenige bijzonderheden die aan mijnen vriend ontgaan waren, hier te kunnen mededeelen.

§ 3.

Omtrent het einde van de maand Mei vond ik, op eene entomologische wandeling in den omtrek van Arnhem, in een eikenboschje of akkermaal, een' koker van *Psyche nitidella* op de bovenzijde van een eikenblad (Fig. 1): deze vondst wekte de begeerte op, om in het bezit van meerderen te geraken, en ik was gelukkig genoeg, een zevental te vinden, niet alleen op eiken maar ook op berken en op den vuilboom (Rhamnus frangula). Eenige dagen later hetzelfde boschje doorzoekende, schenen mij de Psyches verdwenen te zijn; mogelijk hadden zij, om de gedaanteverwisseling te ondergaan, de bladeren verlaten, daar men in de kokers aan heiningen of palen gehecht, doorgaans Poppen of ledige hulsels vindt.

Fig. 1, T. XLIV.

Mijne Psyches had ik in eene ruime suikerflesch met versche eikenbladeren gelegd. De meesten kropen rond door middel der zes voorpooten, de zak of koker mede voerende, waarvan de naam van zakkendrager ontleend is.

§ 4.

Om de Rups te leeren kennen en af te beelden, dwong ik haar, door ligtelijk het bovenste gedeelte van den koker te drukken, haar verblijf

(*) *Zeitschrift für wissenschaftliche Zoölogie*, 1 Band, 2e Heft, Leipzig bij W. ENGELMAN 1848, door C. T. VON SIEBOLD.

(†) Hetgeen ik hier voor oogen heb, betreft alleen de orde der Lepidoptera in het algemeen genomen, zonder toepassing op andere Insekten, daar het bekend is, dat de *Aphides* en *Cynipides* voorbeelden van afwijking der gewone bevruchting opleveren.

verblijf te verlaten. Zij liet zich, om het gevaar te ontgaan waarin zij verkeerde aan een draadje zakken. Bij Fig. 2 heb ik haar in
Fig. 2. natuurlijke grootte, bij Fig. 3 aanmerkelijk vergroot voorgesteld,
Fig. 3. genomen naar eene Rups, waaruit een wijfjes Vlinder voortkomt. Die van den mannelijken Vlinder is kleiner en slanker.

De acht buikpooten zijn kort als kleine knobbeltjes, de voorpooten alsmede de drie eerste ringen hoornachtig, en daardoor bestand tegen den invloed van de buitenlucht.

Ten overvloede heb ik den kop sterker vergroot voorgesteld bij Fig. 4, ten einde de verschillende organen duidelijker te onder-
Fig. 4. scheiden.

Terwijl ik bezig was de rups af te beelden, kroop zij vrij snel heen en weer, het achterlijf, zonder zich van de naschuivers te bedienen als eene made of worm nasleepende.

Ik veronderstelde dat zij in het lot zou deelen van andere in het verborgen levende Rupsen, die na het verdrijven uit hare woningen doorgaans sterven. Daar ik echter niet besluiten kon het arme Insect te vernietigen, legde ik het in een klein doosje van bordpapier, en groot was mijne verbazing toen ik den anderen morgen, mijne Rups, in een' langwerpigen witten koker gehuld, zag rond kruipen, in natuurlijke grootte bij Fig. 5. De stof waarvan zij
Fig. 5. hare nieuwe woning had vervaardigd, bestond uit afgeknaagd papier, en was schubachtig en wit, alleen aan het beneden eind licht bruin; een paar sprankjes van den ouden koker, bij toeval in het doosje geraakt, had zij zich ten nutte gemaakt, om haar verblijf te versterken, bij Fig. 6 vergroot afgebeeld.
Fig. 4.

§ 5.

Ik had nu de Rups leeren kennen en afgebeeld, en daar de kokers ter verpopping waren vastgesponnen, hoopte ik insgelijks eene Pop te zien, en opende zeer voorzigtig een der zakken; veronder-
Fig. *a*. stellende dat in een ovaal rond spinsel bij (*a*) in natuurlijke grootte voorgesteld, de Pop besloten was, trachtte ik het te ontwikkelen doch bemerkte tot mijn leedwezen, de Pop gekwetst te hebben; in eenen tweeden koker vond ik een dergelijk spinsel en besloot het onaangeroerd te laten liggen. Na verloop van eenige dagen kwam er een sluipwesp behoorende tot de familie der *Braconiden* uit
Fig. *b* en *c*. voort, bij *b* de grootte en vergroot bij *c*. (*) Het adergestel der
Fig. *d*. vleugelen bij *d* afgebeeld.

Bij

(*) Waarschijnlijk stelt de afbeelding *Microgaster emarginatus*, Nees ab Es. voor; het voorwerp zelf is verloren geraakt. Bij mij is uit een huisje van *Psyche niti-*

Bij het openen van eenen derden koker ontwaarde ik eene vrij sterke beweging, die mij waarborgde eindelijk eene Vlinderpop te zullen zien. Ik moest echter zeer omzigtig en geduldig te werk gaan, doordien de Pop zeer naauw in het spinsel besloten lag. Deze Pop in natuurlijke grootte bij Fig. 15, bij Fig. 16 van onderen en bij Fig. 17 van ter zijde aanmerkelijk vergroot, afgebeeld, was die waaruit een wijfje moest voortkomen. Het zware achterlijf en het gemis aan vlegelscheden zijn duidelijke kenteekens. Fig. 15, 16. Fig. 17.

Ik opende een' vierden zak, hopende de Pop van een mannetje te zullen vinden, maar werd daarin te leur gesteld daar ook deze de Pop van een wijfje was. De wensch om eenige dieren te behouden, deed mij mijne verdere onderzoekingen staken.

§ 6.

Den 13den Julij des morgens vond ik een der zakken overdekt met een groot aantal zeer kleine zich bewegende ligchaampjes; uiterlijk was aan dien koker niets bijzonders op te merken, met het gewapend oog, zag ik slechts een klein gedeelte van het ledige poppenhulsel, terwijl de geheele koker wemelde van jonge Psyches, gedurende den nacht uit de eijeren voortgekomen. De Moeder-vlinder was niet in den zak aanwezig; zeker was zij in de vrije lucht van hare woning naar beneden gevallen, na dat zij zich van hare eijeren ontdaan had.

De jonge Rupsen hadden zich bereids woningen vervaardigd van de bouwstoffen waarop zij ijverig rond kropen, bij Fig. 8 is eene zoodanige koker in natuurlijke grootte afgebeeld, en bij Fig. 7 het geheele broedsel vergroot. Fig. 8. Fig. 7.

Ik zag duidelijk, dat zij de spinsels waarin zij zich gehuld hadden, met zeer kleine afgeknabbelde sprankjes op eene bezienswaardige wijze omringden; ijverig gingen zij hier in te werk, soms tien à twaalf te gelijk aan één sprankje knagende, tot dat zij hare woningen voltooid hebbende, zich als kleine spinnetjes aan een draadje lieten zakken, en op de eikenbladeren onder in de flesch rondkropen. D'AILLY daarentegen vond de kleine bijna onmerkbare Rupjes rond kruipende en zich van vermolmde houtsnippers woningen vervaardigende. Mogelijk was de eene of andere bijkomende omstandigheid bij de geboorte zijner Rupsen de oorzaak geweest, waarom zij

della uitgekomen *Hemiteles bicolorinus*, Grav., terwijl ik een wijfje van eene onbeschreven soort van Xorides gevangen heb, met den langen eijerlegger borende in een dergelijken koker. S. v. V.

zij den koker, waaruit zij gekropen waren, verlaten hadden, daar het mij waarschijnlijker voorkomt, dat de natuur aan het teedere jonge broedsel dadelijk bouwstoffen aanbiedt naar de behoefte zijner levenswijze, alhoewel het Insect, zoo als wij vroeger beschreven hebben, zich van allerhande soort van bouwstoffen bedienen kan om zich te omhullen.

Bij de waarneming mijner jonge Rupsen zag ik de kokertjes langzamerhand in omvang toenemen. Op eenige drooge grashalmen, met voordacht in de flesch gelegd, zag ik dikwijls kokertjes gehecht, die uitgelegd werden naar mate de daarin huizende Rups groeide.

§ 7.

In het laatst van Augustus hadden zich de meeste kokers tegen het gaas, waarmede de suikerflesch gedekt was, vastgezet. Eenigen lieten zich door aanraking met een zacht penseel dadelijk vallen. Het grootste gedeelte echter zat zoodanig vast gekleefd, dat het onmogelijk was, ze op die wijze los te maken. Ik rukte er een met geweld van het gaas en zag nu dat het met een spinsel gesloten is bij Fig. 9. De pogingen om de Rups naar buiten te dwingen, zoo als het mij vroeger gelukte, waren vruchteloos, en ik moest den koker openen, om te zien hoe het met de Rups gesteld was. Zij lag ineengedrongen met de voorste pooten naar boven gerigt bij Fig. 11, terwijl bij Fig. 12 de drie eerste ringen vergroot voorgesteld, duidelijk kenteekenen vertoonden, dat zij eene huidsverwisseling moest ondergaan, daar deze geledingen gezwollen en opgezet waren.

Fig. 9.

Fig. 11, 12.

Nadat ik de Rups had afgebeeld, legde ik haar zeer voorzigtig in den koker. Des anderen daags had zij er zich uitgewenteld; ik zag met het gewapend oog, dat de oude huid van den kop reeds was afgevallen en de huid bij de eerste ringen gespleten was; met zeer veel inspanning stroopte zij eindelijk de geheele huid af (bij Fig. 13 vergroot afgebeeld). Ware zij in hare woning gebleven, en had zij steun gevonden in dit voor iedere Rups gewigtig tijdstip van het leven, zoo had zij deze huidsverwisseling niet alleen gemakkelijker ondergaan, maar tevens niet zoo als nu in het stof behoeven rond te wentelen, dat door de kleverige vochtigheid der nieuwe huid haar geheel en al bedekte.

Fig. 13.

Afgemat bleef zij onbewegelijk liggen in eene gestrekte houding, door middel van een klein penseeltje trachtte ik haar in het verscheurde kokertje terug te brengen; zij bleef met een dun draadje er aan hangen. Doch naauwelijks gevoelde zij zich in hare woning

terug

terug gebragt, of hare krachten schenen eensklaps opgewekt, en zij begon zich van de stof en vuiligheid die op haar kleefden te zuiveren, telkens ieder stofje met het gebit tegen het gladde spinsel, waarmede de koker van binnen bekleed was, vasthechtende. Eindelijk van alle onzuiverheid geheel gereinigd, begon zij ijverig aan het herstellen harer woning te arbeiden.

Hieruit blijkt op nieuw, dat het Insekt van geen teederen aard is, daar vele Rupsensoorten gedurende het vervellen gestoord wordende, sterven. Deze Rups daarentegen kan alle stoornis doorstaan, daar zij volwassen of onder het vervellen ongehinderd uit hare donkere kluis kan genomen worden.

§ 8.

Ik ging voort mijne Rupsen van versche eikenbladeren, zoo lang zij te bekomen waren, te voorzien. Eindelijk toen er gebrek aan voedsel kwam, bleven zij nog eenigen tijd rond kruipen en zetten zich toen de een na de ander meest tegen het gaas vast, om den winter door te brengen. Wanneer het zacht en regenachtig weder was, zette ik mijne voedsterlingen in de vrije lucht. Zoodra de voorjaarswarmte zich deed gevoelen, begon ik beweging in mijne Rupsen te bespeuren; eenigen waren van plaats veranderd; zij ontwaakten uit den winterslaap. Geen voedsel was er nog te vinden en ik begon te vreezen, dat zij van honger zouden omkomen. Ik legde haar eenige eikentakjes met gezwollen bladknoppen voor, waaraan zij schenen te knagen, en ging daarmede voort tot dat er jonge bladeren te bekomen waren.

Weinigen had ik gedurende den winter verloren en zag met genoegen dat de kokers in grootte toenamen.

Omtrent het einde van de maand April sponnen zij zich nogmaals vast, echter slechts voor korten tijd, waarschijnlijk om voor de laatste maal van huid te verwisselen. Eindelijk omtrent het midden van Mei en eenige dagen later, bleven zij onbewegelijk zitten.

§ 9.

In de veronderstelling, dat uit de kleinste kokers mannetjes moesten voortkomen besloot ik er een' te openen, en vond werkelijk de Pop bij Fig. 21 in natuurlijke grootte, en bij Fig. 22 vergroot afgebeeld. Kleiner en van eene geheel verschillende gedaante als die der wijfjes (zie Fig. 15—16 en 17). Vooral toonen de lange vleugelscheden genoegzaam aan, dat er een ge-

Fig. 21.
Fig. 22.

 vleu-

vleugeld Insect, in besloten ligt. Het staarteinde dezer Pop, bij
Fig. 23. Fig 23 nog sterker vergroot, is van een klein haakje voorzien.

§ 10.

Omtrent 20 Junij, en zelfs tot in Julij, kwamen de Vlinders te voorschijn. In den beginne drie wijfjes, zittende met de voor-
Fig. 18. ste pooten op den koker geklemd, bij Fig. 18; de lange eijerlegger
Fig. 19. in den koker verborgen. Fig. 19 stelt het in natuurlijke grootte,
Fig. 20. en Fig. 20 vergroot voor; bij *a* de kop sterker vergroot, om de
(a) sprieten duidelijker te onderscheiden.
Fig. 24. Een paar dagen later zat een mannetje, als bij Fig. 24,
Fig. 25. op den zak, met de sprieten naar voren gerigt. Fig. 25 is de afbeelding van een vliegend mannetje, in natuurlijke grootte;
Fig. 26. bij Fig. 26 vergroot. Wanneer de Vlinder nog niet gevlogen heeft, is de kleur der vlerken bruin goud-glanzend en zwartachtig, naarmate de lichtstralen er op vallen, hetgeen hem welligt den naam van *Nitidella, Glinsterend* heeft verworven. Deze schitterende kleurschakering verdooft spoedig door het vliegen, en wordt grijsach-
Fig. 25. tig bruin (Fig. 25), doordien de schubben, zeer los zittende, spoedig afschilveren, en de vleugels naakt en vliesachtig doen wor-
Fig. 27. den. Het adergestel is bij Fig. 27 vergroot voorgesteld. De anten-
Fig. 28. nae of sprieten zijn dubbel gekamd (bij Fig. 28).

§ 11.

Ik had opgemerkt, dat het ledige Poppenhulsel der mannetjes vrij ver uit den koker naar buiten geschoven was, terwijl dat der wijfjes even zigtbaar en bij sommigen geheel en al onzigtbaar was (zie Fig. 14). Later bevroedde ik reden van dit verschil van uitkomen bij de beide geslachten. Meer mannetjes vlogen nu in de flesch rond; ik sloeg deze bewegingen naauwkeurig gade, en zag, dat de mannetjes door het snel rondvliegen eenen luchtstroom vormden, waardoor de wijfjes schenen te ontwaken, en in plaats van den eijerlegger verborgen te houden, dien uitstaken, in- en uitschoven, als een verrekijker, even als ik vroeger bij de *Wasmot* (*) had waargenomen, en als rondtastende bewogen, als bij
Fig. 29. Fig. 29. Van de paring ben ik geen ooggetuige geweest, en kan derhalve dat gewigtig punt in de geschiedenis van het Insekt niet

(*) Vijfde Deel, 46e Verhandeling, alwaar ik een gelijksoortige eijerlegger vergroot heb voorgesteld.

niet beslissend vaststellen. Evenwel zag ik des avonds een der mannetjes zeer nabij een wijfje op een der kokers zitten; beiden waren onbewegelijk; welligt had het paren reeds plaats gehad en was van korten duur geweest. De beide Insekten nog eenigen tijd in het oog houdende, zag ik eindelijk het mannetje duizelend, half vliegend nedervallen, en wankelende, als krachteloos tegen het glas opkruipen.

Uit het hier medegedeelde meen ik echter niet zonder grond te mogen afleiden, dat de voortteling ook bij dit geslacht op de gewone wijze plaats heeft.

Den volgenden dag was dit zelfde wijfje, en vervolgens meest allen, met drift werkzaam, om met den eijerlegger de opening van den koker te zoeken, en ik begreep nu, waarom het Poppenhulsel der wijfjes niet buiten den koker stak. De lange eijerlegger en het achterlijf kon er nu geredelijk indringen, om zich van de eijeren in de ledige Pop te ontlasten.

Na verloop van eenige dagen, toen de mannetjes reeds gestorven waren, lieten zich de wijfjes, geheel vermagerd, vallen, en deelden in hetzelfde lot.

§ 12.

Ik opende nu een dezer kokers, en had mij het van boven opengescheurde Poppenvlies niet overtuigd, dat het daarin vroeger besloten Insekt er uit was gekropen, dan zou ik de Pop voor gaaf gehouden hebben, zoo zeer was zij geheel en al met eijeren opgevuld. Toen ik de Poppenhuid vaneengespleten had, vertoonde zij zich als bij Fig. 30 vergroot is afgebeeld, terwijl een Ei, sterker vergroot, bij Fig. 31 is voorgesteld. Fig. 30, Fig. 31,

Ik legde deze met eijeren gevulde Pop in een doosje. Na verloop van tien à twaalf dagen, zag ik een bijna onmerkbaar Rupsje op de Pop kruipen, zonder spinsel omgeven. Ik boog het vlies verder vaneen, en ontdekte nog meer Rupsjes, gedurende twee dagen uit de eijeren breken, bij Fig. 32 in natuurlijke grootte, benevens een Eitje afgebeeld. Bij Fig. 33, een pasgeboren Rupsje, vergroot. Fig. 32. Fig. 33,

Zij begonnen zich weldra met een zeer dun weefsel te omspinnen, zich daarin rondwendende, het te verdikken, en de tusschen de eijeren liggende haren van het achterlijf der moedervlinder er in te mengen, zoodat het Rupsje onzigtbaar werd, even als ik zulks bij de pas uit het ei gekomen Rupsjes van *Talaeporia pseudo-bombycella* had waargenomen, welke echter, uit gebrek aan voedsel, om-

omkwamen, latende allerhande soorten van mos en bladeren onaangeroerd (*).

§ 13.

Voor dat zich mannetjes vertoond hadden, plaatste ik eenige kokers, waarop wijfjes zaten, afzonderlijk in eene doos. Na verloop van weinige dagen stierven zij. Ik opende die zakken, en vond in sommigen werkelijk eijeren, in meer of minder aantal; jonge Rupsen zijn er echter niet uit voortgekomen. Ofschoon hieruit met de grootste waarschijnlijkheid aan te nemen is, dat het paren een volstrekt vereischte zij om vruchtbare eijeren te doen ontstaan, zoo kunnen er nog twijfelingen overig blijven, of er niet in zeer enkele gevallen, zoo als vele natuuronderzoekers van naam volhouden, zonder vermenging der geslachten, vruchtbare eijeren bij *Lepidoptera* zijn waargenomen. Men zou, om dezen twijfel geheel te doen verdwijnen, zich eene lange reeks van hoogst naauwkeurige waarnemingen moeten getroosten. Zoo blijft het onder anderen zeer wenschelijk, dat de waarnemingen omtrent de voortteeling van *Psyche apiformis* nog naauwkeuriger herhaald worden. Het wijfje van dezen Zakkendrager is niets anders dan een eijerzak, met een' naauwelijks kenbaren kop, waaraan alle organen schijnen te ontbreken. Het Insekt heeft noch darmkanaal, noch andere inwendige deelen; slechts een dun vlies, de eijeren omvattende, terwijl het achtereinde geen spoor van opening heeft, en de pooten geheel en al ontbreken. Onmogelijk kan dit plompe schepsel zich in den zak omwenden of er uit kruipen. Hering merkte op, dat het mannetje met eene buitengewone drift en inspanning het geheele achterlijf in den koker van het wijfje dringt, en dat de eijeren bij die wijfjes bevrucht waren, waarvan de vliezige huid van boven gescheurd was, terwijl de eijeren van die wijfjes, waarvan dat vlies ongeschonden was gebleven, onvruchtbaar bleken te zijn. Waar liggen nu de teeldeelen van deze Vlinders?

Ten slotte moet ik nog doen opmerken, dat *Psyche nitidella* zich in den volmaakten staat als Vlinder, slechts éénmaal in het jaar vertoont.

V. H.

(*) Ook kan het *T. politella* geweest zijn, welke soorten weinig van elkander verschillen, volgens Fischer, *Microlepidopterologie,* Tab. 37 en 38.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ZES-EN-VEERTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN *der* EERSTE BENDE.

DE SPURRIE-VLINDER.

P. VII. Tab. XLVI.

§ 1.

Reeds in den jare 1835, in de eerste helft van October, vond ik eenige Rupsen van deze Vlindersoort van verschillende grootte op de Postelein in mijnen tuin te *Empe*, als ook op eene soort van Spurrie, die als onkruid op de bouwlanden groeit. Zij zullen dus waarschijnlijk ook wel op die Spurrie, welke tot veevoeder wordt aangeteeld, voorkomen, ofschoon ik ze er nimmer op gevonden heb. Sommigen waren licht- anderen donkergroen, welke kleuren zij tot in den volwassen staat behielden, schoon eerst toen de gele

streepen en zwarte vlekjes op 't ligchaam bij allen kennelijk werden; terwijl de roode stipjes op den witten band reeds vóór de laatste vervelling zigtbaar waren. Eene lichtgroen gekleurde Rups is door mij bij Fig. 1, Tab. XLVI op een takje van die Spurrie afgebeeld; met regt mag deze onder de fraaije soorten gerangschikt worden.

Fig. 1.

§ 2.

Mijne Rupsen begaven zich weldra in den grond, waarin zij spinsels maakten, zóódanig als ik er een bij Fig. 2 heb afgeteekend; terwijl de daaruit genomene pop de kleur en gedaante had als Fig. 3 voorstelt.

Fig. 2.
Fig. 3.

§ 3.

De minder aanzienlijke, maar toch aardig geteekende Nachtvlinder, kwam in den zomer van 1836 (*) te voorschijn. Fig. 4 stelt het mannetje, Fig. 5 het wijfje voor, zijnde het onderscheid der kunne aan de meerdere dikte des ligchaams van 't laatste te onderkennen,

Fig. 4.
Fig. 5.

(*) Tot mijn leedwezen is mijne aanteekening omtrent den *juisten* tijd hiervan verloren geraakt.

derkennen, terwijl het achterlijf van 't mannetje meer gepluimd is. Eijeren heb ik van deze soort niet bekomen, die ik ook later, althans in den Rupsenstaat niet verder heb aangetroffen; doch het is duidelijk dat deze omstreeks Augustus zullen uitkomen en de Vlinder zich dus slechts éénmaal in 't jaar zal laten zien. De naauwkeurige afbeelding der beide Vlinders, heeft men wederom aan de bereidwilligheid van mijn' hooggeachten vriend, den HEd. Gestr. Heer Q. M. R. VERHUELL te danken.

Bij de bovenstaande beschrijving, welke de Redactie evenzeer als de toezending der afbeeldingen aan den Heer A. J. VAN EYNDHOVEN te danken heeft, hebben wij nog een paar aanteekeningen te voegen.

De hier afgebeelde *Noctua Chenopodii* F. werd door TREITSCHKE tot het geslacht *Mamestra* gebragt, terwijl BOISDUVAL haar onder het geslacht *Hadena* gesteld heeft. Wij stellen voor, haar den Hollandschen naam van SPURRIE-VLINDER toe te kennen, daar zij op genoemd gewas het meest schijnt voor te komen. Men treft haar zoo 't schijnt overal in Middel-Europa aan; doch bij ons behoort zij nog tot de meer zeldzame Vlinders.

Door BOISDUVAL wordt opgegeven dat de Vlinder in Mei en ook

weder

weder in Augustus vliegt, hetgeen eene dubbele voortteling in het jaar veronderstelt; deze opgave is dus lijnregt strijdig met de boven in § 3 uitgedrukte meening. Nadere waarnemingen zullen omtrent de waarheid moeten beslissen. Noch TREITSCHKE, noch RÖSEL spreken van twee generatiën in een jaar.

Behalve spurrie en postelein, gebruikt de Rups nog tot voedsel: sellerij, salade, kool, kruiswortel, brem, melde en ganzevoet, zoodat zij weinig keurig schijnt te zijn en dus gemakkelijk op te kweken is.

S. v. V.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* EERSTE BENDE.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ZEVEN-EN-VEERTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN *der* TWEEDE BENDE.

DE VUILBOOM-METER.

P. VII. Tab. XLVII.

§ 1.

Het is reeds verscheidene jaren geleden, dat op eene wandeling tusschen den Haag en Scheveningen mijn oog viel op een mij toen onbekenden heester, wiens bladeren bijna allen op eene eigenaardige wijze waren toegesponnen. Ik maakte er een paar open en vond er kleine, aardig geteekende spanrupsjes in. Verlangende te weten, welke vlinder daaruit zoude voortkomen, nam ik er eenigen mede naar huis, doch zeer spoedig verdorden de bladeren; het was mij moeijelijk mijne rupsen van hun voedsel te voorzien, omdat de heester, waarop ik ze gevonden had, vrij ver buiten de stad stond en na verloop van eenige dagen waren mijne rupsjes gestorven.

§ 2.

Tien jaar daarna weder in 's Gravenhage met der woon gevestigd, kwam mij de vondst op den heester weder in de gedachten en daar ik mij herinnerde dat ik de rupsjes in Mei gevonden had, zocht ik in die maand den heester weder op en erkende dien nu voor den *Wegedoorn (Rhamnus catharticus)*, die in onze Hollandsche duinstreken geene zeldzaamheid is. De meeste bladeren waren toegevouwen in de rigting van de hoofdnerf (zie Fig. 1) en niet opgerold, zoo als door de rupsen der bladrollers gedaan wordt. De buiten-huid was gaaf, doch het doorschijnende daarvan, toonde ten duidelijkste aan, dat de binnenzijde door de bewoners der woning was afgeknaagd. Ik opende eenige bladeren en vond er kleine rupsjes in, van kleur groen- of paarsachtig zwart met een' ligteren streep in de zijde (zie Fig. 2.) Hier en daar trof ik op den heester en in de bladeren een rupsje aan, als Fig. 3 voorstelt, dat wel een achttal dagen ouder scheen. Ik nam er een paar van mede, om die af te beelden en liet de overigen in rust.

Tab. XLVII Fig. 1. Fig. 2. Fig. 3.

§ 3.

Veertien dagen later, in de eerste week van Junij bezocht ik wederom mijnen *Wegedoorn* en vond al de bladeren van den heester op drie verschillende wijzen vervormd. Sommigen hadden nog wel de gedaante bij Fig. 1. voorgesteld, doch de meesten waren ledig en, als bij Fig. 5. afgebeeld is, omgekruld en omgeslagen; sommigen hadden de gedaante van Fig. 6, dat is waren geheel ineengekrompen en verdord. Van de talrijke menigte rupsen, die de boom

Fig. 1. Fig. 5. Fig 6.

boom geherbergd had, waren er nu niet veel overig; hetzij dat zij vrijwillig den heester verlaten hadden om zich aan den voet in te spinnen, hetzij dat musschen of meezen mij een gedeelte mijner kolonie hadden ontroofd. De rupsen, die ik nu aantrof, waren volwassen (verg. Fig. 4) en behaagden het oog door hare kleuren. De algemeene tint was blaauw- of paarsachtig, lichter en donkerder, over den rug liepen twee smalle, witte strepen en aan den hals en de zijden was de kleur oranje met eenige kleine zwarte hoefijzervormige haakjes: de kop was glimmend zwart. Fig. 4.

§ 4.

Ik nam nu zooveel rupsen, als ik vinden kon mede, met de takjes waarop zij zaten, stak die in kleine fleschjes water en zette alles in eene ruime suikerflesch, voor een gedeelte met duinzand gevuld. Spoedig bemerkte ik dat mijne rupsen zich in het zand tusschen takjes en dorre bladeren even onder de oppervlakte insponnen en eenige dagen later vond ik eenige poppen, waarvan er een bij Fig. 7 is voorgesteld. Het staartpunt, uit twee uitgespreide hoorntjes bestaande, is, van de rugzijde te zien, afgebeeld bij Fig. 8. Fig. 7. Fig. 8.

§ 5.

Niet zeer lang behoefde ik op het uitkomen der poppen te wachten. Om de overeenkomst met de rups van *Cidaria hastata* bij Kleeman op Tab. XLIV voorgesteld, meende ik eene naverwante soort te zullen zien verschijnen; ik was dus wel eenigzins verwonderd toen ik den 15den Julij een wijfje van *Acidalia Vetulata* tegen het glas zag zitten. Het uitkomen der vlinders duurde eenige dagen en

ik

ik zag mij spoedig in het bezit van eenige wijfjesvlinders en een mannetje. Deze laatsten zijn merkwaardig om de bijzondere grootte der peniskleppen. Ik meende eerst dat dit eene toevalligheid bij mijn eenig uitgekomen mannetje was, doch het volgende jaar heb ik vele mannetjes uitgekregen en bij allen hetzelfde verschijnsel waargenomen. Een vliegend wijfje is voorgesteld bij Fig. 9, een mannetje bij Fig. 10. De geheele kleur des vlinders is licht geelachtig bruin. Op de bovenvleugels onderscheidt men slechts met moeite eenige golvende dwarsstrepen en een' donkerder middelband. Aan de onderzijde is het dier nog valer, doch de vleugels voeren aan die zijde een middelpunt, dat op de bovenzijde niet of slechts weinig herkenbaar is.

Fig. 9.
Fig. 10.

§ 6.

Mijne vlinders hebben in den gevangen staat niet willen paren, zoodat ik er ook geene eijeren van heb gezien. Het komt mij voor dat er slechts eene generatie in het jaar moet bestaan en dat de eijeren door de wijfjes-vlinders aan de takken zullen gehecht worden.

§ 7.

Vetulata (volgens den Index Methodicus van BOISDUVAL *Larentia vetularia*) komt in geheel Duitschland voor volgens TREITSCHKE, in Frankrijk volgens BOISDUVAL, in Engeland volgens WOOD; DE SELYS-LONGCHAMPS geeft dezen vlinder niet op in zijne Enumération des Lépidoptères de la Belgique.

S. v. V.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* TWEEDE BENDE.

P. VII. | *Tab.* XLVII.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

ACHT-EN-VEERTIGSTE-VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN *der* TWEEDE BENDE.

DE ORANJE BRUINBAND-VLINDER.

P. VII. Tab. XLVIII.

§. 1.

De fraaije vlinder, die het onderwerp dezer verhandeling uitmaakt, heeft wat de teekening op de bovenvleugels betreft, wel eenige overeenkomst met de *Kajatenhout-vlinder,* beschreven in het II. Deel, de 4e Verhandeling. De donker bruine in het blaauw schemerende band, die op den helder oranje grond zoo duidelijk afsteekt, heeft de aanleiding opgeleverd tot het geven van de Hollandsche benaming. In het werk van OCHSENHEIMER en TREITSCHKE vinden wij deze soort vermeld onder den naam van *Cidaria fulvata*, in den *Index Methodicus* van BOISDUVAL komt zij even zeer voor, onder het geslacht *Cidaria* doch met de soortsnaam van *Fulvaria*, daar deze schrijver voor de namen der Spanrupskapellen alleen de uitgang *aria* toestaat.

§. 2.

In het begin der maand Mei waren eenige bladen van de rozenstruiken in mijnen tuin te Arnhem langs de kanten afgegeten en weldra ontdekte ik de rups, die daarvan oorzaak was. Zij zat in eene rustende houding, als bij Fig 1, op den bladsteel en was helder groen van kleur; de drie eerste en de beide laatste geledingen waren eenigzins lichter en de inkervingen licht geel. De kop was spits van vorm en even als de hoornachtige pooten geelachtig bruin. Op de zijden was de kleur donkerder en eene ligt gele streep liep langs de zijden. Zij bragt den dag in eene rustende houding door, scheen tegen den avond als te ontwaken, kroop dan rond en voedde zich.

Tab. XLVIII
Fig. 1.

§ 3.

Nadat ik de rups eenige dagen waargenomen had, bleek het mij dat zij volwassen was, want zij spon eenige verwelkte rozenbladeren met losse draden aan elkander, zoo als in Fig. 2 is voorgesteld en begon zich daarin tot verandering te schikken. Na verloop van ongeveer drie dagen zag ik haar liggen in den vorm van eene lichtgroene pop met blaauwachtige vleugelscheeden (zie Fig. 3.). Het staarteinde dezer pop is door mij bij Fig. 4 vergroot voorgesteld, waarbij in aanmerking moet genomen worden, dat de twee haakjes door de draden van het spinsel zijn te zamen getrokken.

Fig. 2.
Fig. 3.
Fig. 4.

Na verloop van hoogstens drie weken veranderden de vleugelscheeden van kleur; eerst werden zij bruinachtig geel, daarop werd van

dag

dag tot dag de teekening der vleugels, die er onder verborgen waren, duidelijker herkenbaar, zoodat eindelijk den dag voor het uitkomen des vlinders het insekt door het zeer dunne poppenvlies zigtbaar was, zoo als ik het bij Fig. 2 heb afgebeeld. Fig. 2.

§. 4.

De vlinder, die tegen den avond te voorschijn kwam, was van het mannelijk geslacht; men ziet hem bij Fig. 5 in eene rustende houding Fig. 5. met de sprieten achteruit over de vleugels geslagen, afgebeeld. Bij Fig. 6 is een wijfje, als vliegende, voorgesteld. Het onderscheid der Fig. 6. kunne is alleen aan de meerdere of mindere dikte van het achterlijf te herkennen. De kop en sprieten zijn geelachtig wit, even als het achterlijf en de pooten. De rug en bovenvleugels hebben een hooggelen of oranje-kleurigen grondtoon. Die vleugels zijn als in vier velden verdeeld; het eerste is eenigzins sterker van tint en wordt door twee naast elkander gelegen, hoekige streepen begrensd; het tweede heeft geene bijzondere versieringen; het derde wordt uitgemaakt door eenen blaauwachtig zwarten en roestkleurigen band, met wit omzoomd, die voor breed en achter smal, naar beide zijden gebogen is en in het midden naar de buitenzijde met een tweeledige punt uitsteekt; in het laatste veld is de vleugelspits licht van kleur; daaruit loopt een roestkleurige streep scheef naar de binnenzijde en daaronder vertoont zich weder een oranjekleurige vlek. De zoom is door een roodachtig streepje afgescheiden en schijnt uit gele en bruine vierkantjes zamengesteld. De ondervleugels zijn wit met citroengelen rand.

Het is opmerkelijk dat tusschen de vlinders van deze soort geen

ver-

verschil van kleur of teekening wordt waargenomen, terwijl andere en verwante soorten zoo veel verscheidenheid opleveren.

§. 5.

Het is waarschijnlijk dat deze vlinder zich tweemaal 's jaars vertoont en dat de eijeren van het tweede broedsel overwinteren. In ons vaderland behoort de soort tot de meer zeldzame; volgens TREITSCHKE en anderen wordt zij in verschillende streken van Duitschland aangetroffen, volgens DE SELYS-LONGCHAMPS in Belgie, volgens WOOD in Engeland in de graafschappen Middlesex en Essex; eindelijk geeft BOISDUVAL geheel Europa als woonplaats op, waarmede waarschijnlijk slechts midden- en zuidelijk Europa bedoeld wordt.

V. H.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* TWEEDE BENDE.

P. VII. Tab. XLVIII.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,

BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

NEGEN-EN-VEERTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN *der* TWEEDE BENDE.

DE BERBERIS-METER.

P. VII. Tab. XLIX.

§. 1.

Het hiernevens op Plaat XLIX in verschillende toestanden voorgestelde diertje, dat door TREITSCHKE in zijn werk over de Europesche Vlinders in Deel VI. 2. bladz. 185 en volgg. beschreven wordt, voert bij hem en de latere systematici den naam van *Cidaria Berberata* naar de plant, waarop de Rups leeft; naar aanleiding daarvan noemen wij het in onze moedertaal *den Berberis-Meter*. Bij de keurige teekening, die wij aan de welwillendheid van den Heer A. J. VAN EYNDHOVEN, te *Empe*, te danken hebben, ontvingen wij van ZWEd. de volgende opgave en beschrijving.

§ 2.

De Rupsen van dezen bevalligen Meter werden door mij 't eerst ontdekt den 30sten October 1850, op eene Berberis-struik, groeijende in een buitenperk op mijne plaats onder *Empe*. Zij hadden, vijf in getal, allen dezelfde grootte, en schenen mij toe volwassen te zijn, zoo als ook weldra bleek, daar reeds op den 3den November drie der vijf zich op den bodem van het glas, waarin ik ze op een takje geplaatst had, onder eenige afgevallen en verdroogde blaadjes hadden ingesponnen. Alvorens had ik er eene afgeteekend (zie bij Fig. 1) in de houding welke zij, aangeraakt wordende, aannamen, en in welke zij dan geruimen tijd bleven zitten. Het spinsel is voorgesteld bij Fig. 2, de pop bij Fig. 3, en het staarteinde derzelve vergroot bij Fig. 4, alles naar de teekeningen van mijn' volijverigen vriend, den HoogEd.Gestr. Heer Q. M. R. VER HUELL, die de goedheid had mij in deze wederom de behulpzame hand te bieden, ten einde het Insekt in dit werk te kunnen doen opnemen. Ook de afbeelding des Vlinders, Fig. 5, is naar eene teekening van zijne hand vervaardigd en stelt een mannetje voor, kenbaar aan 't meer of min gepluimde achterlijf. Bij de wijfjes is dit, gelijk bij meest alle andere Meters, dikker en spits toeloopende; doch deze zijn anders zoozeer aan 't andere geslacht gelijk, dat hiervan geene afbeelding noodig scheen te zijn. Het was van den 6den tot den 11den Mei 1851, dat deze diertjes te voorschijn kwamen, nadat zij den winter in bruine poppen hadden doorgebragt.

Fig. 1. Fig. 2 en 3. Fig. 4. Fig. 5.

Op den 29sten Junij van laatstgenoemd jaar vond ik, ter zelfder plaatse, wederom volwassen Rupsen. Deze begonnen zich den 4den Julij in te spinnen, en daaruit ontwikkelden zich de Vlinders, ♂ en ♀, op den 20sten dier maand. Ook ving ik vervolgens nog een of meer Vlinders, die mij eenige eijeren opleverden, uit welke reeds

den

den 28sten Julij de jonge Rupsjes voortkwamen, welke ik echter niet het geluk mogt hebben groot te brengen, zijnde zij allen gestorven; ook werd ik in het afbeelden der rupsjes en eijeren, te dier tijd verhinderd. Hieruit was intusschen met zekerheid gebleken, dat dit Insekt tweemaal 's jaars in ons land voorkomt. Ik heb tot hiertoe hetzelve niet weder mogen aantreffen. Door wijlen den Heer J. C. H. VAN WALCHREN, te *Brummen*, is deze Vlinder ook vermoedelijk aldaar ter plaatse gevangen, blijkens de exemplaren, die ik in deszelfs nagelaten en thans onder mij berustend Entomologisch kabinet aantrof.

A. J. V. E.

§ 3.

Bij deze beschrijving moeten wij nog de aanmerking voegen, dat SCHWARZ in zijne *Beyträge*, bladz. 32 en 62, spreekt van twee verscheidenheden van Rupsen. De eene was graauwachtig bruin van kleur met zwarte vlekken en zwarte streepen in de zijde, de andere was vuil geel met dof, bruinachtig graauwe vlekken. Volgens zijne opmerking zijn de Rupsen langzaam en traag in hare bewegingen. Nog moeten wij hier bijvoegen dat de teekeningen der vleugels bij de Vlinders niet altijd dezelfden zijn, dat de strepen wel eens in elkander vloeijen of ook wel verdwijnen. Aan de onderzijde zijn alle vleugels licht aschkleurig; door het midden loopt aldaar eene hoekige bruine streep en eenige anderen zijn flaauw te herkennen, even als vier middelpunten en eenige zwarte vlekken aan den voorrand, waaronder een grootere op de plaats, waar de tweede bruine streep den aanvang neemt.

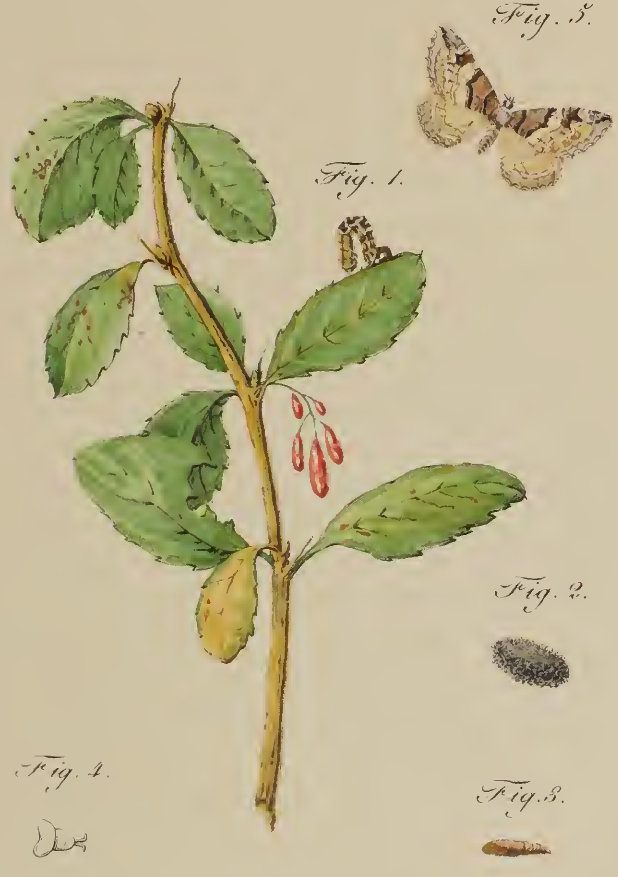
§ 4.

§ 4.

In de lijst van den Heer DE GRAAF in de *Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland*, komt deze Vlinder voor onder No. 517, in *Holland* is hij, zoo verre ons bekend is, nog niet gevangen. Volgens TREITSCHKE vindt men hem in *Duitschland* en *Zwitserland*, volgens DE SELYS in *België*, volgens BOISDUVAL in *Frankrijk* en volgens WOOD in *Engeland*.

S. v. V.

P. VII. *Tab.* XLIX.

NEDERLANDSCHE INSEKTEN,
BESCHREVEN EN AFGEBEELD.

ZEVENDE DEEL.

VIJFTIGSTE VERHANDELING,

OVER DE

NACHT-VLINDERS,

van het TWEEDE GEZIN *der* TWEEDE BENDE.

DE BERKEN EENSTAART.

P. VII. Tab L.

§ 1.

Het diertje, dat het onderwerp van dit laatste stukje van het Zevende Deel uitmaakt, is zoowel door den Heer DE GRAAF, als door den Heer VAN EYNDHOVEN met bijzondere zorg en studie waargenomen. Van den laatstgenoemde heeft de Redactie de fraaije teekening ontvangen, waarnaar Plaat L op steen is gebragt. Het komt ons voor de geschiktste wijze van handelen te zijn, wanneer wij de ons medegedeelde aanteekeningen, onvermengd en afzonderlijk gehouden, op elkander laten volgen. De Heer A. J. VAN EYNDHOVEN schreef ons het volgende:

§ 2.

»'t Was in Mei 1838, dat ik te *Empe* voor 't eerst een mannelijken Vlinder dezer soort ving. Op 21 September (het jaar heb ik verzuimd aan te teekenen) vond ik aldaar eene Rups, zittende op de vervelling op de bovenzijde van een berkenblad. Ik kon deze Rups, hoeveel gelijkenis zij er ook mede hebben mogt, niet voor die van *Platypteryx curvatula* Tr. (*) houden en herinnerde mij dat ik

(*) Zie Deel II, 4de stuk, Tab. XII van dit werk. Aldaar verkeerdelijk *Falcataria* genoemd, 't geen in de voorrede van Deel IV in Hubner's benaming *Harpagula* is veranderd. De daar afgebeelde soort is *Platypteryx Curvatula, Lasp.*

ik dergelijke Rupsen ook in 1832 op berken te *St. Michiels Gestel* in *Noord-Brabant* gevonden had, die mij echter geene Vlinders opleverden, zoodat mij de soort onbekend bleef. Ik teekende mijne Rups, toen zij volwassen was af (zie Fig. 1); doch het is mij tot mijn leedwezen, wederom door verzuim van aanteekening, thans niet duidelijk of ik uit deze Rups verkreeg den ♂ Vlinder, bij wien in mijne verzameling staat aangewezen dat hij den 9den Mei 1841 uitgekomen is, of wel een ♀ met bijschrift: *uitgekomen* 3 *Oct.* 1841; dan deze laatste dagteekening schijnt niet wel met die betreffende de Rups in overeenstemming te brengen. Later bleek mij uit andere levende voorwerpen dat de *Pl. Falcula* tweemaal in 't jaar zich vertoont.

Fig. 1.

»Te lang bleef de mededeeling omtrent dit diertje achterwege, ook om de onvolkomenheid mijner aanteekeningen en afbeeldingen; en 't is wederom aan de hulpvaardigheid van mijn' geachten vriend, den HEd.Gestr. Heer Q. M. R. VERHUELL te danken, dat die thans in dit werk kon opgenomen worden, daar ZEd. de goedheid had het spinsel (zie Fig. 3), de pop (zie Fig. 4) en de Vlinders (zie Fig. 5 het ♂ en Fig. 6 het ♀ aan mijne teekening toe te voegen.

Fig. 3 en 4. Fig. 5 en 6.

»Behalve TREITSCHKE, spreekt ZELLER, *Isis* 1829, pag. 295 over de groote gelijkheid der Rupsen van *Falcula* en *Curvatula*. Sommigen als bijv. DE GEER hebben de beide soorten als eene beschouwd, 't geen evenwel onjuist is. Want behalve het verschil in tijd van voorkomen en de opmerking dat de Rups der eerstgenoemde soort altoos op berken, die der andere niet anders dan op elzen voorkomt, zoo zijn beide Rupsen — ofschoon de kop in vorm en teekening bijna gelijk is — zoowel als de poppen en spinsels, kennelijk van elkander onderscheiden. En wat het volmaakte Insekt aangaat, zoo is bij alle voorwerpen in mijne verzameling:

BIJ CURVATULA.	*BIJ FALCULA.*
De kleur der bovenvleugels bruin, naar 't paars trekkende, de ondervleugels oranjeachtig bruin.	Alle vleugels nanking-geel, bij de ♀ vooral zeer licht, bij eenige ♂ alleen wat bruinachtig.
De ronde vlek op 't midden der bovenvleugels bijna even klein als de beide schuins daarnevenstaande stippen.	De ronde vlek vrij groot, zwart en door de hoofdader der vleugels in drie deelen doorsneden.
De om die vlek heenloopende slangvormige band met flaauwe en eenparige bogten.	De om die vlek heenloopende band met sterke uitspringende bogten.

De

De middelste band der ondervleugels sterk geteekend, de overige flaauw, doch doorloopend.

Al de banden op de ondervleugels flaauw en slechts van den aarshoek tot op de helft van den vleugel doorloopende.”

§ 3.

De Heer Mr. H. W. DE GRAAF schreef ons het volgende:

»*Platypt. Falcula* HB. komt in twee generaties voor. De Vlinder is door ons gevangen in April en Mei en weder in Julij. Ik klopte haar gewoonlijk uit berken, eene enkele maal slechts zat zij tegen een eikenstronk. Zij komt niet zeldzaam voor op zandige gronden onder *Noordwijk, Wassenaar, Scheveningen* en *de Vogelenzang* bij *Haarlem*. Wanneer zij gestoord wordt en opvliegt, zet zij zich spoedig weder.

De eijeren zijn lichtgeel, eirond, na verloop van 24 uren oranjegeel, en worden dan langzamerhand potloodkleurig. Zij komen in den zomer binnen 7 of 8 dagen uit. De Rups opent het ei aan eene der zijden, zonder de schaal te nuttigen. De jonge Rups is bruinzwart en heeft op het vierde lid een' vierhoekige witte vlek. De kegelvormige wratjes op de 2de, 3de, 4de en 5de geleding zijn reeds met de loupe te onderkennen. Na de eerste vervelling ziet men op het 4de, 7de, 8ste en 10de lid duidelijk witachtige vlekken, van welke die op het 4de en 10de lid dwars tot boven de luchtgaten doorloopen. Zij gelijkt dan veel op de jonge Rups van *Lacertula*. Bij de 2de vervelling wordt de kop gevlekt en beginnen de Rupsen gaten in de bladeren te vreten. Bij de 3de vervelling wordt de kop okergeel met twee donkerbruine banden, terwijl de zijden en de buik witachtig worden. Na de 4de vervelling is de Rups groen den rug bedekt met eene bruine kleur, die door vele wratjes en talrijke vlekjes ontstaat. De 5de vervelling is de laatste; daarna is de kop lichtgeel met 2 bruine dwarsbanden, ook aan de aanhechting van den bovenlip is de kleur bruin en de oogen staan op een bruin vlekje. Het lijf is groen, het ruggeveld van het zesde lid af geel, bruin gewolkt, aan weêrszijde door een' bruine geel begrensde lijn ingesloten. Langs den rug de vier gewone rijen bleekgele, eenharige wratjes, die op het 2de, 3de, 4de en 5de lid kegelvormig verlengd en aan het uiteinde van eenen krans rosachtige haartjes voorzien zijn. Op het 1ste lid is een bruin dwarsstreepje, het 2de en 3de lid zijn groen met geelachtige middenstreep; het 4de en 5de geelachtig met een groenen middenstreep, die

die in twee takken tegen het 6de lid aanloopt. De overige geledingen zijn geel, bruin gewolkt; op ieder ziet men een bruin lang streepje, dat op het midden van het lid tegen een dergelijk dwarsstreepje stuit, zoodat beiden een verlengde liggende ⊣ vormen. De zijden van het lijf zijn bezet met geelachtige opliggende punten, ieder van een wit haartje voorzien; de stigmata zijn wit met zwarte ringen.

De Rups, door ons altijd op *berken* gevonden, in Junij, Sept. en Oct. zit op de bovenzijde van het blad. Als zij jong is, leeft zij tusschen twee op elkander gesponnen bladeren; later spint zij een luchtig weefsel van enkele draden over zich heen. Wordt zij gestoord, dan neemt oogenblikkelijk het geheele ligchaam eene trillende beweging aan en zij slaat regts en links met den kop of wel hamert er mede op het blad, terwijl het staarteinde onophoudelijk schielijk wordt in en uitgetrokken.

De Rups spint zich tusschen bladeren in. De verandering tot pop heeft binnen zes dagen plaats. De pop is bruin; het staarteinde loopt in een knop uit en is aan weerszijde met haakjes voorzien. Met dezen toestel is de pop aan de binnenzijde van het spinsel vastgehecht.

Ter gemakkelijker onderkenning der Rupsen van deze en de naastverwante soort, diene de opmerking, dat wij die van *Curvatula* nooit anders dan op elzen, die van *Falcula* daarentegen nooit dan op berken hebben aangetroffen."

§ 4.

Bij deze uitvoerige en naauwkeurige beschrijving hebben wij alleen nog aan te teekenen, dat *Plat. Falcula* in de *Bouwstoffen voor eene Fauna van Nederland* voorkomt onder No. 156, en dat deze soort volgens TREITSCHKE in *Noordelijk Duitschland* veelvuldig, in *Zuidelijk Duitschland* zeldzaam gevonden wordt. BOISDUVAL zegt dat men haar in *Frankrijk* aantreft, DE SELYS-LONGCHAMPS in *België* en WOOD in *Engeland*.

NACHT-VLINDERS *van 't* Tweede Gezin *der* TWEEDE BENDE.

P. VII. *Tab* L.

